

Malá encyklopédia synkriticizmu

Jozef Piaček

Prvé vydanie

Bratislava 2013

© doc. PhDr. Jozef Piaček, PhD., 2013

OBSAH

ÚVOD	11
ZOZNAM SKRATIEK	12
A	13
absolútne	13
<i>aditi</i>	13
<i>agapé</i>	13
agapistika	13
agapizmus	13
agapológia	13
achrónia	14
<i>akála</i>	14
Albrecht, Ján (1919 – 1996)	14
analýza systémová	14
anegoita	14
antropológia synkriticistická	14
apeiron	14
<i>artes</i>	15
artistika	15
artistika synkriticistická	15
atemporalistika	15
atemporalita	15
axiológia synkriticistická	15
B	17
bazálno archetypálne	17
bázeň gnozeologická	18
bázeň, pokora a takt v poznaní	18
bezčasie	18
bezpodmienečnosť kultúry	19
Boh	19
boj	20
bolesť	21
bratislavskosť	21
bytie	21

bytie človeka.....	22
bytnenie.....	22
C	23
celok predsynchronicky daného (CPD).....	23
cesta chronická.....	23
cesta perichronická.....	23
civilizácia.....	24
civilizácia a kultúra.....	25
Č	26
čas.....	26
časotvorba.....	26
človek.....	26
človek so studenými očami.....	26
D	28
dané.....	28
danosť.....	28
deegoizácia.....	28
dejiny filozofie synkriticistické.....	28
dekonštrukcia.....	29
demokracia anegoidná.....	29
diakríza.....	29
dialóg.....	29
dianie.....	30
dimenzie zmyslu.....	30
dobro.....	30
dodoizmus.....	30
dominanta štruktúry dynamická.....	30
dominanta štruktúry genetická.....	30
dôležitosť.....	31
E	32
ego.....	32
egocentripetálnosť.....	32
egoizácia.....	32
egorea.....	32

éma.....	32
ematika.....	32
enchronéma	33
enchrónia.....	33
enkláva kultúrna	33
entita	33
epistemológia synkriticistická	34
estetika synkriticistická	34
estetika synkritická.....	34
etika synkriticistická	34
F	35
filozoféma.....	35
filozofia.....	35
filozofia 21. storočia	35
filozofia edukácie synkritická	35
filozofia filozofie synkriticistická.....	36
filozofia synkriticistická	36
filozofia synkritická.....	36
funkcia estetická.....	37
G	38
gnozeológia synkriticistická.....	38
H	39
<i>historia syncritica</i>	39
hlučnosť.....	39
hmota	39
hmota (Lenin, V. I.).....	39
hodnota	39
hodnota estetická.....	40
<i>homo</i>	40
<i>homo aestheticus</i>	40
<i>homo amans</i>	40
<i>homo benevolus</i>	41
<i>homo concordans</i>	41
<i>homo culturalis</i>	41

<i>homo inscendens</i>	41
<i>homo significantia vivens</i>	41
<i>homo syncriticisticus</i>	41
<i>homo syncriticus</i>	41
<i>homo transcendens</i>	41
<i>homo virtus constituens</i>	42
hovorenie o zmene.....	42
Hrušovský, Igor (1907 – 1978).....	43
hudba.....	43
Husserl, Edmund (1859 – 1938)	43
CH	44
chronogenéza	44
I	45
inakosť	45
inscendencia	45
inscendovanie.....	45
inštitúcia spoločenská	45
intelektuál.....	47
interkulturalita.....	49
interpretácia reality transhorizontovej	50
interval bezčasový	50
J	52
ja	52
Jedno	53
joga	53
joga (<i>Bhagavadgíta</i>	53
K	54
kategória.....	54
kategoriológia synkriticistická	54
komparatistika synkriticistická	54
konkordancia	54
kotidianistika	54
krásno	55
kritérium kultúrnosti	55

kultivácia.....	55
kultivovanosť.....	55
kultúra.....	55
kultúrnosť.....	56
kulturológia synkriticistická.....	56
L	57
lákание.....	57
láska.....	57
lipnutie.....	57
literatúra.....	57
logické.....	58
logos.....	58
M	59
majetok.....	59
maximum.....	59
meditácia nahlas.....	59
metachronéma.....	59
metachronia.....	60
metachronozoféma.....	60
metasynkriticizmus.....	60
metóda rozkladu významu na totožné a odlišné.....	60
metóda synkriticizmu.....	60
metodológia synkriticistická.....	61
milujúcnosť.....	61
N	62
náboženstvo synkritické.....	62
náčasie.....	62
nadoblačie mysle.....	62
nasledovanie.....	62
nenávisť.....	63
O	64
obraz.....	64
obraz sveta.....	64
odpoveď.....	65

odstránenie ťažkosti	65
oindexovanie	65
ontológia synkriticistická	65
oslobodenie	65
otázka	67
P	68
páčenie sa	68
pásmo vývinové civilizácie	68
pedagogika synkritická	68
perichronéma	68
perichrónia	68
perichronológia	68
perichronozoféma	68
perichronozofia	69
podstata kultúry	69
pojem filozofie	69
pokora gnozeologická	70
polemizmus	70
politika	70
ponematika	70
ponematika kultúrnosti	71
poradenstvo synkritické	71
poznanie	72
prabytie	72
práca	72
prajnosť inakosti	73
prausúvzťažujúcno	74
pravda	74
prax synkritiká	74
predčasia	74
predmet synkriticizmu	75
prierez štruktúrou momentálny	75
princíp podstata-maximum	75
príroda	75

problém	75
proces	76
proces významový	76
prochronéma	76
prochrónia	76
R	77
realita.....	77
realita cishorizontová	77
realita horizontová	77
realita transhorizontová.....	77
riešenie problému	78
S	79
сила бытознá	79
sloboda	79
smrť	79
smrť civilizácie	79
<i>societas syncritica</i>	80
spoločenstvo kultúrne	80
spoločnosť	80
spôsob života synkritický.....	80
Stály seminár Integrácia (SSI)	81
strach zo smrti	81
superpozícia.....	81
súvislosti štruktúry externé nevyhnutné.....	81
svet	81
svet životný.....	82
synkriticizmus	82
synkriticizmus a svetonázor	83
synkritika	83
synkritizácia	84
synkritizmus Komenského, J. A.	84
synkritizácia	84
synkríza.....	85
Š	86

škodenie	86
škola bratislavská filozofickometodologická (BFŠ)	86
šťastie lásky	86
štruktúra	86
štrukturujúcno	86
štrukturujúcno univerza významového	87
štrukturujúcno zmyslu	87
T	88
takt gnozeologický	88
Tao	88
ťažkosť	88
terminológia synkriticizmu	88
tézy synkriticizmu	90
tragika	90
Trakl, Georg (1887 – 1914)	90
transcendencia	91
transcendovanie	91
U	92
ubližovanie	92
udalosť	92
umenie	92
unikajúcno	93
univerzum významové	93
utrpenie	93
útvár významový	93
útvár významový emocionálny	93
útvár významový kognitívny	93
útvár významový volitívny	94
V	95
veda synkritická	95
vedomie	95
virtualizácia pozitívna	95
vojna	95
výbytnenie	95

výbytňujúcno	95
výčlovečňujúcno	96
výhudobňujúcno.....	96
výliterárňujúcno (synkiticizmus).....	96
výumeňujúcno	97
význam.....	98
vzťah kultúry a civilizácie.....	98
Z	100
záčasie	100
zápas	100
zbezodkladnenie prerušenia konania zla (PKZ)	100
zdanie	100
zlo	100
zmysel.....	101
zmysluplnosť.....	103
Ž	104
žičenie inakosti	104
LITERATÚRA	105
DODATOK	108
Ako porozumieť Krišnamurtimu.....	108

ÚVOD

Synkriticizmus je filozofia a spôsob života, ktoré sa rozvíjajú od druhej polovice osemdesiatych rokov minulého storočia a tvoria ho tri zložky – synkritická filozofia človeka, synkritická filozofia lásky a synkritická filozofia bezčasia. Jeho základnou myšlienkou je pranie inakosti a potešenie z nej.

Synkriticizmus sa zrodil v rámci Stáleho seminára Integrácia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Hlavnou metódou práce tohto seminára bola meditácia nahlas.

Malá encyklopédia synkriticizmu (MES) pôvodne vznikla ako verzia otvoreného (priebežne dopĺňaného) Glosára synkriticizmu prístupného na internetovej adrese <http://www.jozefpiacek.info/2013/03/synkriticizmus-synkriticizmus/>. Z tejto adresy sú dostupné aj odkazy na súbory v internete z MES. Cieľom MES je predbežne informovať o synkriticizme a po istom čase možno aj uľahčiť čítanie jeho textov. MES zahrnuje pojmy synkriticizmu respektíve iné pojmy, ktoré súvisia so synkriticizmom alebo synkriticizmus ich špecificky interpretuje.

Pri štúdiu synkriticizmu treba mať na mysli, že táto filozofia a projekt života v súlade s ňou neboli vytvorené na to, aby sme ich nasledovali, ale na to, aby sme tvárou v tvár k nim identifikovali svoje vlastné neopakovateľné prístupy k svojim vlastným ťažkostiam: nie nasledovať, ale tvoriť svoj vlastný pohľad i prístup, nedelegovať zodpovednosť za seba, ale plne ju prevziať na seba. Úlohou synkriticizmu je navodzovať stav z prvej ruky; synkriticizmus vedie k tomu, aby sme prestali byť *second hand* ľuďmi. Nasledovaním, vrátane nasledovania synkriticizmu, nimi určite neprestaneme byť. Rousseauovsky povedané, sledujme skôr ducha synkriticizmu než jeho slová, aby sme neskončili ako pán Huyard, ktorý s pýchou oznámil Rousseauovi: „Stojí pred vami muž, ktorý vychoval svojho syna úplne podľa zásad, ktoré čerpal z vášho Emila.“ Načo Rousseau zareagoval: „Tým horšie, pane, pre vás i pre vášho syna.“

Heslá sú rôzneho rozsahu i štýlu, niektoré sú veľmi krátke, niektoré sú skôr nadhodením otázok. MES je napísaná ako podnet pre sebaidentifikáciu jej čitateľa.

Neposlovenčené inojazyčné termíny sa píšú kurzívou.

ZOZNAM SKRATIEK

<i>1TS</i>	prvá téza synkriticizmu
<i>2TS</i>	druhá téza synkriticizmu
<i>3TS</i>	tretia téza synkriticizmu
<i>4TS</i>	štvrtá téza synkriticizmu
<i>5TS</i>	piata téza synkriticizmu
<i>6TS</i>	šiesta téza synkriticizmu
<i>7TS</i>	siedma téza synkriticizmu
<i>8TS</i>	ôsma téza synkriticizmu
<i>9TS</i>	deviata téza synkriticizmu
<i>10TS</i>	desiata téza synkriticizmu
<i>BFŠ</i>	bratislavská filozofickometodologická škola
<i>Cf</i>	confer!, pozri (odkaz na iné heslo alebo heslá)
<i>CPD</i>	celok predsynkriticky daného
<i>Lit.</i>	literatúra (k danému heslu)
<i>MES</i>	Malá encyklopédia synkriticizmu
<i>PKZ</i>	prerušenie konania zla
<i>SSI</i>	Stály seminár Integrácia

A

absolútno

– jedna z tradičných metafyzických interpretácií transhorizontovej reality, v ktorej ako ústredná intervenue kategória odpútanosti a nezávislosti.

aditi

– predčasové a predpriestorové dávajúce bytia sveta a všetkého, čo je v ňom, ovládajúce samého [rta](#) (večného usporadujúceho vesmíru), jedna z najstarších interpretácií transhorizontovej reality vo védach tematizovaná pod titulom bohyně Aditi respektíve Adití. V západnej tradícii zodpovedá aditi Anaximandrovo apeiron. Synkriticizmus tematizuje realitu označovanú sanskrtským termínom *aditi* najmä v rámci perichronozofie, a síce pod titulom *predčasie*.

agapé

– milujúce; predmet agapológie.

Cf bazálno archetypálne.

agapistika

– pestovanie umenia milovať ([artis amandi](#)) a náuka o tomto umení. Agapistika je praktickou zložkou agapológie.

Cf milujúce.

agapizmus

– milujúcnosť aspekt civilizácie alebo jej vývinové pásmo. Kardinálnym problémom synkriticizmu je problém vzťahu agapizmu a polemizmu a s ním súvisiaci problém vzťahu chronickej a perichronickej cesty vyrovnávania sa človeka s ťažkosťami.

Cf bazálno archetypálne.

agapológia

– disciplína synkriticizmu skúmajúca lásku; synkriticistická náuka o *agapé*; systematické rozvíjanie druhej päťice z desiatich téz synkriticizmu. Jej praktickou zložkou je agapistika.

Cf milujúce.

achrónia

– pozri bezčasie.

akála

– hlavný pojem sikhizmu, ktorý je výsledkom interpretácie transhorizontovej reality pri intervencii kategórie bezčasia ako ústrednej. S pojmom *akála* korešponduje synkriticistický pojem bezčasia.

Albrecht, Ján (1919 – 1996)

– slovenský estetik, muzikológ, hudobník – violista, organizátor kultúrneho života, hudobný pedagóg, prekladateľ. Pre synkriticizmus navyše veľký majster umenia každodenného života (kotidianistiky) stelesňujúceho bratislavskosť. Z albrechtovskej kotidianistiky sa možno veľmi mnoho učiť v dobe pretrvávajúcej (nekonečnej?) krízy prakticky všetkého civilizačného.

analýza systémová

– skúmanie štruktúry systému z hľadiska jej momentálneho prierezu, genetickej a dynamickej dominanty a nevyhnutných externých súvislostí; pri aplikácii systémovej analýzy v rámci synkriticizmu si treba popri zachovávaní štandardných požiadaviek na ňu kontinuálne uvedomovať ontologický rozdiel statusu jej predmetu a výsledku: predmet systémovej analýzy má iný ontologický status ako výsledok systémovoanalytického skúmania tohto predmetu, čiže systémovoanalytický obraz tohto predmetu; slovom obraz predmetu a predmet sa ontologicky odlišujú; z hľadiska synkriticizmu ich treba chápať ako nereduktívne usúvzťažnené/usúvzťažňované (cf synkríza); systémová analýza je nevyhnutná súčasť otvoreného súboru postupov tvoriacich metódu synkriticizmu.

Cf obraz.

anegoita

– stav rozpustenosti ja; výsledok deegoizácie; žiarivé prázdno obklopované ustávaním utrpenia a sprevádzané ustaľovaním sa mysle v jej nadoblačí.

Cf deegoizácia, nadoblačie mysle.

antropológia synkriticistická

– disciplína synkriticizmu skúmajúca človeka; systematické rozvíjanie prvej päťice z desiatich téz synkriticizmu. Fundamentom synkriticistickej antropológie ako synkriticistickej filozofie človeka je synkriticistická ontológia človeka zaoberajúca sa bytím človeka čiže výčlovečnosťou.

apeiron

– transhorizontová realita v poňatí Anaximandra. Z mimoeurópskych filozofických tradícií mu napríklad v indickom myslení zodpovedá aditi.

artes

– množina umení alebo schopností človeka pestovaná synkriticistickou artistikou; množina umení, ktoré si človek môže osvojiť, je otvorená: *ars amandi, ars docendi, ars educandi, ars moriendi, ars tacendi, ars vivendi, ...* .

Cf umenie.

artistika

– pestovanie umení (*artes*) a náuka o ňom, jeho štúdium.

Cf artistika synkriticistická, joga,

artistika synkriticistická

– disciplína synkriticizmu spočívajúca v pestovaní umení (*artes*) alebo schopností ľudského individua ako predpokladov jeho kultivácie na člena kultúrneho spoločenstva a synkritika, t. j. cieľavedomé nereduktívne usúvzťažňovanie, týchto umení ľudskými individuami; synkriticistická artistika je vlastne cesta (spôsob) cieľavedomej (seba)kultivácie človeka; úloha uviesť ľudské individuum na cestu sebakultivácie (cieľavedomého sebaapremieňania sa na člena kultúrneho spoločenstva) pripadá synkritickej pedagogike respektíve synkritickému poradenstvu. Synkriticistická artistika zohľadňuje (rozumej: synkritizuje) o. i. tisícročia rozvíjanú a praktikovanú skúsenosť indickej artistiky zvanej joga.

atemporalistika

– umenie zbezodkladniť konanie dobra alebo krásy; náuka o atemporalite, no najmä jej praktikovanie v intenciách synkriticizmu ako spôsobu života. Atemporalistika je praktická zložka/vrstva perichronozofie.

Cf bezčasie, perichrónia, ťažkosť.

atemporalita

– bezčasovosť (v synkriticizme zväčša z praktického hľadiska, ako predmet atemporalistiky).

Cf achrónia, bezčasie, perichrónia,

axiológia synkriticistická

– skúmanie hodnoty, hodnotenia, zhodnocovania na báze a prostriedkami synkriticizmu.
Synkriticistická axiológia sa zakladá na myšlienke, že hodnota je miera participácie na kultúre ako pretváraní zla na dobro a škaredého na krásno, dobrého na lepšie či krásneho na krajšie alebo neutrálneho na dobré či krásne.

B

bazálno archetypálne

– súbor možných vývinových pásiem civilizácií na svete vrátane možných spôsobov ich sebazničenia alebo ich seba prekročenia v smere rozvinutia sa tých ktorých kultúr.

Útvary, ktoré tvoria archetypálne bazálno, sa nazývajú archetypy čiže univerzálne transcendentálne umožňujúca tých ktorých civilizácií, ich povahy, smerov vývinu a osudu. Ako dominujúce umožňujúco sebazničenia civilizácie sa ukazuje archetyp *polemos* (boj). *Polemos* sa na povrchu alebo na dennom svetle civilizácie prejavuje ako tendencia, ktorú označujeme termínom *polemizmus*. Ako dominujúce umožňujúco seba prekročenia civilizácie smerom k vývinu kultúry sa ukazuje archetyp *agapé*, ktorý sa v dianí civilizácie prejavuje tendenciou agapizmu.

V lone archetypálneho bazálno, v tomto akomsi podpalubí civilizácie, je tak založená aj krehkosť (vyvrátiteľnosť, likvidovateľnosť) jej prípadnej kultúry. Krehkosť kultúry je kedykoľvek-zničiteľnosť kultúry v dôsledku prítomnosti archetypu *polemos* v archetypálnom bazálne.

Archetypálne bazálno je podmienka možnosti obrazotvornosti ľudských indivíduí; svojimi útvarmi (archetypmi) tvorí transcendentálne umožňujúco smerov kreativity v rámci umenia, vedy, náboženstva, každodenného života, filozofie, mýtu, mágie, techniky, foriem spoločenského života a politiky.

Výdatným zdrojom príležitostí študovať formy seba ničivosti civilizácií a ich individuálnych ľudských realizátorov sú krízy, napríklad kríza, akú prežívame v súčasnosti. Špecifikom súčasnej krízy civilizácie je jej generálna smrtonosnosť smerom k sebe samej (smrť civilizácie) a smerom k prírode (zničenie prírody na Zemi vrátane zašpinenia Mont Everestu a dna oceánov) a tendencia ničiť prírodu aj v okolitom vesmíre (špinenie vesmírneho priestoru odpadom jeho dobývania a špinenie iných vesmírnych telies nami).

Jedným z pozoruhodných črt generálnosti smrtonosnosti civilizácie a jej individuálnych nositeľov je dnes skutočnosť, že keď narazia na bariéry typu princípu neurčitosti, snažia sa v ničivosti pokračovať aspoň virtuálne, a to hneď v oblasti virtuálnej reality (napríklad počítačové hry, armádne výučbové programy, simulátory atď.), ďalej v matematickom modelovaní a v intímnej (vrátane pederastickej) fantastiky.

Z človeka (ľudstva) sa postupne vykľul druh, ktorý svoj koniec dokáže pripraviť aj napriek svojmu rozumu a zničením si svojho celkového životného prostredia a potomstva.

Táto istá bytosť, tento istý druh si je však schopný svoju ničivosť aj uvedomiť a umelecky, vedecky, filozoficky ju zobraziť a na individuálnej úrovni ju transcendovať.

Individuálna transcendovateľnosť ľudskej ničivosti je transcendentálnou podmienkou možnosti tragickosti. Tragickosť života ľudského indivídua tak vystala ako smerník dejín ľudstva, jeho budúcnosť a *telos* kultúry. Dominantným útvarom zmyslu je dnes tragickosť. Tým najlepším z možných svetov sa ukazuje byť doba individuálnych až na výnimky neznámych neviditeľných

tragických hrdinov. Títo hrdinovia nebudú umierať (alebo neumierajú) nezmyselnou smrťou, ale smrťou tragickou čiže cieľavedomou a smrtivedomou.

bázeň gnozeologická

– pozri: bázeň, pokora a takt v poznaní.

bázeň, pokora a takt v poznaní

– Zem je taká krásna, až je takmer škoda, že sme ju poznali, pretože naše poznanie nezriedka pripomína pohľad Ľadovej kráľovnej – čoho sa raz dotkne, to skôr či neskôr zľadovatie. Prestávame (alebo prestali sme) mať schopnosť včas sklopiť zrak. Vytrácanie sa tejto schopnosti – gnozeologickej bázne, pokory a taktu – je jednou z príčin smrtonosnosti našej civilizácie. Čokoľvek, na čo uprieme svoj uhrančivý zrak, stuhne na nepoznanie, chuť je povedať nanepoznanie.

Cf epistemológia synkriticistická, gnozeológia synkriticistická, poznanie.

bezčasie

(= perichrónia, achrónia; čes. [bezčasí](#))

– spojivo sveta a času, mimočasový pôvod času a súbor podmienok bytnenia času, jeho extáz (minulosti/bolosti/bývalosti, prítomnosti, budúcnosti) a ich jednoty; nepolapenosť v sieti času, bezmedzerie medzi tým, čo je, a tým, čo by mohlo byť alebo čo bude; stav bytia, v ktorom niet času (ako priestoru medzi tým, čo je, a tým čo by mohlo byť, malo byť alebo čo bude); bezčasie čiže perichrónia je predmetom perichronozofie, a síce z teoretického hľadiska perichronológie a z praktického hľadiska atemporalistiky.

V súčasnej fyzike sa bezčasie tematizuje napríklad pod titulom predpriestoročasu (angl. *prespacetime*), ktorý sa tu chápe o. i. ako ne-časový (*non-temporal*) základ nielen časopriestoru, ale aj existencie vôbec (*prespacetime is conceived as a non-temporal and non-spacial domain and theorized as the ground of existence*) (pozri matematickofyzikálny časopis *Prespacetime Journal*).

Bezčasovému štrukturujúcnu sveta venuje z fyzikálnej pozície osobitnú monografiu Julian Barbour s príznačným titulom *The End of Time: The Next Revolution in Our Understanding of the Universe* (1999).

Zo špeciálnovedného (fyzikálneho) hľadiska menej kontroverzné tematizácie bezčasia sú spojené s vypracúvaním modelov počiatku a konca vesmíru, s hľadaním fundamentálnej fyzikálnej teórie, s vyhodnocovaním experimentov týkajúcich sa kvantovej previazanosti (angl. *quantum entanglement*) atď.

Cf cesta perichronická, interval bezčasový, superpozícia.

bezpodmienečnosť kultúry

– nepodmieňovanie pretvárania zla na dobro, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré alebo krásne ničím ako aj ničím neobmedzená možnosť tohto pretvárania čiže kultúry.

Premieňať zlo na dobro alebo škaredé na krásne možno nezávisle jeden od druhého, takrečeno na vlastnú päsť, ale aj spolu; môže to robiť ktokoľvek, profesionál i laik, umelec i človek bez prípravy, hocikto z hociktorej svetovej strany, blížiac sa k sebe i vzdalujúc sa od seba, dívajúc sa jeden na druhého i nevidiac sa, byť zdržanlivý (pri zdržanlivosti) i snaživo, byť zdravý i chorý, veselý i smutný, šťastný i nešťastný, vo väzení i na slobode, vo vojne i v mieri, v akomkoľvek režime a konštelácii, kedykoľvek a kdekoľvek, počas krízy i v bezkrízí, v hnutí i v mimohnutí, smerujúc do jediného stredu, k viacerým stredom alebo k okraju, či dokonca vôbec nesmerujúc a byť "len tak". Byť kultúrnym možno organizovane i neorganizovane, v štáte i v bezštátí, vonku i vnútri, na verejnosti i v sebe samom (intímne), tak, aby o tom druhí vedeli, i tak, že sa o konaní dobra alebo krásneho nikdy nik nedozvie alebo tak, že kultúrny zostane naveky v anonymite (napríklad ako prvý kuchár/prvá kuchárka).

Prečo potrebujeme k robeniu dobra alebo krásy vedenie o tom, zo strany druhých? Kto potrebuje informáciu o tom, že sa deje niečo dobré alebo krásne? Dá sa robiť čokoľvek dobré alebo krásne bez toho, aby to bolo hneď, nunc et stans, užitočné a zmysluplné?

Ontológia kultúry hovorí, že premena zlého na dobré, škaredého na krásne je instantne užitočná a zmysluplná činnosť, absolútne autotelická činnosť, ktorá je okamžite a vždy v cieľi (pozri k tomuto článok perichronozofia), činnosť, ktorá si nevyžaduje odmenu ani uznanie, činnosť, ktorá má zmysel aj vtedy, keď nás "za ňu" trestajú alebo nenávidia. "Novoty" v oblasti krásy a dobra sa nezriedka stretávajú s ukrižovaním, ako hrdelné zločiny, najmä vtedy, keď sú výrazné a majú zasahovať aj ďalšie generácie.

Odmeniť alebo uznať konajúceho dobro alebo krásne možno bez toho, aby sa toho kultúrny/kultúrna dožadoval/a.

Dožadovanie sa odmeny nie je na stránke kultúry (agapé) ale na stránke civilizácie (polemos).

Cf kultúra.

Boh

– jedna z najčastejších ak vôbec nie najčastejšia z interpretácií transhorizontovej reality nechávajúca v sebe intervenovať konfiguráciu týchto jadrových kategórií: podstatná odlišnosť (od sveta), trvalá prítomnosť (vo svete), aktívna zasahujúcnosť (do sveta a jeho diania), suverénosť, osobnosť a stvoriteľskosť.

boj

– jeden z najtriviálnejších aspektov sveta a života v ňom; prejav archetypu *poemos*. Je neodstrániteľný podobne ako smrť alebo utrpenie; dá sa však transcendovať, a síce perichronickou cestou.

Ťažkosti s bojom tkvejú v skutočnosti, že eventuálnym víťazstvom nad “nepriateľom” zakaždým otvárame kanál, ktorým na nás prechádza aj mnohé z negatívneho, proti čomu sme bojovali. Bojovná, zápasnícka väzobnosť s tým, čo odmietame, je v podstate replikáciou odmietaného. Odmietané treba transcendovať, nie proti nemu bojovať. Transcendencia implikuje pochopenie, nie likvidáciu. Paradox likvidácie bojom spočíva v opakovaní chýb porazených. (Pozri počiatkové zločiny prakticky každého nového režimu, ktorý porazil režim starý.) Boj znemožňuje učiť sa dobrému, z ktorým prišli porazení. Preto má väčšiu šancu na odpútanie sa od negatív tých, s ktorými nesúhlasíme, láska: ona totiž umožňuje to, čo znemožňuje boj – prienik do podstaty negatívneho, nie jeho likvidáciu, ale jeho transcenciu. Láska je kontakt a transformácia (samozrejme, že nezriedka za cenu života), boj je odstup a replikovanie starých cieľ (nezriedka však za ešte väčších obetí, ako pri láske). Likvidácia negatívneho je jeho znovunastolenie (pozri fašistickoidnosť víťazov nad fašizmom, boľševickoidnosť víťazov nad komunizmom, kapitalistickoidnosť víťazov nad kapitalizmom, teroristickoidnosť víťazov nad terorizmom, syn zvíťazivší nad nevydareným otcom pokračuje v podstate v tom, čo robil otec atď.).

Láska a boj sú na rôznych stránkach: láska transcenduje, boj replikuje. K mimoriadnym zmätkom dochádza, keď sa láska a boj dostanú na jeden list, keď sa miešajú: zmes boja a lásky (známa “láska k zbraniam”) je výbušná a veľmi nebezpečná v prvom rade pre milovníka používania bojových prostriedkov pri riešení ťažkostí, či už je to v rodine, v partnerských vzťahoch, v cirkvi atď. Milovníci zbraní tendujú k tomu, aby ich koniec koncov použili aj tam, kde by nám to bez zbrane ani nezišlo na um a v neposlednom rade aj proti sebe samým. V tomto je ničotnosť boja, jeho bezvýhodiskovosť, replikatívnosť. Na boji stoja civilizácie, na láske kultúry.

Boj a lásku treba separovať, v synkriticizme hovoríme nereduktívne usúvzťažňovať, uskutočniť ich synkritiku. Otcových alebo maminých chýb, chýb našich predchodcov sa nezbavíme kritikou, ale synkritikou: kritikou ich nedostatky skôr či neskôr zopakujeme, synkritikou ich transcendujeme.

S miešaním boja a lásky je to sčasti podobné ako s miešaním sledovania zisku a sledovania zmyslu: odkedy niektoré naše inštitúcie (školy, zdravotnícke zariadenia a podobne) sledujú zisk (ruvú sa o peniaze alebo o študenta) a nie zmysel svojej existencie, ide to s nimi nevyhnutne dolu vodou, nech by ich finančné zabezpečenie bolo čo ako veľké. Financiami sa nedá vyvolať záujem o obsah svojej činnosti, ale iba o činnosť ako prostriedok zisku alebo živobytia. Z dohľadu sa nám vytratil zmysel činnosti a živobytia. Možno si urobiť myšlienkový experiment: predstavme si úplné uspokojenie všetkých finálnych potrieb inštitúcií a ich zamestnancov a položme si otázku, či by v takej situácii zabezpečovali výchovnú alebo zdravotnú starostlivosť na potrebnej úrovni. Láska (láska lekára k pacientovi, učiteľa k študentovi, pacienta k lekárovi, žiaka k učiteľovi a tak ďalej) je nezištná čiže nesledujúca zisk, ale šťastie pacienta, lekára, učiteľa, žiaka atď. Láska je autotelická (sleduje to, čo je), sledovanie zisku je heterotelické (sleduje to, čo nie je, ale (možno) bude). Môžu finančné prostriedky zabezpečiť šťastie kohokoľvek? Dá sa uspokojiť potreba šťastia mzdou alebo darčekom? Nie je na odmene, na darčeku najpodstatnejší jeho duchovný obsah čiže zmysel a pranie niečoho dobrého

odmeňovanému alebo obdarúvanému? Transcendentálnou podmienkou šťastiatvornosti činnosti je jej zmysel, nie peniaze, ktoré prináša.

Ona vyššie spomenutá synkritika čiže vedomé nereduktívne usúvzťažňovanie sa týka aj zmyslu a zisku: treba medzi nimi rozlišovať čiže nemiešať ich a neslobodno ich redukovať jeden na druhého. Sledovanie zisku je na inom liste ako sledovanie zmyslu, keď ich stotožníme, stratí sa aj jeden aj druhý: napokon nemáme ani peniaze ani zmysel, ako to dnes názorne vidíme na zdravotníctve, školstve a podobne. Bez ingrediencie vášnivého zaujatia vecou, bez autotelickostného konštituentu vedeckej práce, sa vedecký objav spravidla nedostavuje. Veľmi často to podčiarkuje napríklad Anton Zeilinger.

bolesť

– generujúco tej najpestrejšej palety nepríjemných pocitov, akú poznáme. Bolesť je druhom utrpenia.

bratislavskosť

– špecifikum bratislavskej kultúrnej enklávy a bratislavského pretvárania zla na dobro, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré a krásne, vyrastajúce z interkulturálneho dialógu nemeckého, maďarského, židovského, slovenského a ďalších prispievajúcien kultúre a v miere tohto prispievania v dianí mesta Bratislavy. Ide pritom o prierez všetkými formami osvojovania si sveta obyvateľmi Bratislavy – umeleckou, vedeckou, filozofickou, náboženskou i každodennou. Azda kľúčovou émou bratislavskosti je inter-nacionálna a inter-religiózna tolerancia či dokonca prajnosť inakosti, no len v miere, v ktorej sa naozaj realizuje alebo realizovala. Stelesnením tejto émy je napríklad život a kultúrne pôsobenie (kultivujúco) Jána Albrechta či albrechtovstva vôbec. Bratislavskosť je dobrým príkladom interkulturality: vhlad do tejto špecifickosti interkulturality, čiže do bratislavskosti, nemá len regionálny, ale aj univerzálny význam, okrem prehĺbenia kultúrneho povedomia Bratislavčana alebo návštevníka Bratislavy môže totiž zlepšiť interetnický dialóg, podporiť chápanie stredeurópskosti atď.

bytie

(čes. [bytí](#))

– bezčasové výbytňujúco, jeho výsledok i dianie; bytie spoluutvára predmet synkriticistickej ontológie. V rámci výbytňujúca ide o výčasňujúco (nastávanie a stávanie = vznikanie a zánikanie času), výpriestornujúco (nastávanie a stávanie priestoru), vývlastnosťujúco (nastávanie a stávanie vlastností), vývzťahujúco (nastávanie a stávanie vzťahov), výpohybňujúco (nastávanie a stávanie pohybu/pohybov), výštruktúrujúco (nastávanie a stávanie štruktúr), výčlovečňujúco sa atď. Skúmaním tých ktorých foriem výbytňujúca sa konštituujú jednotlivé disciplíny synkriticistickej ontológie: synkriticistická ontológia času, synkriticistická ontológia priestoru, synkriticistická ontológia priestoročasu, synkriticistická ontológia pohybu, synkriticistická ontológia štruktúry, synkriticistická ontológia človeka atď. ako fundamenty filozofie času, filozofie priestoru, filozofie priestoročasu, filozofie pohybu, filozofie štruktúry, filozofie človeka atď. V rámci synkriticizmu potom

hovoríme napríklad v prípade ontologického skúmania samotného bytia, že svetu výbytní alebo bytní alebo výbytnuje, v rámci ontologického skúmania človeka, že svetu výčloveční alebo svetu to výčlovečňuje.

Cf ontológia synkriticistická.

bytie človeka

(čes. [bytí člověka](#))

– výbytnujúco na spôsob človeka, ktorého podstatou je seba prekračujúco človeka a ďalšie formy transcendovania, ako napríklad prichádzanie na svet alebo umieranie (odchádzanie zo sveta); bytie človeka je synkríza všetkých foriem jeho (seba)prekračujúca; maximom bytia človeka na svete je kultúrnenie, kultúra. S použitím slovtvorby inšpirovanej neskorohideggerovskou prácou s filozofickým jazykom by sa dalo bytie človeka označiť ako výčlovečňujúco sa ako nastávanie a stávanie človeka s celou jeho fakticitou a možnosťami, ktoré sa v tomto stávajúce otvárajú. Asi najdramatickejšími možnosťami výčlovečňujúca sa je možnosť ega, možnosť egoizácie a možnosť deegoizácie. Výčlovečňujúco sa je predmetom synkriticistickej ontológie človeka ako fundamentu synkriticistickej antropológie.

Cf človek, *homo*, výčlovečňujúco.

bytnenie

– bezčasové pretrvávajúco; napríklad o čase hovoríme, že bytní, pretože ak by sme hovorili, že “je”, opäť by sme sa museli pýtať, v akom čase je čas; čas bytní v bezčasí alebo bezčaso.

C

celok predsynkriticky daného (CPD)

– všetko to, čo je dané pred započatím skúmania v rámci synkriticizmu; v Husserlovej fenomenológii zodpovedá celku predsynkriticky daného predvedecký (alebo životný) svet (*Lebenswelt, life-world*).

Cf dané.

cesta chronická

– cesta v čase; v synkriticizme sa tematizuje najmä v súvislosti s vyrovnávaním sa človeka s ťažkosťami, pri ktorom ide o vyplňanie oblúka časového intervalu medzi nástupom ťažkosti a ustaním (odstránením) ťažkosti 1. problematizáciou (spiritualizáciou ťažkosti do podoby problému), 2. formuláciou problému vo forme otázky, 3. hľadaním odpovede na otázku, 4. riešením problému, ktoré napokon vyúsťuje do odstránenie ťažkosti. K tomuto štandardnému chronickému spôsobu odstraňovania ťažkosti synkriticizmus hľadá neštandardný postup vo forme perichronickej cesty a študuje podmienky možnosti synkritizácie chronickej a perichronickej cesty, kde kľúčové miesto zohráva fenomén bezčasového intervalu (*in-no-time-interval*). Ako príklad chronickej cesty môže slúžiť nasledovanie.

cesta perichronická

– cesta anihilácie času, časových vakuol v živote človeka; synkriticizmus túto neštandardnú cestu tematizuje najmä v súvislosti s vyrovnávaním sa človeka s ťažkosťami.

Problematika perichronickej cesty je azda najkontroverznejšia oblasť synkriticizmu pre toho, kto sa s ním stretáva (dokonca aj nie po prvý raz). Podľa synkriticizmu je totiž možné, že nástup ťažkosti sa realizuje ako jej ústup. Mnohých táto skutočnosť (alebo čo i len možnosť) kvázimasochisticky rozruší ako nemiestne odstraňovanie utrpenia, akoby sa ich zmocnil strach z anihilácie utrpenia (*horror miseriae annihilationis*). Tento strach je pravdepodobne jeden zo zdrojov vytrvalosti alebo zotrvačnosti procesu umierania civilizácie.

Použitím kvantovomechanického termínu tu možno hovoriť o superpozícii nástupu a ústupu ťažkosti bez rozvinutia sa časového intervalu. V synkriticizme sa tu hovorí, že nástup ťažkosti **je** ústup ťažkosti, že medzi vznikom ťažkosti a zanikom ťažkosti môže byť tzv. bezčasový interval (*in-no-time-anihilinterval*), že zanikanie ťažkosti nemusí (v čase) nasledovať po vzniku ťažkosti.

Vezmime si ako príklad nejakú vytrvalú neústupčivú chorobu, bolesť, utrpenie. Perichronická cesta žitia tejto ťažkosti spočíva v tom, že nástup ťažkosti žijeme (nielen v mysli interpretujeme) ako ústup ťažkosti. Hovoríme ústup ťažkosti, nie jej zánik. Chyba je v odmietnutí ústupu ťažkosti, v odmietnutí transformácie ťažkosti v mene jej zániku, ktorý sa beztak nedostavuje. Ťažkosť nie a nie zaniknúť (napríklad choroba nie a nie prestať) a my strácame trepezlivosť, synkriticticky povedané začíname opúšťať perichronickú (superpozičnú) cestu žitia svojho utrpenia a svoj život začíname chronicky segmentovať na prítomnosť choroby teraz a jej neprítomnosť v budúcnosti, čím v podstate

spôsobujeme prerušenie kontaktu našej choroby s bezchorobnými prvkami (povedzme našej bolesti hlavy a nebolenia nás ušných lalôčikov). Štandardne (chronicky): keď nám treští hlava, zabúdame na to, že nám nielen netreštia ale dokonca ani nás vôbec nebolia napríklad ušné lalôčiky, prsty na rukách alebo ľavá podkolenná jamka a podobne.

Perichronická cesta je udržiavajúca sféry bolestnosti a sféry bezbolestnosti v superpozícii, v totálnom prekrývaní sa, prenikaní sa bez ohľadu na besnenie utrpenia. V tých obrovských bolestiach sa ako za oblakmi vytrvalo skrýva blankytná obloha mysle (tichý, nami v našich útrapách trebárs už len sotva tušený), no neboliaci svedok našej bolesti, nášho utrpenia. Svedok nášho utrpenia (nadoblačie mysle) nikdy nebolí, hoci veľmi dobre pozná hĺbky a rafinovanosti našich bolestí, nášho utrpenia, to, ako nás rozvracajú, zbavujú trpezlivosti a posledných zvyškov sebaovládania. V zúfalstve môžeme začať dokonca tomuto svedkovi nášho utrpenia závidieť jeho bytie mimo bolesti a segmentovať časovo (chronicky) náš život na terajší život v utrpení a budúci život mimo utrpenia, pričom sa strácame z dohľadu kontinuálne prítomného mimoboolestného nadoblačia mysle. Ustaľujeme sa v tieni bolestnosti mimo pohľadu bezbolestného nadoblačia mysle.

Perichronická cesta nie je nič ľahké, možno ju však nacvičovať na triviálnych príkladoch čakania na dopravný prostriedok, jemným otužovaním studenou vodou, jemným navykaním si na nejakú normálnu horkú potravu (napríklad karelu), cvičeniami uvoľňovania si sedacích svalov alebo stehien na nudnej prednáške a pod. Začínať s relaxačnými cvičeniami alebo pránickým dýchaním v čase vystupňovaného utrpenia alebo bolesti buď vôbec nevedie k nástupu žitia perichronickej cesty alebo má len náhodný neistý účinok v tomto smere či dokonca celú vec môže ešte zhoršiť.

Teóriou problematiky perichronickej cesty je perichronozofia, presnejšie jej teoretická zložka – perichronológia; praktizovaniu perichronickej cesty sa venuje atemporalistika.

Cf atemporalistika, deegoizácia.

civilizácia

(čes. [civilizace](#))

– replikácia zauzlovávania sa agapizmu a polemizmu, na rozdiel od kultúry, v ktorej sa nereduktívne usúvzťažňujú (synkritizujú); civilizácia je možnosť kultúry. Výskumom podmienok premeny tejto možnosti na skutočnosť sa zaoberá synkriticizmus

Dôležitou pôdou premeny civilizácie na kultúru je dialóg vo všetkých jeho formách. Viaznutie dialógu, komunikácie zvyšuje potenciál zla v civilizácii a jej nositeľoch. Kvalita dialógu, komunikácie je preto veľmi vážna vec. Popri zručnostiach a technických aspektoch sa tu musí pestovať napríklad aj takt, dodržiavanie pravidiel spisovnosti atď.

Neschopnosť premeny civilizácie na kultúru je smrť civilizácie; nie koniec civilizácie, ale jej smrtonosné replikovanie. Príčinou tohto procesu (ničivého pre kultúru i prírodu) je egoizácia.

Zaujímavá je otázka vzťahu civilizácie a zla. Civilizácia je zlom iba ako mŕtva alebo smrtonosná. Civilizácia ako živá v sebe nesie potenciál pretvoriť sa na kultúru.

Cf bazálno archetypálne, človek so studenými očami, enkláva kultúrna, hovorenie o zmene, vzťah kultúry a civilizácie.

civilizácia a kultúra

pozri vzťah kultúry a civilizácie

Č

čas

– synkríza bezčasového uplyvajúca prítomného do bolesti/bývalosti a nastávajúca budúcnosti; čas bytní bezčasmo.

Cf chronogenéza, ontológia synkriticistická.

časotvorba

– pozri: chronogenéza.

človek

(čes. [člověk](#))

– synkríza čiže nereduktívne usúvzťažňovanie sa jednotlivých aspektov respektíve prierezov zvaných *homo*, ich superpozícia. Človek je otvorená množina príbehov. Ontologickým špecifikom súcna zvaného človek je to, že sa môže stať tak obohacujúcim ako aj ochudobňujúcim bytia sveta; obohacujúcim bytia sveta sa človek stáva vtedy, keď sa mení na (re)kreujúcno zmyslu; maximom bytia človeka na svete je byť kultúrny, kultúra; človek je možnosť byť členom kultúrneho spoločenstva.

Človeka skúma synkriticistická antropológia s jej fundamentálnou vrstvou – synkriticistickou ontológiou človeka, ktorej predmetom je výčlovečňujúcno.

Cf antropológia synkriticistická, bytie človeka, *homo*, výčlovečňujúcno.

človek so studenými očami

– najcenenejší predstaviteľ súčasnej etapy vývinu civilizácie, produkt školskej a propagačnej mašinérie, ktorý nakrmenie miliónov, danie im bývania a vzdelania považuje za (hospodársky) zločin a charitu a napchatie si vlastných vrecák peniazmi za najvyššiu cnosť a hospodársku prosperitu.

Studenooký je človek s prakticky nulovým stupňom empatie. Je to hlavná postava súčasných médií a pornoprodukcie, kde bez problémov funguje ako sexuálny stroj výkonom sa blížiaci technicky najvyspelejším vibrátorom. Človek so studenými očami je originál a fundament, jeho mäčším derivátom politik v predvolebnej fáze svojho životného cyklu a ešte mäčším jeho poradca. Studenooký je technicky obratný, schopný presadiť sa v nálevoch dengľavcov. Studenooký je hrdina dnešných dní medializovaný ako vzor nasledovania.

Pre upokojenie liberálnejšie orientovaných feministiek treba dodať, že existuje aj studenooká a výchovní pracovníci promptne priložia mnohé príklady studenookých detí: pozri foto bakelitových tváří detských masových vrahov. Médiá poskytujú týmto tváram niekedy taký výdatný priestor na

stránkach ako pornohviezdam a politikom. Inflácia zasahuje aj tieto fotografie: chváľa studenookých sa už v podstate opakuje ako chváľa vyspelých demokracií.

Metodologická inšpiratívnosť médií spočíva v tom, že uvádzajú do čo možno najtesnejšej blízkosti či priamo do dotyku empirické oblasti, ktoré boli kedysi – povedané Patočkovými slovami – na rôznych listoch. Pri filozofickom čerpaní z metodologického potenciálu masmediálnej juxtapozície fotografií pornohviezdy, významného predstaviteľa štátu a detského masového vraha na jednej stránke si stačí v podstate položiť otázku invariantu (toho, čo majú spoločné) týchto troch typov fotografií a ich reálnych protajškov. Nebyť médií boli by sme šokovaní nahliadaním toho, čo tieto singularizácie studenookosti majú spoločné: niektorí investigatívci zväčša v predvolebných obdobiach radi extrahujú spoločné črty spomenutých predstaviteľov ríše studenookých. Filozofia však na rozdiel od médií pridáva plyn práve tam, kde aj najsmelší investigatívny novinár zaraďuje spiatočku, keď narazí na hranicu volebnej využiteľnosti “chýb” politického “nepriateľa” a zastaví sa vo valľkaní v objavených perverziách, bahnách etc. Ak by sa ten ktorý studenooký nedopustil danej “chyby”, ak by sa bavil (ako sa povie po politicky a moderátorsky) o najväznejších témach štátu, cirkvi, ekonomiky, medzinárodnej politiky etc. šikovne, poctivý investigatívny novinár by si jeho špinavosť nevymýšľal (neklamal by, neporušoval novinársku etiku). Filozofii prichodí pokročiť ďalej, pokročiť k transcendentálnym zdrojom studenookosti ako takej, k onomu spoločnému jadrú porno-sti, politickosti a masovej vrahovo-sti, napríklad synkriticizmus tento spoločný zdroj vidí v konjunkcii ega a jeho spoločenskej (ideologickej, propagandistickej, reklamnej, edukatívnej a podobne) adorácie. Nepochybujeme (v súlade s princípom žičenia inakosti) o tom, že čitatelia nájdu mnohé lepšie, komplexnejšie a adekvátnejšie vysvetlenia studenookosti politika, masové detského vraha a pornohviezdy.

Filozofia sa adorantom ega za hranicami najneuveriteľnejších foriem špiny javí sama ako špinavá, tendenčná, perverzná, pretože sa prestáva držať noriem ešte menej ako ľudia so studenými očami sami. Preto musí ísť nositeľ tejto transcendentálnej aktivity objektívne na hranicu, na kríž atď. ako subverzívna sila najvyššieho stupňa nebezpečnosti: obyčajní zločinci sú len na bočných krížoch, ten Exemplárny zločinec si musí svoj kríž priniesť na popravisisko sám za aplauzu prizeraúcich. Zmenilo sa dodnes niečo na tomto príbehu? Isteže, dnes si exemplárny vinník, ktorý povedzme odhalil nejakú korupciu na vysokých miestach, musí sám naliať svoj tekutý betón do suda, v ktorom ho utopia (samozrejme, že takisto s vedomím armády tých, ktorí ho po smrti zasa vyhlásia za hrdinskú obeť a budú adorovať v panteóne demokracie (povedzme ako komisára Corrada Cattaniho). Obsahovo, transcendentálne sa príbeh zdá byť nemenný. Preto pochybujeme o pokroku a relegujeme ho do oblasti techniky a hygieny (porovnaj muchy na zachnutej krvi na kríži s vôňou čerstvého betónu). Filozofia aj pri štúdiu fenoménu studenookosti sa musí držať rozdielu medzi empirickým a transcendentálnym. Empirické je v čase a priestore, objektívne sa vyvíja podľa určitých špeciálnovedných (ekonomických, sociologických právovedných, politologických atď.) zákonitostí tvoriacich predmet univerzitných štúdií, transcendentálna vrstva reality studenookosti je mimo času a priestoru, je to zvláštny konštantný invariant aktivizovaný ako nášlapná mína v najnepredvídateľnejších okamihoch potrebami ega, takého alebo onakého individuálneho alebo kolektívneho záujmu. Práve v tomto kontexte synkriticizmus nastoľuje problematiku deegoizácie, podmienok možnosti jej existencie, jej zmyslu atď.

D

dané

– to, čo tu je bez toho, aby sa o to pričínil jednotliviec; celok daného je to, čo máme na začiatku skúmania, to, z čoho vyberáme to, na čo zameriavame pozornosť, čo tematizujeme, čo sa môže stať témou; celok daného je tu predtým, než začneme čokoľvek skúmať; prvotný spôsob otvorenosti reality človeku; samozrejmosť, ktorú si bežne ani neuvedomujeme.

Cf celok predsynkriticky daného (CPS).

danosť

(čes. [danost](#))

– nepričinenosť jednotlivým človekom toho, čo nachádza v sebe alebo mimo seba.

Cf celok predsynkriticky daného, dané.

deegoizácia

(čes. [deegoizace](#))

– rozpúšťanie ja, cesta k anegoite, nezávislosti (slobode) a nadoblačiu mysle; deegoizácia sa uskutočňuje v rôznych kultúrach a rôznymi praktikujúcimi rôznymi spôsobmi; primeranosť tej ktorej cesty deegoizácie praktikujúcemu sa pravdepodobne nedostavuje *a priori*, ale treba ju objavovať tentatívne (skusmo); synkriticizmus sa v prístupovaní k praktikovaniu deegoizácie stavia zo stanoviska žičenia inakosti a potešenia z nej; výchova a vedenie sa v tomto kontexte ukazujú len ako predbežný impulz, vlastný krok deegoizácie sa dá vykonať len adeptom samým, dobrovoľne a svojou neopakovateľnou *ars vivendi* (pozri heslo: artes); deegoizácia je nedelegovateľná; teoreticky, napríklad z hľadiska filozofie, psychológie, kulturoológie, etnológie, religionistiky a pod., sa samozrejme možno zamýšľať nad invariantmi a univerzáliami v postupoch deegoizácie, skúmať ich a teoreticky reprezentovať, ale objavy v tomto (teoretickom) smere aj tak treba koniec koncov premeniť na skutky; deegoizácia nie je premenou fragmentu na ďalší fragment (replikovanie fragmentov), ale defragmentáciou, stelesnením, ak sme intelektuálne orientovaní, a zduchovením (spiritualizáciou) v opačnom prípade.

Cf cesta perichronická, hovorenie o zmene.

dejiny filozofie synkriticistické

– disciplína synkriticistickej filozofie, bez ktorej by bolo nemysliteľné vybudovanie *FILIT*-u a rozvíjanie naň nadväzujúceho *Pomocného slovníka filozofa*, pretože synkritizovanými prostriedkami štandardných dejín filozofie umožňuje tvorbu obrazu diachronického rezu filozofiami svetových kultúrnych tradícií, najmä širokochápanej západnej/atlantickej (judaistickej, kresťanskej a islamskej),

indickej a čínskej. Metóda oindexovania aplikovaná v rámci postupov synkriticistických dejín filozofie však umožňuje preparovať aj protofilozofické významové útvary, ktoré emergovali aj mimo spomenutých hlavných svetových filozofických tradícií, a síce v kultúrnom okruhu predkolumbovskoamerickom, subsaharskoafrickom a možno aj ďalších. Synkriticistické dejiny filozofie majú od počiatku silný akcent komparatívnofilozofický opierajúci sa o princípy analýzy interkulturálneho dialógu. Synkriticistické dejiny filozofie úzko spolupracujú o. i. s tým, čo označujeme termínom historia syncritica súc inšpirované takými autormi, ako A. de Libera (pozri Libera, A. de: *Středověká filosofie* (2001)).

dekonštrukcia

– hravé rozkolísavajúcnou rozkolísavaným vyúsťujúce do nových výhľadov.

Cf metóda synkriticizmu.

demokracia anegoidná

– kultúrne spoločenstvo z politologického hľadiska; otvorená množina vzájomne nezávislých kultúrnych enkláv (osobností, spoločenstiev, etník) v mŕtvom mori civilizácie, vyznačujúcich sa popri kultúrnosti (= spôsobilosti pretvárať zlo na dobro etc.) viacerými kompetenciami, ako kompetenciou autoregulačnou, autoterapeutickou atď. Synkriticistická koncepcia anegoidnej demokracie sa zakladá na ideí nedelegovateľnosti zodpovednosti. Anegoidná demokracia je spontánne štrukturujúcnou (usporadujúcnou) umení (*artes*); nie je organizovaná (zvonku), je organizujúcnou, avšak zostávajúcim neustále na polceste k definitívnej organizácii. Keďže kultúrnou enklávou tvoriacou prvok anegoidnej demokracie môže byť aj osobnosť, ako napríklad Antigóné, môže kultúrna osobnosť tvoriť východisko skúmania ematiky anegoidnej demokracie.

Cf politika.

diakríza

(= diferancia)

– opozitum k synkríze; oddeľovanie, rozpletanie, rozlišovanie sa, produkovanie diferencií, neznášanie sa.

dialóg

– dôležitá súčasť predmetu synkriticizmu, na pôde ktorej vyrastá azda rozhodujúca možnosť jednak nereduktívneho usúvzťažňovania (synkrízy) polemizmu a agapizmu, jednak možnosť spiritualizácie polemizmu participantmi (v mysliach participantov) dialógu; možnosť nahradzovania polemizmu jeho významovým dvojníkom v mysliach účastníkov dialógu, v ktorom sa tu viac tu menej zozreťujú zdroje a mechanizmus účinkovania polemizmu (zápasníctva) pre dialogizandov; dialóg sa tak ukazuje ako jedna z hlavných foriem transformácie civilizácie na kultúru; z hľadiska naznačeného kultúrotrvorného potenciálu dialógu synkriticizmus venuje pozornosť najmä týmto druhom dialógu:

dialóg medzi spoločnosťou a prírodou, medzi rasami (napríklad dialóg medzi bielymi a červenými), dialóg interkulturálny, interkultúrnozonálny (dialóg medzi vedou a náboženstvom, vedou a filozofiou, náboženstvom a umením, umením a vedou, vedou a každodenným životom, každodenným životom a filozofiou, každodenným životom a náboženstvom atď.), interreligiózný (napríklad dialóg medzi kresťanstvom a judaizmom), internacionálny (napríklad dialóg medzi Slováckmi a Maďarmi), medzištátny, interpartajný (a vôbec medzizájumovostranícky), intergeneračný, intersexuálny, dialóg medzi pomáhajúcim a tým, komu sa pomáha (napríklad medzi lekárom a pacientom), medzi učiteľom a žiakom atď.; práve vzhľadom na dialóg sa v rámci synkriticizmu rozpracoval princíp žičenia inakosti alebo potešenia z nej stelesnený v 7. téze synkriticizmu.

dianie

– postupnosť udalostí.

dimenzie zmyslu

– rezy jeho štrukturujúcnom, napríklad logické alebo mimologické.

dobro

– uspokojovanie (uspokojujúcnou) potrieb bez ubližovania (najmä druhým), uspokojujúcnou našich potrieb bez toho, aby sa komukoľvek alebo čomukoľvek škodilo. Pretváranie zlého na dobré je podproces kultúry.

Cf kultúra, škodenie.

dodoizmus

– žartovné označenie synkriticizmu podľa rodinného a priateľského oslovenia jeho autora prof. Jánom Albrechtom.

dominanta štruktúry dynamická

– vývin štruktúry, jeho príčiny (hybné sily) a podmienky.

Cf analýza systémová.

dominanta štruktúry genetická

– vznik štruktúry, jeho príčiny a podmienky.

Cf analýza systémová.

dôležitosť

– jadro fenoménu významu/zmyslu: dôležité (o. i. hodné pozornosti) je iba to, čo je. Dôležitým nie je ani to, čo bude, ani to, čo bolo, pokiaľ dôležitým nie je to, čo je. Ak nie je dôležité to, čo je, dôležitým nebolo ani to, čo bolo, a dôležitým nebude takisto ani to, čo bude. Dôležitosť je ten – z hľadiska imanencie – jadrový aspekt alebo prvok významu, ktorý možno označiť ako potrebnosť a podstatnosť.

E

ego

– pozri ja.

egocentripetálnosť

– aktívna sebastrednosť, krajná poloha hypertrofie ega, ktorá prakticky vyraduje iné formy sociálnej interakcie ako hmotné; podstata zvecnenia ľudí, završujúca príčina smrti našej civilizácie. Na individuálnej úrovni sa v súčasnosti egocentripetálnosť prejavuje najzjavnejšie v podobe nezastaviteľného egotoku (pozri: egorea).

egoizácia

– rozbujnievajúcno ega v procese vývinu civilizácie. Tento proces sprevádza chradnutie zmyslupnosti komunikácie spočívajúce v jej redukcii na účelovosť vyúsťujúcu do manipulatívности kontaktov medzi ľudskými individuami a skupinami, k bezcitnosti alebo nulovému stupňu empatie typu ľudí so studenými očami a podobne. Efektom egoizácie je smrtonosnosť civilizácie a jej nositeľov.

Cf deegoizácia.

egorea

– jeden z prejavov egocentripetálnosti; podobná porucha ako logorea (gr. [logorrhoea](#) = chorobná uvravenosť, doslova: rečotok), no ešte horšia, pretože pri egotoku naše ego “hovorí” aj vtedy, keď zdanlivo mlčíme a trebárs “len” snívame, predstavujeme si, túžime, všakovako vajatáme, blúznime a podobne. Liečivým, no extrémne ťažko dosiahnuteľným, efektom meditácie je o. i. ustanie egorey.

éma

– štrukturálna zložka, napríklad enchronéma je štrukturálnou zložkou čiže émou bezčasia, presnejšie jeho oblasti zvanej enchrónia. Usporiadaný súbor ém tvorí ematiku.

ematika

– kompletná štruktúrna vybavenosť učitej entity, systém ém, napríklad pojmu filozofie a filozofie, pojmu človeka a človeka etc. Napríklad ematika pojmu človeka odhaľuje iný ontologický status ako ematika človeka. Táto odlišnosť ontologických statusov sa v synkriticizme neustále zdôrazňuje, pretože strata jej videnia má ďalekosiahle negatívne následky pre entity odlišného ontologického statusu. Ematika obrazov sa kardinálne odlišuje od ematiky zobrazovaného napriek ľubovoľnému počtu odhaliteľných korešpondencií. Korešpondencie (napríklad modely) umožňujú ovládať, ematika umožňuje milovať (mať potešenie z inakosti a žičiť ju), pretože umožňuje inakosť vôbec zahliadnuť.

Napríklad filozofematika ako otvorený súbor filozofém je predmetom filozofémológie, problematika (otvorený štruktúrovaný súbor problémov) je predmetom problemológie, tematika (súbor tém) je predmetom tematólogie atď.

Cf logos.

enchronéma

– druh perichronémy; éma čiže štruktúrálna zložka enchrónie.

enchrónia

– intratemporálne (čiže vo vnútri času, intratemporálne bezčasie) usúvzťažňujúco minulosti (bolosti/bývalosti), prítomnosti a budúcnosti. Štruktúrálnym prvkom čiže émou enchrónie je enchronéma.

enkláva kultúrna

– ten ktorý z ostrovčekov kultúry, ktoré prežívajú v mŕtvom mori civilizácie z minulosti a vznikajú v jej náleve v súčasnosti a ktoré v podstate nezávisle jeden od druhého pretvárajú vo svojom dosahu a najmä vo svojom vnútri zlo na dobro, škaredé na krásno, menej dobré na lepšie, menej krásne na krajšie a neutrálne na dobré alebo krásne. Ako klasický príklad kultúrnej enklávy môžu slúžiť nielen staroveké Atény v miere ich kultúrnosti, ale napríklad aj albrechtovský dom v Bratislave, alebo sama Bratislava v miere jej kultúrnosti, také inštitúcie, ako Slovenská filharmónia (cf pretváranie krásneho na krajšie) a podobne. Kultúrna enkláva je geografická, urbanistická, interpersonálna (napríklad manželská), individuálnopersonálna atď. individuácia kultúrneho spoločenstva. Logos alebo ematika kultúrnej enklávy je autonómny zviditeľňovaním zákona Noci (pozri Sofoklova *Antigoné*); kultúrna enkláva je zničiteľná, zdroj jej ematiky nie, pretože “není to nic, čo by bylo v dosahu ničivé nitrosvětské síly (Patočka, J.: *Přirozený svět jako filosofický problém* (1970), 233)”.

Cf bratislavskosť, intelektuál, kultúra, spoločenstvo kultúrne.

entita

– čokoľvek tematizovateľné, čiže nielen podstata veci alebo sveta, ale aj to, čo na nej alebo na ňom z toho či onoho hľadiska nie je podstatné. Vidieť entity, akékoľvek entity, znamená mať bezvýberovú pozornosť, ktorá kolabuje na hranici ovládateľnosti. Za možnosť ovládať platíme slepotou k neovládanému alebo neovládateľnému. Videnie neovládaného/neovládateľného je transcendentálnou podmienkou možnosti zmyslu, zmyslotvorby (= konštitúcie zmyslu). Kolaps bezvýberovej pozornosti sprevádza každý úspech na ceste ovládania prírody, spoločnosti, druhého človeka alebo seba samého. Jednou z úloh synkriticizmu je ukázať ireducibilitu naznačených neoddeliteľných oblastí entít všeobklopujúca. Azda najdramatickejšou ešte zmysluplnou figúrou synkrízy ovládateľného a neovládateľného je tragika (cf napríklad jej klasické stvárnenie v Sofoklovej tragédii *Antigoné*).

epistemológia synkriticistická

– disciplína synkriticizmu skúmajúca poznanie predovšetkým *sub specie* kategórií synkrízy a synkritiky. Na rozdiel od širšie koncipovanej synkriticistickej gnozeológie sa v synkriticistickej epistemológii pozornosť sústreďuje v prvom rade na poznanie vedecké (vrátane jeho foriem podľa tej ktorej špeciálnovednej disciplíny, napríklad identifikácia špecifika poznávacieho procesu v rámci kvantovej mechaniky). Z pozície synkriticizmu sa však v oboch týchto noetických disciplínach podčiarkuje odlišnosť ontologického statusu výsledku poznávania od statusu poznávaného predmetu.

Cf bázeň, pokora a takt v poznaní.

estetika synkriticistická

– intenzifikovaná, vedome a systematicky realizovaná synkritická estetika ako filozofické jadro synkritizovaných umenovedných disciplín (synkritickej literárnej vedy, synkritickej umenovedy, synkritickej muzikológie, synkritickej teatrológie, synkritickej filmológie, synkritickej vedy o architektúre, synkritickej vedy o výtvarnom umení atď., ako aj ich synkritizovaných subdisciplín) vyrastajúce zo synkriticistickej ontológie transformácie škaredého alebo esteticky neutrálneho na esteticky príjemné/príťažlivé a na krásne.

Súčasťou predmetu synkriticistickej estetiky je estetická hodnota, hodnotenie a zhodnocovanie.

Cf estetika synkritická, funkcia estetická, *homo aestheticus*, umenie.

estetika synkritická

– synkritizovaná estetika, čiže estetika synkriticky transformovaná, podstupivšia synkritizáciu; predpoklad estetiky synkriticistickej. Estetika synkritická študuje (vedno so synkritickými umenovedami) ematiku jednotlivých foriem, druhov a typov výumeňujúcna.

Súčasťou predmetu synkritickej estetiky je estetická hodnota, hodnotenie a zhodnocovanie.

Cf krásno.

etika synkriticistická

– disciplína synkriticizmu, výsledok synkritizácie etických učení.

F

filozoféma

– ľubovoľná štruktúralna súčasť filozofie alebo prvok jej štruktúry (éma). Podľa synkriticizmu ňou môže byť aj sama filozofia. Hlavným nástrojom členenia filozofie na filozofémy respektíve vyčleňovania filozofém z nej je systémová analýza filozofie. K tomu však, aby sa uplatňovanie systémovej analýzy pri odhaľovaní a skúmaní filozofém zmenilo na systematickú filozofickú náuku o filozoféme alebo filozofémach čiže na filozofémológiu, je potrebné skúmať ontologický status filozofém prostriedkami synkriticistickej ontológie. Synkriticistická filozofémológia sa tak stáva cestou synkriticistickej filozofie filozofie ako filozofickej zložky (filozofickej disciplíny) synkriticistickej metafilozofie.

filozofia

– sebareflexívna zložka tej ktorej civilizácie spočívajúca v skúmaní miesta človeka vo svete z hľadiska najvšeobecnejších kategórií; podmienkou toho, aby sa filozofia stala aj súčasťou kultúry je dotiahnutie tohto skúmania do činnosti odhaľovania, výskumu a rozširovania predpokladov premeny spoločnosti na kultúrne spoločenstvo a ľudského individua (toho ktorého konkrétneho človeka) na člena tohto spoločenstva; synkriticizmus je jeden zo spôsobov pretvárania filozofie na súčasť kultúry. Filozofiu musíme odlišovať od pojmu filozofie; medzi týmito dvoma entitami je ontologická diferenciacia.

Cf filozofia synkritická.

filozofia 21. storočia

– filozofia, v ktorej vývine možno rozpoznať dve hlavné línie: 1. líniu trvania na vecnom a argumentatívnom filozofovaní už nerelegovanom čisto len do sféry analyticko-filozofických spôsobov filozofovania, ale pestovanom aj vo sfére označenej svojho času ako kontinentálna filozofia a 2. líniu v podstate kopírujúcu globálny chaos, jeho prenos do textotvorieb a myslí. Dnes už teda proti sebe nestojí scientistická a antiscientistická respektíve analyticko-filozofická a kontinentálno-filozofická tradícia alebo kultúra. Tieto línie dnes jasne vykazujú črty explicitnej spolupráce alebo koordinácie. V dvadsiatom prvom storočí máme tak pred sebou na jednej strane v náročnej fáze vývoja sa ocitnuvšie disciplinované filozofie/filozofémy kontrolované kategoriologickou sebareflexiou a na druhej strane rozklad filozofovania spočívajúci v strate posledných zvyškov profesionálnej sebadisciplíny a profesionálnej sebareflexie.

filozofia edukácie synkritická

– komplementaristický smer filozofie edukácie, ktorý namiesto syntézy rôznych (aj vzájomne sa logicky vylučujúcich) smerov filozofie edukácie realizuje ich nereduktívne usúvzťažňovanie čiže synkrízu; synkritizácia filozofií edukácie na báze princípov synkriticizmu.

filozofia filozofie synkriticistická

– zložka synkriticistickej metafilozofie; súbor sebareflexívnych postupov a disciplín zameraných na odhaľovanie, skúmanie a rozmnožovanie filozofém s cieľom premieňania filozofie na zložku (vývinové pásmo) kultúry alebo udržiavanie statusu filozofie ako zložky kultúry. Filozofia (ani filozofia synkriticistická) totiž nie je samozrejmom zložkou kultúry, t. j. samozrejmom účastníčkou transformácie zla na dobro, škaredého na krásne etc. Vznik i vývin filozofie je sprevádzaný tendenciou filozofie nielen etablovať sa ako svojrázny prúd kultúrneho diania, ale aj zabúdať na zdroj svojho zmyslu, ktorým je trvanie v podobe sebareflexívneho sprievodu kultúry smerujúceho k ustaniu filozofie (pokiaľ je to filozofia dobra a krásy) a uvoľneniu miesta tomu, čoho filozofiou dovtedy/doposiaľ bola – sc. dobru a krásu. Toto zabúdajúcnosť filozofie na zdroj svojho vlastného zmyslu sa v dejinách manifestuje ako neutíchajúce sporenie sa (polemizmus) filozofov medzi sebou a s kýmkoľvek mimo nich (s vedou, náboženstvom, každodenným životom, umením). Preváženie tohto polemizmu nakoniec vyúsťuje do škandálu filozofie spočívajúceho v strate jej zmyslu, v jej neschopnosti pritakať dobrému a krásnemu. Synkriticistická filozofia filozofie ukazuje, že filozofia môže skončiť aj ináč ako týmto škandalom. Môže ísť totiž o toto: dobrá filozofia dobra je filozofia, ktorá skončí a uvoľní miesto tomu, čoho filozofiou bola – čiže dobru. A obdobne dobrá filozofia krásy je filozofia, ktorá skončí a uvoľní miesto krásu. Synkriticistická filozofia filozofie ukazuje, že podstatou filozofie ako sebareflexívnej zložky kultúry je táto transcendencia – seba prekročenie filozofie dobra a krásy k dobru a krásu. Toto je synkriticistická filozofia činu. Zmysel má koniec koncov iba pretrvávajúce filozofie zla a filozofie škaredého, pretože tu ide o reflexiu zla a škaredého s možnosťou synkriticizácie tejto reflexie v intenciách princípu zbytočnosti konania zla a ničenia krásneho, k čomu (sc. k zlu a k ošklivému) dochádza dokonca aj bez nejakého osobitného úsilia alebo školenia ľudí (konať zlo a ničiť je triviálne, je omnoho ľahšie ako konať dobro a tvoriť krásne veci).

filozofia synkriticistická

– otvorený súbor synkriticistických filozofických disciplín počnúc synkriticistickou ontológiou a jej základnou vrstvou – perichronozofiou. Synkriticistická filozofia je intenzifikovaná, systematicky vypracúvaná forma alebo etapa synkritickej filozofie.

filozofia synkritická

– filozofická zložka alebo vrstva synkriticizmu odhaľujúca, skúmajúca a rozširujúca formy a cesty synkritickej praxe respektíve synkritického spôsobu života a vypracúvajúca ich filozofický a metodologický obraz. Synkritická filozofia má pre toho, kto sa s ňou stretne, slúžiť ako podklad sebaidentifikácie, ujasnenia si a prehĺbenia si vlastnej pozície čitateľa textov, v ktorých je vyložená. Synkritická filozofia sa riadi princípom žičenia inakosti (7. téza synkriticizmu) – zdôvodňuje a rozvíja princíp potešenia alebo radosti z toho, že blížny zaujíma svetonázorovo, filozoficky, profesne, životnoprakticky, vkusovo, sexuálnoorientačne, politicky atď. inú pozíciu, iné stanovisko, iný postoj ako synkriticizmus. Synkriticizmu a jeho filozofii na srdci neleží jeho nasledovanie, ale nasledovanie, prehlbovanie a zdokonaľovanie tej ktorej mimosynkriticistickej pozície; v duchu hesla “čím pestrejšie, tým lepšie”. Princíp žičenia inakosti navyše spája s princípom zbytočnosti konania zla (ubližovania, škodenia), pretože k nemu (k zlu, ubližovaniu, škodeniu) dochádza s väčším stupňom automatizmu

než ku konaniu dobra (pomáhaniu, odstraňovaniu škôd atď.). Napríklad nevychovať dieťa je podstatne ľahšie ako ho vychovať, zničiť partnerský vzťah je podstatne ľahšie ako ho kultivovať, postaviť dom je podstatne ľahšie ako ho zničiť: na zničenie domu stačí úplne triviálna nepozornosť, na jeho vybudovanie treba sústredenú obrovskú námahu. Jednou z prvých, ak nie úplne prvou myšlienkou synkriticizmu, bolo: nie je zaujímavé utrpenie, ale čo z neho spravíme. "Dobrá" synkritická filozofia končí a stáva sa synkritickou praxou alebo synkritickým spôsobom života. Synkritická filozofia zla alebo niečoho zlého, škodlivého sa rozvíja do svojej synkriticistickej etapy alebo podoby, čiže do filozofie synkriticistickej.

funkcia estetická

– uspokojujúco estetických potrieb vyvolávaním estetických zážitkov, ku ktorému dochádza participáciou na premene škaredého na krásne, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na krásne čiže účasťou na estetickvej vrstve kultúry. Zameraním sa uspokojujúca estetických potrieb na ten ktorý aspekt (útvár, činnosť, vrstvu atď.) archetypálneho bazálna sa spúšťa superpozícia premeny tohto aspektu na estetický objekt a premeny vykonávateľa tejto transformácie na *homo aestheticus* (umelca, recipienta umeleckého diela alebo estetického objektu atď.). Povaha tejto formy superpozície je ireducibilná na iné formy superpozícií tvoriacich archetypálne bazálno a zároveň s nimi synkriticky usúvzťažnená.

Estetická funkcia v naznačenom zmysle je súčasťou predmetu synkritickej estetiky.

G

gnozeológia synkriticistická

– výskum kognitívnych významových útvarov (pocitov, vnemov, predstáv, pojmov, teórií etc.), ich štruktúry, utvárania sa (významotvorby), transformácií a nevyhnutných externých súvislostí ich štruktúry osnovaný na synkriticistickej ontológii kognitívneho významového diania ako podprocesu významového univerza. Synkriticistická gnozeológia je mocne ovplyvnená Husserlovou fenomenológiou.

Cf bázeň, pokora a takt v poznaní, epistemológia synkriticistická.

H

historia syncritica

– synkritická veda o dejinách, o genetickej a dynamickej dominante štruktúry tej ktorej entity; synkriticky pestovaná história, synkriticky pestované dejiny osnované na idei významovej nevyčerpatelnosti toho ktorého obdobia alebo udalosti dejín a na idei synkritiky obrazu dejín alebo tej ktorej udalosti a dejín resp. udalostí samotných (idea ireducibility toho ktorého úseku predmetu historického skúmania a jeho obrazu).

hlučnosť

– likvidujúco ticha, na zemi dnes ubikvitné, všadeprítomné – v mysli človeka, v jeho tele i v jeho okolí; auditívny (sluchový) atribút smrti civilizácie. Človek stratil schopnosť byť ticho kdekoľvek a kedykoľvek, v ktoromkoľvek priestore i v ktoromkoľvek čase, vo vnútri i vonku. I na “relaxáciu” alebo “meditáciu” potrebuje hluk (“hudbu”). Preto je hlučnosť atribútom smrti civilizácie a preto smrť (v podobe hluku na pretekoch, oslavách, pri spoločenských príležitostiach, na [techno parties](#) a podobne) ľuďmi taká vítaná.

hmota

– najčastejšia príležitosť konať dobro.

Cf dobro.

hmota (Lenin, V. I.)

– interpretácia transhorizontovej reality nechávajúca v sebe intervenovať ako ústrednú kategóriu nezávislosti od vedomia.

hodnota

– miera podielu alebo stupeň participácie na premene zla na dobro, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré alebo krásne; stručne povedané: hodnota je miera participácie na kultúre. Napríklad hodnotu fyziky, filozofie, človeka, jablka, ohryzku, špendlíka, hviezdy, myšlienky, sna, túžby, boha, činu, chcenia, mravca, exkrementu, skrutky, lode, suchého listu, choroby, zdravia, oka, filatelie, hry, vraždy, vojny, opery, úsmevu, žmurknutia atď. tvorí miera ich participácie na kultúre: čím väčšia participácia, tým väčšia hodnota, čím menšia participácia, tým menšia hodnota. Mimoriadne dôležitou hodnotou je zmysel, pretože iba ním môže mať hodnotu aj niečo, čo na kultúre nielenže neparticipuje, ale ju dokonca ničí. Napríklad vražda alebo nezmysel nemajú hodnotu; hodnotu má iba ich pochopenie, čiže ich zmysel, peirceovsky povedané: uvedomenie si ich praktických dôsledkov; synkriticisticky povedané: uvedomenie si ich dôsledkov pre kultúru.

Hodnotu skúma synkriticistická axiológia.

hodnota estetická

– miera podielu alebo stupeň participácie na premene škaredého na krásne, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na krásne čiže miera účasti na estetickom reze kultúrou.

Druhom estetickej hodnoty je hodnota umelecká ako produkt pretvárania mimoumeleckého na umelecké a miera participácie tohto procesu na kultúre.

Estetickú hodnotu skúma synkritická a synkriticistická estetika.

homo

– ten ktorý aspekt spôsobu bytia človeka, prierez týmto spôsobom bytia alebo možný podproces diania ľudského života, jeden z jeho možných príbehov. Základné možné (nielen kýžené, ale uskutočniteľné) príbehy života človeka, vyúsťujúce do jeho oslobodenia a nevyhnutné na to, aby toto oslobodenie nastalo, sú tieto: 1. *homo transcendens*, 2. *homo culturalis*, 3. *homo inscendens*, 4. *homo significantia vivens*, 5. *homo syncriticus*, 6. *homo amans*, 7. *homo benevolus*, 8. *homo concordans*, 9. *homo virtus constituens*, 10. *homo syncriticisticus* (utvárajúci *societas syncritica*). Tieto príbehy opisujú texty, rozvádzajúce desať téz synkriticizmu. Človek môže žiť superpozíciou týchto príbehov usúvzťažnených vzájomne bezčasmo, ich synkrízou alebo synkritikou. V tomto zmysle je človek náplňou synkriticizmu nielen ako filozofie, ale najmä a predovšetkým ako spôsobu života. Tieto príbehy teda netreba vnímať (a chcieť žiť) len evolucionisticky, ako postupnosť po sebe nasledujúcich krokov k oslobodeniu. Najdôležitejšou možnosťou zoradenia týchto príbehov človeka je ich vertikalizácia realizovaná perichronickou cestou. Odtiaľto význam bezčasia a jeho skúmania v perichronozofii, no najmä jeho žitia. Synkritická filozofia ako rozvinutý systém synkriticistických disciplín nesie názov synkriticistická filozofia.

Zaujímavým *homo* je deegoizovaný intelektuál.

homo aestheticus

– človek estetický čiže estetický rez ľudským pobývajúcim na svete, ktorý je v superpozícii s ostatnými aspektmi spôsobu bytia človeka na svete a ktorým sa realizuje estetická funkcia; súčasť predmetu synkritickej estetiky.

homo amans

– milujúcnosťný aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 6. téza synkriticizmu.

Najintenzívnejšiu formu objavenia alebo navodenia prirodzených väzieb vo svojej životnej situácii človek dosahuje v láske. Človek môže byť *homo amans* (človek milujúci). Synkríza izolovanej bytosti je *contradictio in adjekto*; synkríza v skutočnosti implikuje komunikáciu s druhými alebo druhým, ktorou sa roztvára priestor alebo dianie milujúca. Komunikačný proces nie je “prenášanie”

významov, ale ich re-kreovanie alebo ko-re-kreovanie. Ľudská bytosť, ktorá rekreuje čiže znovuvytvára významy vytvorené inou ľudskou bytosťou, rekreuje aj samu seba a ontologicky sa mení. V tomto zmysle je aspekt človeka, ktorý označujeme termínom *homo amans*, podstatou interkulturality.

Človek rekreujúci význam sa zdvojuje, či dokonca zmnohonásobňuje, je ho ontologicky viac o rekreujúco významu. Ontotvornosť komunikačného procesu sa prejavuje v spestrovaní sveta o nové, originálne bytosti. V tejto ontotvornosti tkvie aj kreativnosť a jej najvyššia forma – láska. Láska (milujúco) je najvyššou formou ontotvorby.

homo benevolus

– aspekt spôsobu bytia človeka spočívajúci v žičení inakosti druhému; týka sa ho 7. téza synkriticizmu.

homo concordans

– lásku opätujúcny aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 8. téza synkriticizmu.

homo culturalis

– človek ako kultúrna bytosť, t. j. bytosť pretvárajúca zlo na dobro, ošklivé na krásno atď.; člen kultúrneho spoločenstva; pretvárajúcny aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 2. téza synkriticizmu.

homo inscendens

– dovnútra seba samého prekračujúcný aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 3. téza synkriticizmu.

homo significantia vivens

– zmysel žijúcny aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 4. téza synkriticizmu.

homo syncriticisticus

– s bezvýberovou pozornosťou nereduktívnoúsvzťažujúcný aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 10. téza synkriticizmu.

homo syncriticus

– nereduktívnoúsvzťažujúcný aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 5. téza synkriticizmu.

homo transcendens

– prekračujúcnosť aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 1. téza synkriticizmu.

Človek je v prvom rade *homo transcendens* (človek transcendujúci, prekračujúci), bytosť seba/prekračujúca, seba/prekračujúca. Podstatou človeka je totiž transcendovanie, čiže prekračovanie hraníc medzi imanenciou a transcendenciou, v dôsledku čoho dochádza k autentickému pobývaniu človeka na svete, ktoré spočíva vo vyčnievaní či vyklenúvaní sa človeka z vnútrosvetského (imanentného) do mimo-dovtedy-svetského (transcendentného) vzhľadom na dovedejšiu sféru bytia). K parametrike prekračujúca hraníc medzi imanenciou a transcendenciou, ktoré označujeme ako prausúvzťažujúca alebo bazálne usúvzťažujúca človeka a sveta, prináleží aj temporalita a atemporalita.

Atemporalitný (bezčasovosť) ráz bazálneho usúvzťažujúca sa človeka a sveta môžeme dostať pred svoj zrak, keď sa zamyslíme nad nasledujúcou Patočkovou otázkou a jeho odpoveďou na ňu: “Čo je teda v prvom rade človek? Je ‘tu’ – t. j. v ňom sa odohráva ‘náhle’, bez prípravy, odhalenie bytia a s ním vlnom do univerza vecí. (Patočka, J.: Péče o duši (1996), 96)” V tomto kontexte synkriticizmus rozvíja filozofiu bezčasia (perichronozofiu), ktorá tvorí fundament synkriticistickej ontológie. Už na úrovni človeka transcendujúceho má teda synkriticizmus na srdci videnie (respektíve hľadanie) a žitie tejto bezčasovostnej (perichronickej) dimenzie. V rámci synkriticizmu sa ono Patočkovu kľúčové “náhle” tematizuje pod titulom *exaífnés*. Perichronozofická sebareflexia je kontinuálne zložkou sebareflexie synkriticizmu pri jeho výskume čohokoľvek, aj keď to nemusí byť vždy *expressis verbis* viditeľné (vyjadrené). No bezčasie je v synkriticizme v tej či onej podobe čiže perichronozoféme myslené (a podľa možností aj žité) stále. V danom prípade sa s Patočkom tematizuje perichronéma *exaífnés* ako ontologický konštituent prausúvzťažujúca sa človeka a sveta.

Z predchádzajúceho odseku vidno, že problematika pod titulom *homo transcendens* sa týka v podstate rozboru bezčasových aspektov štruktúry odhaľujúca sa bytia človeku alebo dostavujúca sa vlnom do univerza vecí. V rámci synkriticizmu sa takto (sc. perichronozoficky) retematizuje heideggerovské tu-bytie (*Dasein*).

homo virtus constituens

– pozitívne virtualizačný aspekt spôsobu bytia človeka; týka sa ho 9. téza synkriticizmu.

hovorenie o zmene

– hovorenie, ktoré má zmysel len potiaľ, pokiaľ som ochotný zmeniť sa aj sám. Pokiaľ ochota zmeniť sa sám chýba, je hovorenie o zmene verbalizmus. Úmerne s blížiacim sa koncom nejakej etapy vývinu spoločnosti sa intenzifikuje reč intelektuála o tomto konci, no zväčša je to reč o zmene politiky, vlády, ideí, myslenia (druhých), málokedy je to reč o zmene seba samého a ešte menej ochota alebo schopnosť zmeniť aspoň seba samého. Neschopnosť zmeniť seba samého je pravdepodobne príčina zlyhania všetkých doterajších sociálnych revolúcií, ktoré zakaždým chceli pomôcť druhým a usilovali sa zmeniť druhých, no aktér revolúcie sa v skutočnosti nezmenil, iba navonok sa prispôbil svojim ideám. Podstata zmeny individua sa viaže na deegoizáciu, ktorá sa v našej civilizácii viac menej odmieta, preto naša civilizácia vlastne iba prešlapuje na mieste, nedarí sa jej kontinuálne premieňať na kultúru a intenzifikujú sa jej devastačné účinky na jej nositeľa (civilizačné choroby, rastie napríklad

počet narušených ľudí na uliciach miest najvyspelejších krajín atď.) a na jeho životné prostredie (expanduje ničenie prírody, zdokonaľujú sa zbraňové systémy, rozširuje sa výroba pneumatík a podobne).

Cf civilizácia, deegoizácia, intelektuál, politika, smrť civilizácie.

Hrušovský, Igor (1907 – 1978)

– slovenský filozof, zakladateľ bratislavskej filozofickometodologickej školy (BFŠ); ovplyvnil synkriticizmus predovšetkým svojou štrukturologiou a ideou holého bytia.

hudba

– dostavovanie sa umeleckohudobnej reality, jej dostavujúcno sa v rámci hudobnej udalosti; výhudobňujúcno ako na iné neredukovateľná forma výumeňujúcna.

Cf výhudobňujúcno.

Husserl, Edmund (1859 – 1938)

– nemecký filozof, zakladateľ fenomenológie ako špecifickej filozofémy. Husserlov odkaz priamo i cez recepciu (najmä Heideggerovu, Finkeho a Patočkovu) zaujíma metodologicky i obsahovo kľúčové miesto medzi zdrojmi synkriticizmus.

Cf svet životný.

CH

chronogenéza

– proces časotvorby, genéza času; podproces svetotvorby, prepletajúci sa s podprocesom priestorotvorby; súčasť prochrónie.

I

inakosť

– ireducibilita na druhé daná jedinečným súborom vzťahov k druhému (druhým). Princíp prania alebo žičenia inakosti alebo potešenia z nej stelesňuje 7. téza synkriticizmu, ktorý skúma možnosti realizácie tohto princípu najmä na pôde dialógu.

inscendencia

– transcendencia smerom dovnútra (života) človeka. Problematika inscendencie sa rozvíja počnúc 3. tézou synkriticizmu.

inscendovanie

– procesuálny aspekt inscendencie, transcendovanie dovnútra.

inštitúcia spoločenská

– štandardná spoločenská forma odkladajúca zmeny.

Keďže sa však zmena skôr alebo neskôr naozaj aj žiada (povedzme v dôsledku znižovania veku zmasakrovaných strelbou), vytvára sa metainštitúcia, ktorá by mala konečne zabezpečiť zmenu prekonaním jej odkladania pôvodnou inštitúciou. No metainštitúcia je ako inštitúcia zasa len odkladajúcim zmeny, takže sa siaha k vytvoreniu metametainštitúcie, ktorej náplňou je už naozaj navždy, naveky, na večné časy konečne zabezpečiť zmenu.

Metametainštitúcia prijíma opatrenia na zabezpečenie zmeny kontrolovanými inštitúciami, čím (prijímaním opatrení) zasa len nesiahá k zmenám, ale iba k opatreniam na realizáciu zmien. No opatrenia na zabezpečenie realizácie zmien sú len realizáciou opatrení na zabezpečenie zmien (trebárs ich schválením v zákonodarnom orgáne), nie realizáciou zmien. Príkladom realizácie opatrení na zabezpečenie zmien sú povedzme antifajčiarske kampane vyúsťujúce do vysunutia fajčiarov k vstupu do budov, čím sa fakticky pasívne fajčenie ešte viac rozšíri, alebo opatrenia na zabezpečenie obmedzenia nákupu zbraní, povedzme návrh opatrenia, ktorého realizáciou by sa počet dier v telíčku zastreleného dieťaťa znížil z troch na jednu: kampaň za presadenie obmedzenia voľného predaja poloautomatických zbraní s okamžitou (sic!) reakciou expertov, že sa to (čiže zmena) dá len ťažko realizovať.

Podstatou tohto nekonečného regresu zabezpečujúceho reálne iba stagnáciu spoločnosti, no nie jej zmenu, je ztotožnenie opatrení na realizáciu zmeny s touto zmenou samou. Kardinálnou ťažkosťou je nerozlišovanie opatrenia na zabezpečenie zmeny a zmeny. Toto nerozlišovanie pripomína nerozlišovanie medzi obrazom a tým, čo tento obraz zobrazuje.

Zámer, odhodlanie a podobne vykonať zmenu sa stotožňuje s vykonaním zmeny. Toto stotožnenie otvára priestor nekonečných hier na čisté svedomie: prijmem, presadím, prebojujem opatrenie na

zmenu a v noci môžem pokojne spať. V podstate tu ide o variácie na odkladanie zmeny. Toto je motív úvodnej definície spoločenskej inštitúcie ako odkladajúca zmeny. Dejiny spoločenských inštitúcií sa potom javia ako dejiny variácií odkladania zmeny alebo, ak chcete, dejiny čistení svedomí.

Riešenie problému stagnácie spoločnosti tkvie v synkríze opatrení na realizáciu zmeny a zmeny. Táto synkríza spočíva v nereduktívnom usúvzťažnení opatrení na zmenu a zmeny, v udržiavaní ich v odstupe od seba, čiže v návrhu opatrení na zabezpečenie zmeny na jednej strane a v realizácii zmien na druhej strane.

Realizácia zmeny je však v protiklade k náplni inštitúcie, ktorá je zakaždým realizujúcim iba návrhov opatrení, nie realizujúcim zmien. Realizujúcim zmien, miestom realizácie zmien, môže byť iba konkrétne jedinečné ľudské individuum, ktoré autenticky žije len v miere, v ktorej je miestom zmien. Takýmto miestom realizácie zmeny je napríklad Gándhí, Kristus, Sokrates a ďalší konkrétni jednotlivci a zotrvačnosť nášho odkladajúca zmeny sa skôr či neskôr alebo priamo či nepriamo postará o elimináciu týchto jednotlivcov.

Pokiaľ je toto individuum len miestom prijímania opatrení na zabezpečenie zmien, je neautentickou formou bytia zvanou úradník/čka, člen/ka parlamentu, komisie a pod. a ako taký/taká (menovanou) súčasťou inštitúcie. Pokiaľ však konkrétne ľudské individuum Gándhí, Kristus, Sokrates atď. začne participovať nielen na procese schvaľovania opatrení, ale aj na zmenách, o ktoré má ísť v opatreniach, dostáva sa potenciálne a časom aj reálne mimo inštitúciu: inštitúcia ho prenasleduje, znižuje mu odmenu alebo úplne mu ju odopiera, vylučuje ho zo seba ako cudzí element (exkrement), necháva ho likvidovať (niekedy aj za aplauzu prizeraúcich sa). Po smrti daného individua sa inštitúcia alebo meta-inštitúcia zasa len namiesto zmeny stará o slávu individua žijúceho zmenu stotožňujúc zmenu tentokrát zase so slávou a ňou iniciovanými ďalšími opatreniami na zabezpečovanie zmeny.

V tomto zmysle je inštitúcia mechanizmom odkladajúca zmeny a konkrétne smrteľné ľudské individuum realizátorom zmeny. To je aj dôvodom, prečo sú zmeny žité (= fakticky realizované) v konkrétnoindividuálnoľudských ostrovčekoch spoločnosti empiricky izolované.

Prepojenosť týchto ostrovčekov zmeny nie je možná empiricky – bol by to zasa len vznik inštitúcie so všetkým tým, čo sa o nej povedalo vyššie. Bolo by to organizovanie, hnutie a podobne s celým tým kométoým chvostom replikácií starého. Prepojenosť ostrovčekov zmeny je možná iba transcendentálne, mimoempiricky, neorganizovane a teda nezasiahnutelne umŕtvujúcou silou inštitúcie.

Z empirickej pozície sa superpozícia zmien javí ako nemožná, absurdná, iluzórna, ako fikcia alebo ako utopizmus. Zmena je však možná iba *hic et nunc, in no time* a nonlokálne. A v priestore toho ktorého konkrétneho a nezameniteľného ľudského individua. Možno ju síce plánovať alebo o nej snívať, no realizovať, vykonať sa dá len konkrétnymi ľuďmi (povedzme tragickými hrdinami), podobne, ako sa zasa len konkrétnymi ľudskými individuami (povedzme členmi parlamentu alebo establishmentu) prijímajú opatrenia. No opatrenia sú iba zriedeným sirupom zmien, nech sa nám javia čo ako “nevyhnutné”. Ontologicky sú redšie ako sama či samotná zmena.

Až zahustením na palivo premeny inštitúcie tvorené činmi konkrétnych ľudí sa získava zdroj aj premeny inštitúcie. Inštitúciu nemožno zmeniť zvonka: zvonka možno vytvoriť iba meta-inštitúciu replikujúcu staré nešváry pod novým náterom. Transformácie inštitúcií bežia na palivo konkrétnych

živých ľudí. Iba spotrebou konkrétnych jednotlivcov ich možno transformovať. Žiaľ, ani sebaradikálnejšia transformácia však nezabezpečí, aby sa inštitúcia premenila na realizujúcu zmenu; aj transformovaná inštitúcia bude generovať zasa len opatrenia na uskutočnenie zmeny, no nie zmeny samotné.

Prijímanie opatrení sa deje zvyčajne kolektívne a nezriedka aj anonymne, realizácia zmien leží na bedrách za života izolovaných jednotlivcov, ktorých ostatní nanajvýš (pre)nasledujú a chápu iba krajne zriedkavo. Našťastie transformátor nečaká na chápacích. Realizátorovi zmeny však ani niet pomoci zo strany blížnych. Realizátor zmeny, onen ostrovček vnútorného slobodného rozhodovania, je odsúdený na doživotnú samotu a v podstate nepochopenie. Ak do svojho intímneho života dovolí nahliadnúť povedzme novinárovi, skolabuje ako vlnová funkcia; zostane iba aspektom. Podstatou samoty realizátorov zmien je ich nedelegovateľnosť a empirická nezdeliteľnosť. Niet nikoho druhého, kto by mohol vypíť čašu bolehlavu ako Sokratov náhradník. Preto je len jarmočným divadlom nechávať sa znovu a znovu ukrižovávať nad trhoviskom. No na druhej strane je samota, zvonku videná ako totálna opustenosť realizátora zmeny, ako brána do spoločenstva transformátorov: pretvárateľov zla na dobro, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré alebo krásne. Transcendentálne spoločenstvo transformátorov je našim kultúrnym spoločenstvom. Ono je tvorené onými Antigonami, o ktorých sa hovorí v texte *Človek tvárou v tvár k sporu inštitúcií*, a onými Orfeami, ktorí sa však už dokážu neobzrieť za Euridikou. Niet inej cesty na svetlo (z tmavej džungle inštitúcií), než cesta odhodlanej, na ničom (ani na živote) nelipnúcej samoty. Až táto samota je transcendentálnou podmienkou zmysluplného (rozumej kultúrneho) spoločenstva. Dvojicu alebo spoločenstvo mnohých milujúcich utvárajú samostatné, samotné (odvodené od slova "samota"), nezávislé a na ničom nelipnúce osobnosti. Oni to boli, o ktorých asi sníval Kant pri predstave osvieteného dospelého. No až autonómny čin na ničom nelipnúcich je cesta z inštitucionálnej puberty.

intelektuál

– vy(na)kladač intelektuálnej práce čiže práce vysvetľujúcej, že a ako sa má zmeniť – ale iba druhý i druhí.

Intelektuál je osobnosť schopná koncipovať a niekedy aj zorganizovať zmeny druhých, zmeny celých spoločností a spoločenských systémov, tí najväčší intelektuáli dokážu koncipovať zmeny seba samých, aj dobre radiť (byť poradcami) druhým či dokonca seba samým: napríklad o existencii intelektuála-fajčiara, ktorý by nemal aspoň elementárne predstavy o škodlivosti fajčenia, prakticky niet pochyb: dokáže si pohotovo radiť, presvedčať sa, študovať odbornú (sic!) literatúru, prijímať záväzky a pod., len prestanie fajčiť sa už nie a nie dostaviť: schopnosti zmeniť (aspoň alebo aj) seba samého dokonca aj v tých najtriviálnejších veciach sa mu spravidla nedostáva.

Fixácia schopnosti zmeniť seba samého alebo jej výskyt vo väčšom počte je totiž udalosť takej moci ako vznik nového historického typu človeka. A keď sa už aj tu a tam v dejinách začal črtáť tento typ človeka (*homo*), veľmi rýchlo bol vyhladený. Ani tajné spoločenstvá nemajú šance na dlhšie prežitie, pretože okrem ich vonkajšieho neprajníka stelesňovaného establišmentom, si svojho likvidátora pestujú svojou vlastnou organizáciou, liturgizáciou, hierarchizáciou a pozíčnými bojmi, otváraním sa kontaktom s inými organizáciami etc. Podstatne ľahšie nám príde napríklad

zorganizovať antifajčiarsku kampaň, než sami prestať s fajčením. Nie je nemožné vygenerovať neobmedzené množstvo opatrení povedzme proti kradnutiu a zorganizovať, aby ich podpísal povedzme aj celý národ, no takmer neprekonateľné problémy nám robí nevziať si opustenú spinku v cudzej kancelárii.

Intelektuál ako eventuálny nový historický typ človeka by bol (alebo možno, že niekde už i jestvuje, a dúfajme len, že sa o ňom nikdy nedozvieme) deegoizovaný intelektuál.

Akú drámu proces deegoizácie vyvoláva, si môžeme pozrieť (a zažiť) pri čítaní článku o ja. Ego intelektuála je zvyčajne nadpriemernej inteligencie, takže jeho deegoizácia pripomínajúca mystickú smrť má (mala by) nadpriemerné dôsledky preňho samého (ako mala napríklad pre Ježiša, Sokrata, Husa, Gádhiho a ďalších) a pre ďalší vývin spoločnosti, ktorý sa však zakaždým inštitucionalizuje a v podstate mení na bežné politické alebo náboženské zoskupenia a hnutia od začiatku zápasiace vnútorne i s druhými. Zaživa ísť s deegoizovaným intelektuálom je nanajvýš riskantné a preto sa k nemu "pridávame", až keď ho zväčša zlikvidujeme.

S ešte väčším problémom než je problém s vonkajším nasledovníctvom prichodí intelektuálovi zápasit v ňom samom. Podľa synkriticizmu vírus zlyhania aj v tomto smere je zakuklený v zápase, v boji so sebou samým, v neschopnosti intelektuála milovať seba samého aspoň tak, ako miluje druhých. Zápas je koniec zmeny a začiatok jej replikácie. Je krajne zvláštne, že bojovať so sebou je omnoho ľahšie než prijímať sa taký, aký som, milovať sa so všetkým tým, s čím som prišiel na svet. Celý školský systém máme nastavený na zmenu, vychovávajú ma, aby som bol schopný sa zmeniť, motivujú ma k túžbe po zmene. No v okamihu, keď sa nastavím na zmenu seba samého, strácam kontakt s tým, aký v skutočnosti som, proces môjho života sa trhá na "zlú" minulosť, na to, aký som "bol", a na to, aký "budem", keď splním také a také požiadavky. Nik ma však nevedie k tomu, aby som sa pozrel na seba ako na takého, akým v skutočnosti som, *hic et nunc* (teraz a tu) povedzme so svojou nádchou, s celou svojou neznesiteľnosťou, so všetkými mojimi neduhmi, chorobami, neschopnosťami. Je omnoho ľahšie sa napríklad nenávidieť, odhliadať od seba, žiť so sebou ako s abstraktnom, ako s obrazom seba samého, než milovať sa, brať sa so všetkým, čo v sebe nachádzam, prihliadať k tomuto všetkému bez ohľadu na to, či sa mi to páči alebo protiví. Ako možno milovať trebárs tú "zrúdu", ktorú v sebe vidí moje ja alebo ktorú vo mne vidia druhí? Všimnime si, koľko námahy dá aj "tým najspravodlivejším" či "najosvietenejším" postavám z filmu *Bělásek* prijať už len vymykajúcu sa farbu pokožky hlavného hrdinu. Je omnoho ľahšie sa nenávidieť, ako milovať. Je zaujímavé, že školstvo, tréningy atď. nás vedú skôr k prvému, k nenávisti k svojej údajnej slabosti, neschopnosti atď. A "progresívne", "nonkonformné" a podobne pedagogické systémy nás zasa vedú k sebazbožšťovaniu (rozumej: k adorácii svojho ega) a k jeho bezohľadnému presadzovaniu sa medzi dengľavými druhými.

Bez láskyplného prijatia sa so všetkým, čo v sebe máme, aj "s oným malým Hitlerom v každom z nás", nie je možné sa zmeniť.

Preto sa doposiaľ dejiny menia zväčša len pokiaľ ide o neživé produkty ľudskej činnosti, o techniku a jej prostriedky, i tzv. zduchovnelé, napríklad logické postupy. To všetko búrlivo progreduje, pričom sa nožnice medzi špičkovou technikou (CERN) a tým, čo sa predvádza ako umenie v tuneloch LHC, vesmírne roztvárajú: na jednej strane koncentrácia a organizácia intelektuálneho potenciálu galaktických rozmerov, na druhej strane stupidita rovnako galaktických rozmerov (neviem, do akej

miery uvedomovaná pracovníkmi CERN-u; niekedy má pozorovateľ pocit, že sa to vedeckým pracovníkom, prinajmenšom pri verejných oslavách, páči). No človek a jeho vzťahy sa v najlepšom prípade nemení a nemenia. Intelektuáli chceli doteraz zakaždým zmeniť niekoho iného, no nie a nie sa zmeniť aspoň sami. A keď už aj by došlo k nastúpeniu sebazmeny, vsunula sa medzi zmenu a stav, s ktorým boli nespokojní, túžba zmeniť sa. V podstate namiesto zmeny začali bezčasmo túžbou (začať túžiť si nevyžaduje nijaké zvláštne kompetencie alebo námahu), tí najodvážnejší so šírením tejto túžby, no faktická zmena sa dostavila nanajvýš na kratučký čas a veľmi rýchle prakticky spontánne anihilovala.

Transcendovať donekonečna odkladajúcu túžbu môže činiť: ak by sme sa túžili napiť, no nikdy by sme nevykročili k poháru a nenapili by sme sa, umreli by sme od smädu. Preto je naša civilizácia mŕtva: "Žije" zväčša iba túžbou zhmotnenou v neuveriteľne rýchle progredujúcej technike, túžbou zmeniť sa, túžbou vymaniť z takej či onakej krízy, vojny, pliaga, všakovakých nešvárův atď. Generuje neustále nové virtuálne svety, dokonale s nimi žongluje a čo je najhoršie, aj s konkrétnymi dopadmi prakticky na všetko, počnúc ekonomikou a končiac najdetajnejšími sexuálnymi úkonmi. Dnes máme problém predstaviť si, čo by nemohlo byť umelé – v mikrosvete, v oblasti viditeľného sveta a myšlienkovy i v rozmeroch kozmických sústav či dokonca v našej vlastnej mysli. Tu je intelektuál vo svojej koži, asi ako moderátor pred obrazovkou s počítačovým modelom tropickej búrky alebo vzniku vesmíru. S veľkou vášňou sleduje zavíjanie človeka vo vlnách cunami či v rozvalinách po zemetrasení, a to zasa len cez médium. Alebo prostredníctvom turistickej kancelárie, v podstate ako v safari. Médium je naša smrť, smrť našej lásky, priateľského dotyku, objatia.

Ak sa niekto predsa len odhodlá prikročiť k poháru a napiť sa (povedzme odhalí a začne bez uznesení a opatrení likvidovať korupciu), prakticky okamžite likvidujeme jeho samého (kedysi na kríži alebo na hranici, dnes povedzme v sude s tekutým betónom alebo kyselinou) a – samozrejme, že už ako mŕtveho a plne nami tvárniteľného – vyhlasujeme za Zakladateľa, svätca, disidenta, hrdinu a pod. Je zaujímavé, že intelektuál dokáže upozorniť na tieto veci u druhých, v iných náboženstvách, v iných politických systémoch a pod. Vo vlastnom spoločenstve je takýto čin prakticky zakaždým *salto mortale*, o ktorom sa zvyčajne dozvedáme (aj to zväčša v štylizovanej umeleckej podobe) až po vystriedaní vlády alebo niekoľkých vlád či dokonca režimov.

Preto je onoho nového historického typu človeka, ktorý nazývame deegoizovaný intelektuál, tak málo. Navonok, verejne, mediálne. Fakticky je tu však prítomný ako dobrý človek (*homo bonus*), ktorého hlavným znakom je, že o ňom nevieme. Tí najlepší sú neviditeľní napríklad ako bezmenné matky milujúce svoje deti. Identifikovať ich možno ako ničoho sa nedožadujúce prázdna, okolo ktorých ustáva utrpenie, pri ktorých je nám dobre bez toho, aby od nás požadovali vďačnosť.

interkulturalita

– synkríza (nereduktívne usúvzťažňovanie sa) kultúr a vývinových pásiem kultúr pri kontaktovaní sa kultúr a vývinových pásiem kultúr. Interkulturalita je rekreujúco pretvárania zla na dobro, škaredého na krásne etc. jednou kultúrou v kultúre druhej/v kultúrach druhých alebo jedným vývinovým pásmom kultúry v druhom vývinovom pásme kultúry/v druhých vývinových pásmach kultúry. Interkulturalita implikuje tvorivosť (kreativitu), čo znamená, že uhasína mechanickým napodobňovaním alebo prenosom (či nedajbože vnucovaním): jedna kultúra/jedno kultúrne pásmo si

z druhej kultúry/z druhého kultúrneho pásma nemôže nič prevziať, pokiaľ má zostať kultúrou/vývinovým pásmom tej ktorej kultúry. Kultúra však môže mnohé z inej kultúry re-kreovať, znovu-s/tvoriť v živom kontexte procesov seba samej. Interkulturalitu tvorí otvorený súbor slobodných re-kreatívnych procesov, ktorých dianie a výsledky sa podobajú len na povrchu, no hĺbkovo sú spojené s ireducibilným pradiom originálnych procesov tej ktorej kultúry, toho ktorého pásma kultúry. Synergický efekt interkulturality tkvie v rozširovaní alebo prehlbovaní pestrosti pretvárania zla na dobro, škaredého na krásne etc. V opačnom prípade, t. j. pri redukovaní špecifik kultúr alebo ich vývinových pásiem, nemožno hovoriť ani o interkulturalite ani o kultúrach – možno hovoriť iba o civilizácii alebo smrti civilizácie: tento trend zaznamenávame ako prevažujúci v dnešnej dobe globalizácie, dobe glajchšaltovania kultúr a ich vývinových pásiem. Dobrým príkladom interkulturality je bratislavskosť.

Aby sme si dokázali aspoň trochu predstaviť neuveriteľnú spleť siete vzťahov, v ktorých sa eventuálne odohráva rekonštitúcia nejakého prvku jednej kultúry v lone kultúry druhej ako podproces interkulturality, prečítajme si odsek z knihy S. T. Asmu *Bohové pijí whisky* (2006), s. 92:

“Co mně velice mátló, byla skutečnost, že symbolika buddhismu, animismu a hinduismu se nemísí pouze v uměleckých dílech a kulturních zvyklostech, ale především v hlavách lidí. S vynaložením určité práce a trpělivosti člověk předito těchto souvislostí rozplete a pochopí jeho vzájemné vztahy. Pro bližší nastínění toho, jak asi tento gordický uzel v Kambodži vypadá, si zkuste představit řadového Kambodžana, kterého by ste o Vánocích přenesli do Ameriky. Narazil by na moře navzájem provázaných představ a myšlenek. I kdyby měl nějaké povědomí o křesťanské teologii, postřehl (tu má být asi předpona “ne-, pozn. J.P.) by mnoho zvláštních souvislostí. A vzájemná logika těchto vztahů by se jevila přinejmenším jako nepostižitelná. Byly by zde legendy o malém Ježíškovi, a do toho by se pletl Santa Klaus, sob Rudolf, sněhulák Frosty, Tři králové, zelený mužík Grinch, panna, elfové, hvězda betlémská, Bailey Building and Loan a jesličky. K tomu by se lidé oddávali zvyklostem, jako je plnění punčoch, chození do kostela, pečení cukroví pro Santa Klause, zapalování svícňů, vánočních františků, zdobení stromečků, chození ke zpovědi a tak dále. Dost věcí na to, aby se z toho profesor sémiologie zastřelil. A v jihovýchodní Asii není situace o nic méně matoucí, protože tam do škatulky s nálepkou buddhismu vešlo skutečně nepřeborné množství tradic.”

interpretácia reality transhorizontovej

– také či onaké pomenovanie a výklad transhorizontovej reality zvyčajne kontaminovaný propenzitou (sklonom) stotožňovať výsledok práve svojej interpretácie s transhorizontovou realitou a v dôsledku toho neprajnosť voči iným interpretáciám. Táto náklonnosť k stotožňovaniu svojho obrazu transhorizontovej reality a tejto reality súvisí zväčša s centripetalnosťou interpretátora a koniec koncov zakladá konflikt (cf polemizmus) so zástancami iných interpretácií, iných obrazov. Jednou z hlavných podťažností civilizácie je vojna obrazov, nevraživosť k pestrosti obrazov, čo má na úrovni ideológií a náboženstiev až vojnoplodné následky, ako to v súčasnosti už na zemi prežívame každodenne.

interval bezčasový

(angl. [in-no-time-interval](#))

– všeuhrzujúcnu pohromade.

Cf bezčasie, zbezodkladnenie prerušenia konania zla (PKZ).

J

ja

– hlavný predpoklad replikovania starého; odstrániť tento predpoklad možno deegoizáciou; replikovanie ja, ega, korešponduje s replikovaním civilizácie, pozri smrť civilizácie. Ja je predmetom skúmania synkriticistickej egológie ako súčasti synkriticistickej antropológie a sčasti aj synkritizovanej psychológie.

Názorným zviditeľnením a zhmotnením ega je Manhattan s nespočetnými egodrapmi a jeho napodobneniny na všetkých kontinentoch bez ohľadu na politické režimy, náboženstvá či etniká, ono hubovité rašenie kolosálnych oceľobetónových konštrukcií smerom k nebu. Každá z týchto skamenelín ega sa neobrazne driape za tým, aby bola “vyššia”, “impozantnejšia”, “krajšia”, “modernejšia”, “technicky vyspelejšia”, “bezpečnejšia”, “ekologickejšia”, “energeticky úspornejšia” a podobne, čo sa nám u inovercov a inak politicky zmýšľajúcich javí ako megalománia na rozdiel od našej legitímnej národnej či štátnej hrdosti a mocenskej či finančnej pýchy. Propaganda či mestské zastupiteľstvá robia z egodrapov symboly moci, hoci v skutočnosti je sotva čo takým zraniteľným ako megavežiaky, kamenné prsty ega ťažujúce sa po mrakoch, urbanistický *rigor mortis*.

Neschopnosť vidieť tieto veci neprekvapuje u prostého Kubánca, ktorý prvýkrát navštívi New York, šokuje však u intelektuála. Isteže, egotma je mocnejšia ako vlčia tma, zatemňuje myseľ ako všemocná mája: ego je ten najinteligentnejší Proteus vo vesmíre, božstvo, ktoré sa pri najmenšom dotyku a najletmejšom pohľade naň mení ešte rýchlejšie než kvantový systém po zmeraní. Intelektuál pri čítaní týchto riadkov to má príležitosť okamžite sledovať: bezčasmo sa mení s pokojného uvážlivého mudrca na fanatického fanúšika, ktorým pred začiatkom čítania tohto textu hlboko opovrhoval ako čímsi, čo už nemôže byť primitívnejšie a zaslepenejšie. Teraz, pri čítaní týchto riadkov, sa v ňom spúšťa jeden argumentačný systém za druhým, teórie pred jeho vnútorným zrakom defilujú ako na kulturistickej prehliadke: najlepšie by bolo tresnúť pokračovaním čítania, no ego sa nádejá, že predsa len zvíťazí a dokáže svoju pravdu, a u dobrého intelektuála sa to aj zakaždým stane a intelektuál vychádza z ringu ako víťaz. Intelektuál nemôže totiž vyjsť z ringu ináč ako víťaz; on je *ex definitione* hrdým obyvateľom demokratickej republiky ringu – z víťaza sa len zmení na vyzývateľa, hľadajúceho komu by dal zasa na hubu.

Z hľadiska synkriticizmu sa pred intelektuálom pri tomto jeho štúdiu jeho ega ponúka možnosť vyzdvihnúť z predchádzajúcej časti tejto vety slovo “jeho”. Niektorému z bystrejších intelektuálov sa môže dokonca podariť experiment so substitúciou slova “jeho” na slovo “moje”. Od úspechu tohto experimentu sa však už naozaj ocitne – ako by povedal Patočka – v kierkegaardovskej alebo nietzscheovskej mučiarni: vír procesov, ktoré spustí substitúcia “jeho” na “moje” je strhujúci ako cunami. Intelektuálovi tu zväčša nezostáva nič iné, než (s hrôzou) pozorovať pád svojich vlastných dvojčiek. Intelektuáli, ktorým sa podarí tento reálny pokus zmeniť na myšlienkový (*thought experiment*), si zachovávajú tvár a cez vírus sebavedomia na jame po svojom neúplne anihilovanom ja nechajú vyrásť ešte veľkolepejší pomník svojmu egu, viery v nezničiteľnosť ktorého sa už asi nikdy nezbavia alebo ich o túto vieru už nik (ani tieto texty) neoberú. Preto je aj najpravdepodobnejšie, že ostrovčeky kultúry nikdy (úplne) nevyplnia cezúry mŕtveho mora civilizácie.

Konjunkciou ega a ďalších okolnosti sa generuje napríklad človek so studenými očami.

Tam, kde je ego, je boj a premáhanie. A kde je boj a premáhanie, je opakovanie starého, nech by sa výsledky víťazstiev javili sebaužitočnejšie a sebakrajšie. Pochybujeme azda s pohárom šampanského v ruke po slávnostných prestrihávaniach pások? Ego prosto “nepustí”. Ego nás udržiava v prvej línii pokroku, čiže procesu, ktorý nás zakaždým privádza k väčšej a devastujúcejšej kríze alebo katastrofe. Hĺbkou alebo mocnosťou našej podviazanosti egom zatiaľ neotriasli dostatočne ani ostatné katastrofy napríklad typu Fukušima. Prečo?

Súvisí to pravdepodobne s nevyčerpatelnosťou znečitlivujúcnostného potenciálu ega. Ego je entita, ktorej na plnú rehabilitáciu stačí minimum živého materiálu: ego sa bude presadovať aj medzi tými najúbohejšími z úbohých – ako napríklad v guľagu, keď toho či onoho z úbohých poveria byť dozorcom. Obludnosť ega je obzvlášť názorná na egu chorých, starých, na egu bezdomovcov, vyhnančov, utečencov, väzňov, zatopencov, prenasledovaných atď. Pri nešťastníkoch je ego nahé, pri úbožiakoch ego nemá takmer nič na seba, na rozdiel of ega účastníkov fašiangového bálu v opere skladajúcich sa so zaslzenými očami na charitu.

Neslýchanú vynaliezavosť ega a účinnosť jej technických aplikácií precízne opisuje napríklad H. Poincaré a ďalší myslitelia. No len málokotorým z nich sa darí ukázať existenciálne konzekvencie účinnosti bojovníckej egoštruktúry nášho života a civilizácie.

Cf egocentripetálnosť, egoizácia, egorea.

Jedno

(gr. [to hen](#))

– novoplatónska interpretácia transhorizontovej reality, v ktorej ako hlavná kategória intervenuje kategória výbytňujúca (kontinuálneho dávajúca bytia, emergujúca sveta a všetkého v ňom).

joga

– z pohľadu synkriticizmu ide vlastne o artistiku osnovanú koniec koncov na védскеj a tantrickej tradícii. Synkriticizmus sa v rôznych nezriedka si vzájomne protirečiacich školách alebo smeroch jogy orientuje ich synkritizáciou, t. zn. nereduktívnym usúvzťažňovaním na báze princípu žičenia inakosti. Synkritizácia a žičenie inakosti sú však omnoho dôležitejšie vzhľadom na recepciu jogy z prostredia inej kultúry (pozri interkulturalita).

Cf joga (*Bhagavadgíta*).

joga (*Bhagavadgíta*)

– polemistický variant jogy, čiže obmena jogy, v ktorej tak po praktickej ako aj po teoretickej (filozofickej) stránke intervenuje na kľúčových miestach kategória boja, zápasu.

K

kategória

– kognitívny významový útvar tvoriaci kľúčový prvok alebo entitu významového univerza. Kategórie ako pre danú oblasť najvšeobecnejšie pojmy sa grupujú do relatívne stabilných konfigurácií kategórií určených skupinou jadrových kategórií. Náuku o kategóriách podáva synkriticistická kategoriológia synkriticky nadväzujúca na kategoriológiu bratislavskej filozoficko-metodologickej školy najsústavnejšie rozvinutú v diele V. Černíka.

Cf útvar významový kognitívny.

kategoriológia synkriticistická

– disciplína synkriticizmu, v ktorej sa uskutočňuje výskum, topológia a systematizácia kategórií intervenujúcich v prístupovaní človeka k svetu; synkriticizmus vyčleňuje ako rozhodujúce jadrové kategórie; jadrové kategórie sú tie významové útvary, ktorých zostava (konfigurácia jadrových kategórií) určuje ten ktorý obraz sveta; v synkriticizme samom patria k jadrovým kategóriám o. i. kategórie transhorizontovej reality, bezčasia a ja.

komparatistika synkriticistická

– disciplína synkriticizmu, porovnávanie určitých entít po ich predbežnom systémovoanalytickom rozbere. Synkriticistická komparatistika vyúsťuje do nereduktívneho usúvzťažnenia komparovaných entít (pozri synkritika).

konkordancia

– súsrdečenie (doslovne podľa lat. *con-cor-dantia*, čo približne znamená: “sú-srdeč-nenie”), milujúcno s opätovaním; maximom konkordancie je synkriticizmus ako spôsob života (čiže nielen ako alebo predovšetkým filozofické učenie).

Cf 8. téza synkriticizmu

kotidianistika

– cieľavedomé pestovanie umenia každodenného života (*artis vivendi cottidiana*), ktorého základom je schopnosť anihilovať časové vakuoly v konaní (atemporalistika). Veľkým majstrom kotidianistiky bol Ján Albrecht, ktorý ju dokázal neobyčajne výdatne a prakticky kedykoľvek aplikovať v rámci pedagogickej činnosti, organizácii hudobného (umeleckého) života, ale aj v bežnom styku s ľuďmi na ulici, v zamestnaní a pod. Jedným z indikátorov toho, že sme pokročili v umení každodenného života, je vnútorná vyrovnanosť, pocit zmysluplnej spokojnosti, vedomie, že ktorýkoľvek nasledujúci okamih nášho života je okamih dosiahnutého cieľa (anihilácia časovej vakuoly medzi terajším a tzv. budúcim okamihom), schopnosť zastaviť negatívnu emóciu, ako hnev,

rozhorčenie a podobne. Významným zdrojom kotidianistiky je schopnosť prežívať estetickú radosť pri (re)produkcii umeleckého diela i pri jeho recepcii.

krásno

– uspokojujúco* estetickej potreby; forma dobra. Krásno je súčasťou predmetu synkritickej estetiky.

Cf estetika synkritická, páčenie sa.

*) K termínom tohto typu pozri článok “terminológia synkriticizmu”.

kritérium kultúrnosti

– miera participácie na kultúre, čiže na pretváraní zla na dobro, škaredého na krásno, menej dobrého na lepšie a menej krásneho na krajšie.

Cf kulturológia synkriticistická.

kultivácia

– premena civilizovaného na kultúrne; v podstate náplň synkriticizmu. Ako príklad kultivácie môže slúžiť metóda rozkladu významu na totožné a odlišné.

Cf kulturológia synkriticistická.

kultivovanosť

– pozri: kultúrnosť.

Cf kulturológia synkriticistická.

kultúra

– ontologicky najvýdatnejší spôsob bytia človeka na svete spočívajúci v pretváraní zlého alebo škaredého na dobré alebo krásne a menej dobrého alebo menej krásneho na lepšie alebo krajšie, prípadne neutrálneho na dobré alebo krásne; nereduktívne usúvzťažňovanie sa (čiže synkríza) agapizmu a polemizmu (na rozdiel od civilizácie, v ktorej zväčša dochádza k ich nerozlišovaniu alebo zauzlovávaniu); kultúra je vedomé pokračovanie prírody, harmónia medzi človekom a prírodou; kultúra sa realizuje v otvorenej množine vývinových pásiem, najmä v rámci každodenného života človeka, vo vede, náboženstve, umení a filozofii; kritérium zaradenia akéhokoľvek procesu alebo útvaru do kultúry, čiže jeho kultúrnosť je jeho participácia na premene zla na dobro alebo škaredého na krásno; kultúrne je to, čo participuje na týchto transformačných procesoch. Kultúra je predmetom synkriticistickej kulturológie s jej fundamentálnou vrstvou – synkriticistickou ontológiou kultúry, ktorá sa špeciálne venuje spôsobu bytia kultúry – kultúrneniu, výkultúrňujúcnu, čiže nastávaniu a stávaniu (vznikaniu a zanikaniu) kultúry. V súčasnosti je mimoriadne dôležitá ostatne spomenutá problematika zanikania kultúry (kultúrnosti) prakticky vo všetkých oblastiach života človeka.

Mierou participácie na kultúre je hodnota.

Problematika kultúry sa rozvíja počnúc 2. tézou synkriticizmu.

Cf bazálno archetypálne, bezpodmienečnosť kultúry, hodnota, interkulturalita, kultúrnosť, kulturológia synkriticistická, podstata kultúry, smrť civilizácie, synkriticizmus, tragika, vzťah kultúry a civilizácie.

kultúrnosť

(= kultivovanosť)

– spôsobilosť pretvárať zlo na dobro, ošklivosť/škaradosť na krásu, menej dobré na lepšie alebo menej krásne na krajšie.

Kultúrnosť sa zakladá na *artes* a dostavuje sa transcendovaním.

Kultúrnosť možno chápať aj ako mieru schopnosti pretvárať zlo na dobro atď., pretože sme tým kultúrnejší, čím viac sa nám darí táto transformácia, a samozrejme tým menej kultúrni, čím menej sa nám darí pretváranie zla na dobro atď. Kultúrnosť sa preto v synkriticizme chápe ako participácia na naznačenej transformácii.

Cf kulturológia synkriticistická.

kulturológia synkriticistická

– disciplína synkriticizmu zaoberajúca sa kultúrou. Synkriticistická kulturológia systematizuje postupy a výsledky skúmania a praktikovania kultúry v rámci synkriticizmu. Vychádza zo synkriticizácie existujúcich kulturológických koncepcií jednak medzi nimi navzájom, jednak – a to v prípade, že sa v nich vyskytujú prvky/tendencie a podobne polemizmu – ich polemistických prvkov/tendencií a podobne s eventuálnymi prvkami agapizmu. Pokiaľ ide o kulturológické koncepcie angloamerickej proveniencie, polemizmus číta ich “civilizáciu” ako kultúru a ich “kultúru” ako civilizáciu.

Synkriticistická kulturológia je dedičom kontinentálnej (v podstate nemeckej) kulturológie. Tak ako ostatné disciplíny synkriticizmu aj synkriticistická kulturológia vychádza z princípu žičenia inakosti, ktorý nevyklučuje zákon vylúčenia sporu ($\neg(p \ \& \ \neg p)$) a navyše je podmienkou jeho myslenia.

L

lákanie

– vábenie: ak nás niečo láka (vábi), to ešte neznamená, že po tom musíme túžiť; lákanie nezávisí od našej vôle, naša túžba po tom, čo nás láka, však áno.

láska

– maximum zmysluplnosti; podstatou lásky je potešenie z inakosti alebo jej prianie; maximom lásky je láska opätovaná čiže konkordancia, štrukturujúcnom lásky je milujúcnosť. Láska je prirodzený kontext sexuality. Sexualita mimo tohto kontextu tenduje k perverzности. Sexualita mimo lásky je podprocesom egoizácie.

Nevyhnutným predpokladom lásky je sloboda.

Prekážkou lásky je lipnutie.

Cf 6. téza synkriticizmu, milujúcnosť.

lipnutie

– forma túžbostnej závislosti od niekoho alebo niečoho. Prvkom túžby sa lipnutie naplňuje zväzujúcim, strpňujúcim napätím a snahou, zneslobodňovaním. Lipnutie je prekážka lásky, ktorej nevyhnutným predpokladom je sloboda, nelipnutie na milovanom, nezávislosť od milovaného. Pokiaľ napríklad dieťa milujúce svojich rodičov od nich závisí, je vzťah medzi ním a jeho rodičmi spravidla nabitý potenciálnym konfliktom, utrpením. Pri lipnutí záleží na utrpení prípadne spojenom so vzťahom, pri láske toto záležanie anihiluje: pri láske zostáva trebárs utrpenie alebo starosť, no milujúcnosť na nich nezáleží, a síce v intenciách tézy, že nie je zaujímavé utrpenie, ale čo z neho trpiaci alebo milujúci spraví – zaujímavý je zmysel utrpenia. Ale ten sa začína odhaľovať až momentom ustania lipnutia na prekonaní utrpenia. Fakt utrpenia je neodstrániteľný lipnutím na jeho odstránení, túžbou, aby utrpenie skončilo. Túžba (sc. aby utrpenie skončilo) a utrpenie provokujú netrpezlivosť, utrpenie navyše, utrpenie z utrpenia. Ustaním lipnutia ustane aspoň proces tohto zbytočného vrstvenia sa utrpenia. Môžeme trpieť pokojne aj bez toho, aby sme trpeli trpením; to neznamená, že sa z trpenia máme tešiť, to by bol masochizmus. Zaujímavou formou lipnutia je aj strach z utrpenia, ktorý je zvyčajne vtedy, keď tu utrpenie nie je, no my si nechávame myseľ naplňovať predstavami o ňom.

literatúra

– dostavovanie sa umeleckoliterárnej reality v rámci literárnej udalosti; výliterárňujúcnosť ako na iné neredukovateľná forma výumeňujúcnosť.

logické

– jeden z rezov štrukturujúcnom významového univerza alebo zmyslu vôbec, tá jeho dimenzia, ktorá sa otvára logickému rozumu, ktorá je prístupná logike (logikám), logicky mysliacemu človeku.

Cf logos, univerzum významové, zmysel.

logos

– logické štrukturujúcno, zdroj ematiky. Existuje aj štrukturujúcno mimologické, napríklad emocionálne, volitívno, milujúcno atď. Veľkým filozofickým problémom je problém vzájomného vzťahu týchto štrukturujúcnien.

M

majetok

– udržujúcno nás v závislosti, vlastniacno nás, majúcno nás vo vlastníctve. Nie my máme svoj majetok, ale náš majetok má nás. Ak máme/vlastníme napríklad mačku, psa, koňa, auto alebo dom, musíme sa o ne starať, v opačnom prípade zahynú alebo sa rozpadnú. Nie my máme mačku, ale mačka má nás atď. Majetok je veľké vyvolávajúce zdania, napríklad je mocným zdrojom ilúzií o našej bezpečnosti, ako sa o tom presvedčujeme trebárs pri povodniach alebo vo vojnách.

maximum

– intenzita, výdatnosť, nad ktorú už niet väčšej, napríklad maximum bytia človeka na svete je byť kultúrnym, t. zn. nemožno byť viac než kultúrnym; maximum zmysluplnosti života je láska, t. zn. nemožno žiť zmyslupnejšie, než milujúc (odtiaľto označenie lásky ako milujúce). Umenie dosiahnuť maximum v dobrom alebo krásnom je ponematika

meditácia nahlas

(čes. *meditace nahlas*)

– hlavný postup alebo nástroj práce Stáleho seminára Integrácia (SSI), na pôde ktorého sa v druhej polovine osemdesiatych rokov minulého storočia vytvoril synkriticizmus, spočívajúci v improvizovanom (vopred nepripravovanom) zviditeľňovaní (presnejšie: spočítateľňovaní) myšlienkového postupu meditujúceho nahlas; meditácia nahlas spočívala v takom artikulovaní svojich myšlienok nahlas, aby obsah a myšlienkový postup bol prístupný a zrozumiteľný ktorémukoľvek účastníkovi SSI hneď a bez ohľadu na jeho svetonázorovú orientáciu, odbornosť, profesionálny profil a úroveň; zásada zrozumiteľnosti viedla meditujúceho nahlas k transformatívnym postupom, k hľadaniu nezriedka metaforických formulácií, čím sa uvoľňoval neočakávaný heuristický potenciál účastníkov SSI, ktorými neboli len filozofi, ale aj špeciálnovední pracovníci, umelci, prekladatelia a pod., a to tak na úrovni učiteľov alebo vedeckých pracovníkov, ako aj doktorandov, poslucháčov a účastníkov z mimoakademickej sféry (prekladatelia, žurnalisti); princíp okamžitej zrozumiteľnosti meditácie nahlas sa nerozlučne spájal s princípom žičenia inakosti ostatným účastníkom SSI, pokiaľ si inakosť svojich názorov alebo postojov priali zachovávať. Z postupov meditácie nahlas vyrástol aj synkriticistický typ filozofického poradenstva. Dôležitou súčasťou meditácie nahlas je rekonštitúcia hovoriacim generovaného významu počúvajúcim/počúvajúcimi bez ohľadu na to, či počúvajúci súhlasí/súhlasia s hovoriacim. Logické vyšetovanie kompatibility alebo nekompatibility generovaných významov má zmysel až na báze (re)konštituovaných významov čiže významov prijatých do mysle participantov meditácie nahlas bez ohľadu na to, či participant s nimi súhlasia alebo nie.

metachronéma

– štrukturálna zložka metachronie.

metachronia

(= začasie)

– súbor metachroném; sféra bezčasia otvárajúca sa po anihilácii času.

metachronozoféma

– významový útvar, ktorý je výsledkom poznania metachronémy.

metasynkriticizmus

– (seba)reflexia synkriticizmu. Pri jeho **sebareflexii** však ide zakaždým aj o pradávnu galenovskú metasynkrízu (*recorporatio*), o superpozíciu všetkých foriem sebaapremeny na ktoromkoľvek konci žitia, v ktoromkoľvek jeho kúte, teda nielen o metodologickú sebareflexiu a ostatné formy metavedeckých alebo metafizických skúmaní, ale o metanoiú, o totálnu instantnú sebaapremenu bez ohľadu na čas a vzdialenosť.

metóda rozkladu významu na totožné a odlišné

– metóda prekonávania sporov ich kultivovaním, t. j. ich premenou na vyčleňovanie totožných konštituentov sporných významových útvarov a odlišných konštituentov sporných významových útvarov. Kultivačný efekt metódy rozkladu spočíva v tom, že sporvedúce stránky si uvedomia, že tam, kde zastávajú spoločné významové útvary, niet medzi nimi sporu, a tam, kde zastávajú odlišné významové útvary, hovorí každý o inom, takže k sporu nedochádza.

Metóda rozkladu vyrastá z kategoriologickej (seba)reflexie sporvedúcich strán a prechádza do komplexnej sémantickej analýzy a komparácie. Výsledky rozboru sa fixujú oindexovanými výrazmi, t. j. výrazmi, ktorých súčasťou je údaj o autorovi, disciplíne, dobe, škole a pod., ktoré vygenerovali vyjadrovaný významový útvar.

Metóda rozkladu významu na totožné a odlišné bola vypracovaná v synkriticizme a otestovaná v práci Stáleho seminára Integrácia.

metóda synkriticizmu

– synkritika ako vedome uskutočňovaná synkríza. Okrem nej v nadväznosti na fenomenologické postupy pôvodné (Husserlove) i recipované Heideggerom, Finkom, Patočkom, hermeneutikmi a postmodernými filozofmi synkriticizmus uskutočňuje synkritizáciu existujúcich metód, a síce tým, že 1. tieto metódy nereduktívne usúvzťažňuje odmietajúc klásť na vrchol alebo do stredu ich množiny niektorú z nich, a 2. vedie ich k ustanovovaniu synkritickej dištinkcie ako kontinuálneho udržiavania vedomia odlišnosti aj medzi samou synkritikou a synkrízou ako jej uvedomovanou cieľavedomou

realizáciou: medzi synkriticou a synkrízou je takisto synkríza. Metóda synkriticizmu je, stručne povedané, uplatňovanie princípu žičenia inakosti na metodologickej úrovni.

Synkritika kriticky rozlišuje, no zároveň udržuje v dohľade rozlíšené respektíve rozlišované. Na to jej slúžia niektoré analytickofilozofické a systémovoanalytické postupy, najmä metóda oindexovania implementovaná už v pôvodnej elektronickej encyklopédii FILIT. Synkritika sa vzťahuje aj na samu seba, a to najmä v tom, že neprojkuje sebou konštituované významové útvary do svojho predmetu, ale kontinuálne udržuje synkritickoontologickú dištinkciu medzi významovým útvarom, ktorý vznikol na základe synkriticistického výskumu istého predmetu, a týmto predmetom samým. Táto synkritickofilozofická (seba)reflexia tak vyklenúva priestor spiritualizačných virtualít, virtualít nahliadnuteľností (evidovateľností) a vizualizovateľností bez toho, že by stratila zo zreteľa celok predsynkritickofilozoficky daného. Tento celok kontinuálne podržiava ako parergicky alebo horizontovým spôsobom daný sprievod všetkých svojich postupov a aktivít.

Cf analýza systémová, meditácia nahlas, metóda rozkladu významu na totožné a odlišné, oindexovanie, synkriticizmus, synkritika, synkritizácia.

metodológia synkriticistická

– odhaľovanie a skúmanie metód (spôsobov, ciest) synkriticizmu (synkritickej filozofie i synkritického spôsobu života) prostriedkami samého synkriticizmu; sebareflexívna zložka synkriticizmu zameraná na súbor jeho metód. Synkriticistická metodológia je týmto svojim sebareflexívnym aspektom zložkou synkriticistickej filozofie a metasynkriticizmu. Do predmetu synkriticistickej metodológie však spadajú aj metódy a postupy iných filozofií, ďalej špeciálnych vied a mimosynkriticistických spôsobov života. V tomto smere synkriticistická metodológia skúma možnosti adaptácie mimosynkriticistických metód potrebám synkriticizmu cestou ich synkritizácie.

Cf filozofia filozofie synkriticistická, metasynkriticizmus.

milujúcnosť

– štrukturujúcnosť lásky, predmet agapológie, náplň agapistiky.

Cf agapé, láska, synkriticizmus, šťastie lásky.

N

náboženstvo synkritické

([religio syncritica](#); čes. [náboženství synkritické](#))

– výsledok synkriticizácie náboženstva.

náčasie

(= protochrónia)

– útvar alebo dianie bezčasia priamo predchádzajúce času.

nadoblačie mysle

– mlčanlivá, tichá, nenarušiteľná, nerozvlniteľná vrstva mysle, svedkyňa všetkého diania v nej a mimo nej, tichého i hlučného, pohybu i pokoja, akýchkoľvek počiatkov a ukončení i samej nevzniknutej bezpočiatkovosti; výhľad na nadoblačie mysle a napokon sám postoj k zvyšku mysle a ostatným súčasti celku predsynchronicky daného z tejto pozície sa dostavuje v stave anegoity. Identifikácia a skúmanie štruktúry nadoblačia mysle je hlavnou náplňou a zmyslom synkriticistickej filozofie mysle.

Pokúsme sa opísať proces zaujatia pozície nadoblačia mysle, čo je takmer také ťažké, ako zaujatie tejto pozície samej. Proces zaujatia pozície nadoblačia mysle začína uvedomovaním si egoizácie.

Egoizácia ako dostavujúco sa ega je výkrok do ničoty a postupnosť týchto krokov. Ego, ktoré je kontinuálnym produktom egoizácie, je touto ničotou. Deegoizácia nastáva naším postavením sa zoči-voči tejto ničote a naším pretrváváním v bolestnej osamotenosti, ktorá je následkom postavenia sa zoči-voči (vlastnej) egoizácii. Prežívanie superpozície egoizácie a deegoizácie bez akejkoľvek interpretácie (vrátane tej, ktorú (re)konštituujeme písaním/čítaním týchto riadkov), bez akéhokoľvek pomenovania a bez toho, kto by tento zážitok nejako nazýval, prináša transcendovanie tejto superpozície, nástup čírej spontánnosti bez chcenia i nechcenia stať sa čímkoľvek/kýmkoľvek, čo pomenujeme ako nadoblačie mysle, no čím (týmto pomenovaním) sme to samozrejme automaticky stratili a iba o tom hovoríme. Nadoblačie mysle nežijeme hovorením o ňom, nech by toto hovorenie bolo akokoľvek rafinované alebo sofistické. Trikom ega by tu bolo zamieňanie si hovorenia o nadoblačí mysle a žitia nadoblačia mysle. Dobrá filozofia nadoblačia mysle je taká, ktorá končí, a uvoľňuje miesto nadoblačiu mysle. Čin zaujatia pozície nadoblačia mysle je bazálnou premenou, o ktorú ide, nie hovorenie o tomto čine, vrátane týchto riadkov.

Cf cesta perichronická, realita horizontová, synkriticizmus, šťastie lásky.

nasledovanie

– bytie prívržencom, stúpencom. Nasledovanie nemá zmysel. Synkriticizmu by išlo najradšej o transcendovanie nasledovania, o zbezcestnenie postupu splynutím s cestou. Synkriticizmu, keď už musí použiť slovo *cesta*, ide nanajvýš o cestu perichronickú. Nezmyselnosť nasledovania sa pokúša objasniť článok *Ako porozumieť Krišnamurtimu* (pozri Dodatok). Nasledovanie je príklad chronickej cesty. Nasledovanie treba odlišovať od napodobňovania, ktoré môže mať istý čas pedagogický zmysel.

nenávisť

– forma mimoriadne silnej závislosti od toho, čo alebo koho nenávidíme. Nenávisť je klonom neslobody.

Cf sloboda.

O

obraz

– významový útvar kognitívnej, emotívnej, volitívnej, konatívnej povahy alebo rôznych kombinácií týchto pováh, ktorý si človek vytvára o realite alebo o tom ktorom jej úseku, aspekte, vrstve alebo rovine, o tom ktorom súcne, jeho vlastnosti, vzťahoch, pohybe atď.; obrazy sú duchovní alebo praktickí dvojníci reality a jej svojrázne rozmnoženia; aby tieto rozmnoženia reality neboli zbytočné, aby to neboli len replikácie reality, je potrebné, aby participovali na premene zla na dobro, škaredého na krásno, menej dobrého na lepšie a menej krásneho na krajšie; bez tejto participácie zostávajú tieto obrazy, títo dvojníci reality síce účinné, účinkujúce entity, no v podstate ide o mŕtve repliky reality alebo o repliky šíriace smrť alebo umŕtvenie reality; ako príklad takého prízraku môže slúžiť gýč alebo vedecký poznatok neparticipujúci na kultúre; obrazy bez participácie na kultúre sú omnoho účinnejšie ako obrazy-participanty na kultúre; smrť súčasnej civilizácie spočíva v prevážení obrazov-non-participantov-na-kultúre nad obrazmi-participantmi-na-kultúre; je ľahšie vytvárať obrazy, ktoré sa nepodieľajú na kultúre. No najväčšia ťažkosť s tvorbou obrazov spočíva v našom sklone stotožňovať ich s tým, čo sa zobrazuje (pozri: interpretácia reality transhorizontovej).

Z existujúcich obrazov zaujímajú najdôležitejšie úlohy obraz sveta, obraz človeka, obraz boha, obraz prírody, obraz vedy, obraz dobra, obraz zla, obraz smrti, obraz krásy a ďalšie.

obraz sveta

– súbor významových útvarov utvárajúcich sa v procese všetkých foriem osvojovania si sveta človekom v podobe komplexného spirituálneho dvojníka sveta. Určujúcu úlohu v rámci komplexu významových útvarov označovaného *obraz sveta* plnia významové útvary, ktoré sú výsledkom poznania a mimokognitívnych foriem uvedomenia si podstaty sveta, ktoré sa týkajú jeho štruktúry, vzniku, eventuálne vývoja a zániku, ďalej miesta človeka vo svete a povahy prírody. Podľa formy osvojovania si sveta človekom možno rozlišovať aj príslušné obrazy sveta, napríklad vo vedeckom osvojovaní sveta človekom sa konštituuje vedecký obraz sveta, v rámci náboženského osvojovania si sveta človekom sa utvára náboženský obraz sveta atď. V rámci týchto podobrazov sveta možno ďalej vyčleňovať ešte konkrétnejšie obrazy sveta, napríklad v rámci vedeckého obrazu sveta možno vyčleniť fyzikálny obraz sveta alebo v rámci náboženského obrazu sveta možno vyčleniť kresťanský obraz sveta. Od formy obrazu sveta závisí podiel druhov významových útvarov a procesov v jeho skladbe, napríklad vo vedeckom obraze sveta nájdeme určite viac kognitívnych významových útvarov ako povedzme v umeleckom obraze sveta, kde budú zastúpené skôr emocionálne (estetické) významové útvary. Zastúpenie jednotlivých podobrazov sveta sa v tom ktorom obraze sveta rôzni podľa období vývinu ľudstva, napríklad v európskeho novoveku zaujal v rámci obrazu sveta ústredné miesto vedecký obraz sveta, v stredoveku zaujímal ústredné miesto náboženský obraz sveta atď. V rámci synkriticizmu sa okrem štandardného skúmania štruktúry obrazu sveta kladie veľký dôraz na vzájomné vzťahy podobrazov sveta, na možnosti transformácie ich eventuálnej konfliktnosti (viď napríklad vzťah vedeckého a náboženského obrazu sveta alebo vzťah kresťanského a islámskeho obrazu sveta) na eventuálnu kultúrotvornosť týchto vzťahov. Synkriticizmus sa sústreďuje na

odhaľovanie kultúrotrvorného potenciálu dialógu alebo polylógu podobrazov sveta. V tomto smere sú veľkými inšpirátormi synkriticizmu napríklad Mikuláš Kuzánsky alebo Leibniz.

odpoveď

– tretí krok na chronickej ceste vyrovnávania sa s ťažkosťou, nasledujúci po otázke, ktorá nasledovala po probléme. Odpoveď na otázku pripravuje riešenie problému ako predposledný krok na chronickej ceste pred odstránením ťažkosti.

odstránenie ťažkosti

– posledný, piaty krok na chronickej ceste vyrovnávania sa s ťažkosťou nasledujúci po riešení problému.

oindexovanie

(= technika indexovania, indexovanie)

– postup, ktorý bol vyvinutý v priebehu budovania prvej slovenskej filozofickej encyklopédie FILIT-u v priebehu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia a ktorý spočíva v pripisovaní indexov modelovaným významovým útvarom s cieľom špecifikovať ich prináležanie k tomu či onomu typu významového univerza, k tomu či onomu historickému typu racionality, k filozofickému smeru, škole, autorovi, fáze myšlienkového vývinu autora, k filozofickej alebo vednej disciplíne, k tej či onej kultúrnej, náboženskej, umeleckej tradícii atď. Ide o to, odlišiť rôzne významy vyjadrované tými istými výrazmi (termínmi) trebárs aj u toho istého filozofa, napríklad u raného Wittgensteina a u neskorého Wittgensteina: povedzme “význam (Wittgenstein L. I)” a “význam (Wittgenstein, L. II)”.

Cf metóda rozkladu významu na totožné a odlišné, útvar významový.

ontológia synkriticistická

(čes. [ontologie synkriticistická](#))

– disciplína synkriticizmu, ktorá skúma bytie, súcna a synkrízu (nereduktívne usúvzťažňovanie) bytia a súcien, ktorou sa dostavuje realita sveta; súcna vznikajú a zanikajú v čase, zatiaľ čo bytie bezčasovo alebo bezčasmo výbytnieva ako praudalosť (praudievanie sa, pradianie) a príbytní súcnam; základnou vrstvou synkriticistickej ontológie je perichronozofia (náuka o bezčasí). Synkriticistická ontológia je súčasťou synkriticistickej filozofie.

Cf bezčasie, bytie, čas, perichronozofia, prabytie, realita, realita cishorizontová, realita horizontová, realita transhorizontová, synkriticizmus, udalosť, výbytnujúcnosť.

oslobodenie

– dochádza k nemu sebaoslobodzovaním. Ba dokonca možno povedať, že oslobodenie je sebaoslobodenie. Je to tak preto, lebo ináč ako sebaoslobodzovaním k oslobodeniu ani nemôže dôjsť. Sebaoslobodzovanie je superpozíciou minimálne dvoch procesov, a síce 1. procesu rozpúšťania seba samého a 2. procesom vykonávaným samostatne, sebou samým, nesprostredkované nikým iným a ničím iným. Oslobodenie je sebarozpúšťanie sebou samým.

Referent predchádzajúceho odseku sa dostavuje len vtedy, keď sa to, o čom sa v ňom hovorí, dostavuje na praktickej úrovni, činom, totálne a hneď, bezčasmo. Z tejto skutočnosti dobiedza naliehavosť perichronozofie. Ak totiž to, čo označujeme slovom “oslobodenie”, robíme intelektuálne, chcením alebo hľadaním nejakých ciest alebo spôsobov, dochádza k nahradzovaniu oslobodenia intelektuálnou činnosťou, chcením alebo hľadaním. Je jasné, že intelektuálna činnosť, zameraná na oslobodenie, nie je oslobodenie, ale niečo, čo je medzi, čiže medzi ja a oslobodením. Život mnohých z nás je touto náplňou. Alebo ináč povedané: životnou náplňou mnohých z nás je táto intelektuálna činnosť.

K oslobodeniu patrí ustanie intelektuálnej činnosti. Ďalej patrí k oslobodeniu ustanie chcenia, vrátane chcenia byť slobodným, a ustanie hľadania ciest k oslobodeniu. Pokiaľ je tu premýšľanie o oslobodení, chcenie oslobodenia a hľadanie ciest oslobodenia, potiaľ tu ešte nie je oslobodenie. Náplňou tohto tu je totiž premýšľanie, chcenie a hľadanie, ale nie sloboda. Keď je náplňou tu sloboda, nielenže nie je potrebné premýšľanie, chcenie a hľadanie, ale tieto tu ani nie sú, ustúpili z tu (do sveta obrazov), uvoľnili tu slobode. Tu v stave uvoľnenosti slobode je v skutočnosti zbavené všetkého, je to totálna vyprázdnenosť, totálna otvorenosť voči tomu, čo je, čiže splynutosť s tým, čo je, nenahradzovanie toho, čo je, obrazom toho, čo je, chcením toho, čo je, akýmkoľvek prežívaním toho, čo je.

Týmto splývaním s tým, čo je, nastáva číra, bezmedzerovitá skutočnosť, skutok, čin, hoci empiricky sa naďalej javíme ako identifikovateľné individuum v priestore a čase. Súc oslobodení empiricky zanechávame odtlačok, podobizeň seba samých, nás samých tu však už niet. Determinovanosť v priestore a v čase sa už týka len tejto podobizne, tohto obrazu, nie však nás, pretože nás (rozumej: nášho ega) tu už niet.

Prvkami tejto podobizne bytia, jeho obrazu, môže byť celé spektrum toho istého, čo tu bolo pred rozpustením ja, pred sebarozpustením; môže tu byť napríklad bolesť alebo radosť, môže tu byť myslenie alebo hľadanie ciest oslobodenia, môže tu byť vykonávanie profesie, môže tu byť – slovom – akýkoľvek prvok nášho predchádzajúceho života sprostredkúvaného našim egom, ibaže celá táto náplň nášho života je tu už ako zmysel. Už to nie je život “náš”, život “môj”, život viazaný na ego, už je to život v celej jeho totalite oslobodený od ega. Všetko dobré alebo zlé je tu plne chápané, od ničoho sa tu neodvracia, pred ničím sa tu neuteká, je tu otvorenosť voči čomukoľvek, je tu splynutosť s čímkoľvek, pretože tu niet ničoho sprostredkujúceho. Keď je tu bolesť, je tu číra bolesť nesprostredkovaná snahou zbaviť sa jej, pretože tu niet toho, kto by sa jej chcel zbaviť.

K špecifiku stavu oslobodenia však prináleží jedna mimoriadne dôležitá, ak nie najdôležitejšia vec – neškodenie druhým, ešte nerozpusteným egám. Nerozpustené egá okolo ega rozpusteného sú egá okolo portrétu alebo obrazu niekdajšieho ega. Nerozpustené egá okolo ega rozpusteného sú dobiedzajúcnu do prázdnoty. Náplňou tu v stave oslobodenia je v danom prípade nonegoidne štruktúrované uvedomujúcnu dobiedzajúcnu. A vôbec noncentrické uvedomujúcnu akéhokoľvek

determinujúca, prenikajúceho prázdnotou bez stopy. V skutočnosti tu už niet stredu ani okraja; centrum a perifériu možno rozlíšiť iba na empirickej podobizni (bytia), na podobizni niekdajšieho ega.

Stopa niekdajšieho ega je rozpoznateľná iba vo svete obrazov skutočnosti, vo svete skutočnosti však už nijakých stôp niet. Svet skutočnosti je nevystopovateľno. Ani z neho nik nič nemá. V tom je to svet slobody, oslobodenie.

otázka

– druhý krok na chronickej (sc. na čase stavanej) ceste vyrovnávania sa s ťažkosťou spočívajúci vo formulácii a vyjadrení problému, čo zasa otvára intenciu očakávania odpovede.

P

páčenie sa

– matie potešenia z krásy; bytie v cieľi: ak sa nám niečo páči, sme v cieľi, ak po tom začneme túžiť, cieľ sa nám vzdiali. Túžba oddiaľuje alebo kazí potešenie z krásy.

pásmo vývinové civilizácie

– tá ktorá špecifická oblasť vývinu civilizácie, napríklad vývin vedy, vývin umenia, vývin štátu, vývin filozofie atď.

pedagogika synkritická

– synkritická veda a synkritické umenie (cf artes) uvádzať ľudské individuum na cestu sebakultivácie. Filozofickou zložkou synkritickej pedagogiky je synkriticistická pedagogika a synkriticistická edukológia, ktoré vedno tvoria synkriticistickú filozofiu výchovy. Základnou vrstvou synkriticistickej filozofie výchovy je synkriticistická ontológia výchovy, ktorej predmetom je hlavne spôsob bytia výchovnej reality zvaný vývýchovňujúcnosť, nastávanie a stávanie (vznikanie a zanikanie) výchovy ako podprocesu kultúry. So synkritickou pedagogikou spolupracuje úzko synkritické poradenstvo.

perichronéma

– éma perichronie, čiže štrukturálna zložka bezčasia, napríklad prochronéma, enchronéma, metachronéma atď.; perichronémy možno reprezentovať pomocou významových útvarov zvaných perichronozofémy.

perichrónia

(čes. [perichronie](#))

– bezčasie. Perichrónia tvorí prepájajúcnosť diachronie a synchronie; diachrónia a synchronia k sebe neprístupujú v čase. Nie je tu napríklad najprv diachrónia a potom synchronia alebo naopak. Tematizáciou perichronie sa dostáva do zorného uhla našej reflexie synkríza diachronického a synchronického.

Cf superpozícia.

perichronológia

– teoretická zložka perichronozofie.

perichronozoféma

– významový útvar, ktorý vznikol ako výsledok poznania tej ktorej perichronémy; perichronozofémy tvoria štrukturálne zložky perichronozofického obrazu perichronie čiže bezčasia; rozlišujeme perichronozofémy implicitné (latentné, nevýslovné) a perichronozofémy explicitné (patentné, výslovné); ako príklad implicitnej perichronozofémy by mohol slúžiť Minkowského pojem priestoročasu alebo v súčasnej dobe rozpracúvaný pojem predpriestoročasu (angl. *prespacetime*); explicitnými perichronémami sú pojmy prochronémy, enchronémy, metachronémy, perichronie atď.

perichronozofia

(čes. [perichronosofie](#))

– disciplína synkriticizmu skúmajúca bezčasie (perichroniu), náuka o bezčasi (perichronológia) a jeho praktikovanie (atemporalistika); perichronozofia tvorí základnú vrstvu synkriticistickej ontológie. Tak, ako teoreticky sa perichronozofia realizuje rozpracúvaním perichronológie, tak sa zasa prakticky realizuje rozvíjaním náplne atemporalistiky, ktorou je idenie po perichronickej ceste.

Cf ontológia synkriticistická.

podstata kultúry

– inscendencia, čiže transcendencia smerom dovnútra toho ktorého konkrétneho ľudského individua, jeho spiritualizácia, zduchovňovanie.

Cf kultúra.

pojmem filozofie

– nociónálny kognitívny významový útvar, ktorý je výsledkom poznania podstaty filozofie, ktorú tvorí sebareflektovaná racionálna činnosť zameraná na odhaľovanie, skúmanie a rozširovanie podmienok možnosti premeny spoločnosti na kultúrne spoločenstvo a ľudského individua na jeho člena s kontinuálnym uvedomovaním si zasedenosti tejto transformácie do sveta a enigmatickosti sveta. Hoci na prvý pohľad by sa konštatovanie rozdielu medzi pojmom filozofie a filozofiou mohlo zdať triviálnym, v skutočnosti je táto dištinkcia veľmi dôležitá, pretože bez nej dochádza prakticky k vnučovaniu toho či onoho pojmu filozofie a k jeho stotožňovaniu s filozofiou. Platí to samozrejme aj o pojme filozofie definovanom v tomto odseku. Zmyslom predkladania vymedzenia filozofie tu je vytvoriť odrazový mostik pre čitateľa na jeho vlastnej ceste k definícii jeho vlastného pojmu filozofie. Tu bazírujeme na synkríze (nereduktívnom usúvzťažňovaní) pojmu filozofie a filozofie. Túto synkrízu považujeme za zábezpeku toho, aby sme svoj pojem filozofie nehypostazovali, čiže nevyhlasovali ho za samu filozofiu. Medzi pojmom filozofie a filozofiou je ontologická dištinkcia, sú to entity odlišného ontologického charakteru, sú to entity vzájomne ireducibilné. Definovanie a rozvíjanie pojmu filozofie synkriticizmom je len jednou z možností pojmotvorby zameranej na univerzum (totalitu) filozofie. Ak by sme pojem filozofie a filozofiu stotožnili, tak by po utvorení pojmu filozofie nemalo zmysel filozofiu ďalej skúmať, nebolo by na nej už čo ďalej skúmať, aspoň čo sa týka jej podstaty. Navyše by sme za toto stotožnenie zaplatili slepotou voči enigmatickosti samej filozofickej činnosti, ktorá

vykazuje horizontovú ematiku práve tak, ako akýkoľvek iný podproces vzťahovania sa človeka k svetu a akýkoľvek podproces svetového diania vôbec a sveta (svetového diania) samého.

pokora gnozeologická

– pozri: bázeň, pokora a takt v poznaní.

polemizmus

(čes. [polemismus](#))

– svárivostný aspekt civilizácie, presadzovanie bojovníckych, zápasníckych prístupov pri odstraňovaní ťažkostí. Jedným z najmarkantnejších prejavov polemizmu je vojna. Kardinálnym problémom synkriticizmu je problém vzťahu polemizmu a agapizmu. Synkriticizmus je v podstate skúmanie podmienok možnosti synkrízy polemizmu a agapizmu a s ňou súvisiacej synkrízy chronickej a perichronickej cesty odstraňovania ťažkostí.

Cf bazálno archetypálne, joga (*Bhagavadgíta*), politika, synkriticizmus, vojna.

politika

– prejav polemizmu v živote obce prýštiaci zo záujmovosti založenej na egu; polemická (bojovnícka, zápasnícka), dosiahnutie moci sledujúca replikácia starého novými prostriedkami a ľuďmi; replikácia záujmovosti, replikácia ega, replikácia času; z hľadiska synkriticizmu nemá prínosný zmysel; forma prešľapovania civilizácie a jej príslušníkov v predverí kultúry; prínosný zmysel môže získať až synkritizáciou v podobe *hé techné politiké synkritiké*, ktorou (synkritizáciou) sa politika stáva vývinovým pásmom kultúry s predostieraním potešenia z inakosti politických partnerov na ich vospolnej ceste k bez-ego-záujmovosti, čiže na ceste ku kultúrnemu spoločenstvu (*societas syncritica*), ktoré v synkritickopolitológickom kontexte možno vnímať ako synkritizovaný štát; synkritizácia politiky v podstate oživuje ideu mýtckej kontrapozície zákona obce *vis-à-vis* zákonu noci, ktorú si ešte pamätá Sofokles (pozri napríklad jeho tragédiu *Antigoné* a Patočkovu interpretáciu tohto diela). Politika je predmetom synkritickej politológie, ktorá sa zakladá na synkriticistickej filozofii politiky.

Cf hovorenie o zmene.

ponematika

– disciplína synkriticizmu spočívajúca v pestovaní umenia doťahovať dokonca čiže umenie dôkladnosti alebo dôslednosti.

Cf ponematika kultúrnosti, synkriticizmus, zmysel.

ponematika kultúrnosti

– umenie doťahovať dokonca svoju kultivovanosť čiže umenie dosiahnuť maximum kultúrnosti.

poradenstvo synkritické

– typ filozofického poradenstva odvíjajúci sa z praktikovania meditácie nahlas a zo spočítelňovania osobných zážitkov čiže meditácie v tradičnom zmysle slova; poradenská forma uplatňovania terapeutického a kultivačného potenciálu synkriticizmu ako filozofie a spôsobu života. Synkritické poradenstvo je synkritizovaná forma sokratickosti (sokratovskej metódy: irónie i maieutiky). Cieľom synkritického poradenstva je obnoviť komunikáciu ľudského individua so sebou samým a s druhými a druhým (vrátane prírody). Pre trpiacich intelektuálov zvyknutých svoje ťažkosti interpretovať a zneprístupňovať tieto ťažkosti v ich jedinečnosti alebo nedelegovateľnosti výsledkami tejto interpretácie je napríklad mimoriadne dôležité odlíšiť meditáciu od interpretácie. Intelektuáli totiž svoje ťažkosti neriešia, ale interpretujú (a výdatne o nich iba hovoria). Synkritické poradenstvo oživuje praktikovanie (pestovanie) umení v širokom zmysle slova (cf. artes), ktoré sa v dobe globalizácie už neobmedzujú len na tradíciu európsku, takže napríklad vedno s európskou *ars amandi* (umenie milovať) sa otvára výhľad povedzme na tantru (cf Lysebeth), vedno s európskou *ars medicandi* (umenie auto/terapie alebo seba/liečenia) sa zohľadňuje povedzme ajurvéda, s európskou (napríklad kresťanskou) *ars moriendi* (umenie umierať) sa prakticky zohľadňuje skúsenosť povedzme *Tibetskej knihy mŕtvych* atď. Veľmi dôležitou oblasťou synkritického poradenstva je pestovanie umenia tešiť sa z radosti druhých osnované na žičení inakosti a pestovanie umenia nelipnúť na ničom (porovnaj skúsenosti stoicizmu a buddhizmu). Pozri k tomuto aj problém lipnutia. Synkritickosť tohto typu poradenstva spočíva v nereduktívnom usúvzťažňovaní (synkríze) aplikovaných postupov umenia žiť (*ars vivendi*), umenia umierať (*ars moriendi*) a ďalších, čo znamená 1. že tradície sa nemiešajú, 2. že sa neredukuje jedna tradícia na druhú (čiže nepovyšuje jedna nad druhú) a 3. že sa synergický kultivačný alebo terapeutický efekt individualizuje na jedinečný prípad blížneho. V európskom (západnom) kontexte je pri synkritizovaní postupov jednotlivých tradícií kľúčová ireducibilita akademického a alternatívneho v celom spektre svetonázorového, sociálneho, psychického a somatického. Synkritické poradenstvo je podprocesom kultúry. V rámci pedagogického procesu sa môže úspešne používať počas konzultačných hodín. Po nástupe nejakého druhu krízovosti v osobnom živote alebo (profesionálnej) činnosti terapeuta, poradenského pracovníka, liečiteľa plní synkritické poradenstvo funkciu štartéra autoterapie. Aj pri synkritickom poradenstve, ba pri ňom obzvlášť a osobitne, treba podčiarknuť všeobecnú požiadavku synkriticizmu: nenasledovať (sc. synkriticizmus), ale sledovať rozvíjanie svojho vlastného potenciálu alebo jeho uvoľnenie, keď činnosť začne viaznuť. Synkriticizmus ani v oblasti poradenstva nepredpisuje nijaké recepty, ale slúži na opätovné nadviazanie kontaktu toho, kto sa s ním dostal do kontaktu, aj so sebou samým, so svojou vlastnou (profesionálnou) činnosťou a svojim vlastným životom. Podstata krízy totiž v ktorejkoľvek oblasti spočíva v strate kontaktu – v strate kontaktu so sebou samým a pochopiteľne aj v strate kontaktu s tým, komu máme pomôcť. Ak sa napríklad namiesto klienta alebo pacienta dívame celý čas iba na obrazovku svojho počítača a ak sme schopní alebo ochotní dotýkať sa prstami iba jeho klávesnice, je to jasný indikátor toho, čo označujeme spojením “strata kontaktu”: sme vyradení, naša pomoc

napriek splneniu “všetkých” predpisov stráca (seba)kultivačný efekt a koniec koncov zmysel (pre nás i pre klienta/pacienta). Tu sa skrýva zdroj všeprenikajúcej nespokojnosti (s prácou, s pacientom/klientom, so sebou). Niet takého množstva finančných prostriedkov, ktorým by sa dala táto nespokojnosť odstrániť. Zmyslom synkritického poradenstva je odstránenie ťažkosti atemporalistikou, ktorú – ako ináč – treba cvičiť. Bolesť ale ani zbavenie sa jej je nedelegovateľné na druhého.

poznanie

– jedna z foriem duchapritomnosti (duchapritomnenia) vo svete, kognitívnovýznamový podproces diania sveta ako zmyslotvorby po emergencii človeka; predmet synkriticistickej epistemológie.

Vážnym problémom nášho poznávania sveta i seba samých je nedostatok gnozeologickej bázne, pokory a taktu.

Cf bázeň, pokora a takt v poznaní.

prabytie

(čes. [prabytí](#))

– výbytňujúcno.

Cf ontológia synkriticistická.

práca

– môže byť činnosťou pretvárania zlého na dobré, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie alebo niečoho neutrálneho na dobré alebo krásne. Slovom, práca môže byť kultúrnou činnosťou (cf kultúra). Dôležité je však uvedomiť si, že je omnoho ľahšie, aby touto činnosťou nebola: je ľahšie možné to, že práca nie je kultúrnou činnosťou, že to nie je autotelická činnosť čiže činnosť majúca hodnotu v jej samom vykonávaní. Je ľahšie, aby práca bola prostriedkom, cieľom, aby bola zbožšťovaná, nenávidená, milovaná, ľahostajná. K tomuto dochádza automaticky, bez nejakého nášho osobitného úsilia. V takomto stave sa prosto okamžite, bezčasmo, nachádzame. Je ľahšie po práci túžiť, ako ju vykonávať. Je ľahšie prácu, ktorú vykonávame, za niečo považovať, než ju vykonávať, je ľahšie o nej hovoriť, ako ju robiť (pozri pracovné porady). Práca môže byť, ba dokonca je, súčasťou civilizácie, jej podprocesom a zároveň, hneď, v synkriticizme hovoríme: bezčasmo, môže byť participantkou kultúry, podprocesom procesu kultúrneho.

Od čoho závisí, akým procesom je práca, od čoho závisí, či je práca súčasťou civilizácie, alebo súčasťou kultúry?

Prečo prácu, ktorú máme, nenávidíme alebo — ako zvykneme hovoriť — “milujeme”, prečo po nej túžime, keď ju nemáme, a prečo ju nechceme, keď ju máme?

Čo je práca?

Pomôže nám, keď sa nám podarí nájsť na túto otázku odpoveď?

Spasí/spasila nás táto odpoveď trebárs po preštudovaní *Kapitálu* alebo po preštudovaní takého či onakého prekladu *Biblie*?

Je odpoveď na to, čo alebo čím je práca, v skúmaní práce?

Nevieme už “dávno” predtým, než sa čokoľvek o práci, ktorú máme, ktorú sme stratili, po ktorej túžime, čo táto práca je?

Čo nám bráni priznať si, čo o práci “dávno” vieme?

Prečo ju namiesto tohto vedenia o nej — ako zvykneme vraviť — “milujeme” alebo nenávidíme?

V čom je ťažkosť — v práci alebo v nás, ktorí sa tým či oným spôsobom k práci vzťahujeme?

Kto z nás nerozumie azda najtriviálnejšej pravde na svete, že “bez práce nie sú koláče”?

Prečo napriek tejto trivialite neustále túžime po koláčoch bez práce alebo po turistoch, ktorí koláče v drtivej väčšine iba jedia?

A je napokon dôležité, aby sme na túto otázku našli odpoveď?

Je dôležité takto — ako sme to napokon robili doposiaľ — sa pýtať, alebo je dôležité participovať na práci ako na kultúrnej činnosti (pozri začiatok článku o práci)?

Homo laborans (človek pracujúci, produkujúci, vyrábajúci) je nevyhnutnou podmienkou bytia príbehom zvaným *homo culturalis*, no nie je to dostatočná podmienka kultúrnosti človeka. Kultúrnosť je náročnejšia než civilizovanosť (úspešnosť, väčšia progresívnosť, väčšia efektívnosť atď.); kultúrnosť predpokladá príklon k dobru a krásnu: kultúrnosť — aj kultúrnosť práce — si vyžaduje slobodné a bezdôvodné (napríklad bezodplatné) rozhodnutie sa robiť dobro a krásne veci, a to kedykoľvek, kedykoľvek a v čomkoľvek, intímne i pred očami verejnosti, vo vojne i v mieri. Kultúrnosť práce je mierou seba samej, je autonómna, nepotrebuje sa porovnávať s čímkoľvek iným, nepotrebuje súťažiť atď. Práca ako podproces kultúry je vždy v celi, vždy dokonaná, nech by skončila v ktoromkoľvek okamihu, dobrovoľne alebo nedobrovoľne, napríklad smrťou. Kultúrnosť ruší rebríčky rozhodovania o tom, ktorá práca je “dôležitejšia” a ktorá “menej dôležitá”, ktorá je “dôstojnejšia” a ktorá “menej dôstojná” atď. Niet nezaujímavej kultúrnej práce, niet nezaujímavého kultúrneho pracovníka, ktorým môže byť umývač riadu, upratovačka, baník alebo vysokoškolský profesor. Je zaujímavé, že v ktorejkoľvek z týchto profesií môžeme nájsť hrubého, grobianskeho, necitlivého človeka alebo človeka súciteľného, pomáhajúceho, ohľaduplného, prajného. Závisí azda naša súciteľnosť od výšky platu alebo od pracovného zaradenia, od toho, “čím sme”?

prajnosť inakosti

– pozri žičenie inakosti.

prausúvzt'ážňujúčno

(čes. [prausouvztažnění](#))

– východiskový súbor väzobností človeka a sveta na báze intersekcie času a bezčasia.

pravda

Prečo nám tak záleží na našej pravde, prečo mi tak záleží na mojej pravde, prečo mi rovnako nezáleží na tvojej pravde, prečo nám nezáleží na vašej pravde? Prečo máme stále niečo proti vašej pravde? Prečo mám stále niečo proti tvojej pravde? Prečo sme nezmieriteľní? V čom tkvie naša nezmieriteľnosť? Je možnosť zmieriť sa? Alebo sme naveky odsúdení stavať jednu pravdu proti druhej? Čo dosiahneme, keď zvíťazí (naša) pravda? Existuje iná pravda ako naša? Nie je víťazstvo našej pravdy smrťou vašej? Myslíme si vážne, že smrťou vašej pravdy bude konečne dobre? Nie je víťazstvo našej pravdy definitívnym riešením? Nie je naše definitívne riešenie definitívnou likvidáciou vás? Existuje iná likvidácia ako definitívna? Prečo sa tešíme z vašej likvidácie? Prečo sa tešíme zo svojho víťazstva, zo svojej pravdy? Čo sa zlepší víťazstvom našej pravdy? Čo sa zlepšilo na svete víťazstvom akejkoľvek pravdy? Nie je na začiatku víťazstva mojej pravdy po hube? Kto má úžitok z po hube? Nazreli sme už do účtovnej knihy so stĺpcami “Dal (som) po hube” – “Dostal (som) po hube”? Pozreli sme si výslednú súvahu nášho účtovníctva? Netvorí stránky tejto účtovnej knihy kroniku smrti našej civilizácie? Kde berieme čas na po hube, keď ho nik nemáme? Či k po hube dochádza v bezčasí? Hneď? Bez rozmyslu? Nestačilo by s po hube zaváhať? Zmení sa vyrovnanosť súvahy týmto zaváhaním?

Sme schopní spýtať sa polopate: dokedy budeme boľševikobijci, fašistobijci, islamobijci, bohobijci, ateistobijci, idealistobijci, materialistobijci, maďarobijci, ženobijci, deťobijci, hydrokapitalistobijci, korupciobijci, jadroenergobijci atď.? Je n-bijstvo základom pokroku? Čo s doterajším evidentným pokrokom? Nastane jeho opustením cesta späť?

prax synkriká

– faktické ohmatávanie možných foriem (cf *homo*) pretvárania zla na dobro a škaredého na krásne (f kultúra), návyk sykritického spôsobu života alebo jeho začiatok či prechod doň. Bez synkritickej praxe a synkritickeho spôsobu života by stratila zmysel synkriká filozofia, ktorý spočíva práve v jej sublimácii do synkritickej praxe či do synkritickeho spôsobu života. V tomto zmysle spočíva skončenie filozofie a nastanie toho, čoho filozofiou bola: napríklad skončenie filozofie dobra a nastanie dobra.

predčasia

(= prochrónia)

– útvar alebo proces bezčasia bezčasovo (bezčasmo) predchádzajúci času; súčasťou predčasia je chronogenéza, čiže utvárajúčno sa času, špeciálnovedne tematizované napríklad v okruhu fyzikov

skúmajúcich predpriestoročasie (*prespacetime*); v súčasnosti sa týmto smerom vo fyzike uberá v podstate celá interpretačná aktivita okolo výsledkov prác s LHC (cf Veľký hadrónový urýchľovač (Wiki slov)) pri "love" Higgsovho bozónu (cf Higgsov bozón (Wiki slov)).

predmet synkriticizmu

– podmienky možností premeny spoločnosti na kultúrne spoločenstvo a ľudského jednotlivca na člena tohto spoločenstva. Synkriticizmus tieto podmienky odhaľuje, skúma a rozširuje. V prvom rade ich hľadá na pôde dialógu. V podstate tu ide o skúmanie transcendentálnych podmienok kultúrotvorného činu ako pretvárania zla na dobro a škaredého na krásno, alebo dobrého na lepšie a krásneho na krajšie. Za dobré pritom synkriticizmus pokladá to, čo uspokojuje potreby človeka bez toho, aby sa pritom komukoľvek alebo čomukoľvek škodilo. A za zlé synkriticizmus zasa považuje to, čo škodí, najmä druhým.

prierez štruktúrou momentálny

– stav štruktúry tak, ako sa bádateľovi podáva pri abstrakcii od jej vzniku a vývinu; pozri: analýza systémová.

princíp podstata-maximum

– princíp usporiadania (usporadujúcno, artikulujúcno) téz synkriticizmu: nepárne tézy sa týkajú podstaty, párne tézy sa týkajú maxima.

príroda

(čes. [příroda](#))

– konferancia (znášanie sa, harmónia) synkrízy a diakrízy anorganických a organických procesov a útvarov; so vznikom človeka vzniká možnosť disharmonizácie (civilizácia) i možnosť reharmonizácie (kultúra) vo svete.

problém

– špecifický významový útvar, v ktorom kondenzuje spiritualizácia ťažkosti a ktorý tvorí prvý krok na chronickej ceste vyrovnávania sa s ťažkosťou. Problém nachádza svoj výraz v otázke alebo otázkach. Viac alebo menej usporiadaný súbor problémov tvorí problematiku. Špeciálne vedy (matematika, fyzika etc.) si zakladajú na svojich špecifických zásobníkoch problémov. Problémy, problematiky a zásobníky problémov sú z hľadiska synkriticizmu kultúrnym výtvarom potiaľ, pokiaľ prispievajú k premene zla na dobro, škaredého na krásno, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré alebo krásne. Dôležité miesto zaujíma významový útvar problému vo filozofii, ktorá sa z istého hľadiska dá chápať ako cieľavedomá generátorka problémov, vzhľadom na čo sa nezriedka stretáva s odmietavým stanoviskom zo strany parafilozofického: nefilozofi poukazujú na to, že filozofia problematizuje a spochybňuje aj tam, kde "nemá", kde sa to "nepatrí". Synkriticizmus

zasa zahliada istú ambivalentnosť významových útvarov zvaných “problémy”, ktorú vidí v ich zdržujúcnosti na ceste anihilácie ťažkostí. Problematizácia totiž otvára chronickú cestu vyrovnávania sa s ťažkosťami, na ktoré narážame, a odvádza nás od cesty perichronickej.

proces

– postupnosť udalostí v čase alebo v bezčase; povážlivé sú procesy bezčasové, no v súčasnej fyzike sa čoraz častejšie tematizujú aj takéto “bezčasové” procesy, takže filozofii nezostáva nič iné, ako procesy tohto druhu tematizovať tiež.

Cf ontológia synkriticistická.

proces významový

– tá ktorá dynamická zložka významového univerza; procesuálny aspekt významového útvaru.

prochronéma

– štruktúrna zložka čiže éma prochrónie.

Cf perichronozofia.

prochrónia

– predčase; predčasovostná zložka predpriestoročasu (*prespacetime*) (cf dianie okolo časopisu *Prespacetime Journal*). Štruktúrnymi zložkami prochrónie sú prochronémy.

R

realita

- bezčasové dostavujúcnosť sveta synkrízou bytia a súcien z prabytia; súbor udalostí; vedno cishorizontová, horizontová a transhorizontová realita. Popri filozofickom výskume týchto zložiek reality je veľmi dôležitá aj ich identifikácia v rámci prírodnej a sociálnej reality, napríklad v rámci kvantovej reality, umeleckej reality, politickej reality, výchovnej reality atď.

Cf ontológia synkriticistická, synkriticizmus, výbytnujúcnosť.

realita cishorizontová

– predhorizontová a horizontová realita, ktorých pozadím je transhorizontová realita; cishorizontová realita je dostupno, dostupná realita, na rozdiel od transhorizontovej reality, ktorá je unikajúcnosť.

Cf ontológia synkriticistická.

realita horizontová

– hranica, obzor, horizont dostupnej reality, viac menej a veľmi špecificky prístupné spájajúcnosť reality cishorizontovej a reality transhorizontovej. Horizontová realita sa nám dáva na spôsob jamesovského vrúbenia (*fringe*), ktorého tematizácia sa stala prototypom Husserlovej tematizácie horizontu a horizontovosti a jeho filozofickej explikácie a generalizácie kognitívneho potenciálu Jamesovho pojmu vrúbenia. Pre synkriticizmus problematika horizontovej reality otvára pole najhlbších metafyzických skúmaní pod titulom transhorizontovej reality čiže reality za obzorom. Dotyk s touto realitou “sprostredkovaný” horizontovou realitou vyvoláva zážitky veľmi blízke ak nie priam totožné so zážitkami *fascinans* a *tremens* a zjasňuje našu väzobnosť s nadoblačím mysle.

Cf nadoblačie mysle, ontológia synkriticistická, realita, realita cishorizontová, realita transhorizontová.

realita transhorizontová

– realita za hranicou, po ktorú siaha náš obzor (horizont) a o ktorej nemôžeme vedieť ani to, že je nepoznateľná *. Keďže transhorizontová realita sa nám kontinuálne dáva ako čosi jednodušie tak či onak unikajúce našej pozornosti, nášmu poznaniu, viere, mystickému prežívaniu atď., vyvoláva v našom vedomí širokú paletu emocionálnych stavov od temných a negatívnych, spojených so (presýtených) strachom, bázňou alebo úzkosťou, cez neutrálne až po jasavo žiarivé, spojené s (presýtené) radosťou a očakávaním spásy. Toto enigmatické unikajúcnosť tvorí invariantnú súčasť celku predkriticky daného, hlavný zdroj náboženskosti a trvalý podnet pre interpretačné úsilia mystikov, teológov, filozofov i laikov.

Transhorizontovú realitu interpretujú ako apeiron, Absolútne, Boha, transcendentno, Tao, aditi, Aditi či Adití, Tat, Jahveho, Adonai, Stvoriteľa, Pána, brahmu i Brahmú, Íšvaru, Jedno, Alaha, prabytie, *Seyn*, nadbytie, Akálu, absolútne Ja, absolútneho Ducha, hmotu (v leninskom poňatí) a podobne.

To, ako sa transhorizontová realita interpretuje, závisí od kategórií (a ich väzobnosti) intervenujúcich vo vedomí interpretátora transhorizontovej reality. Metafyzika, ontológia či filozofická teológia sa v rámci kategoriologickej vrstvy svojej (seba)reflexie pokúšajú odhaliť a zmapovať oblasť týchto intervenujúcich kategórií; keď v našom pristupovaní k transhorizontovej realite intervenuje kategória prežívania sveta človekom, ukáže sa, že transhorizontová realita sa dáva ako prežívaná v emergujúcich slovne nevyjadriteľných významových útvaroch; Wittgenstein toto dianie označuje ako mystické (*das Mystische*) a odporúča o ňom mlčať; v synkriticizme pri úvahách o transhorizontovej realite intervenujú ako jadrové kategórie perichronozofie.

Postoj synkriticizmu k rôznym interpretáciám transhorizontovej reality sa riadi princípom žičenia inakosti a svoj vlastný prístup predostiera pred ktorúkoľvek z nich ako predmet kritiky a sebaidentifikačné odrazisko. Synkriticizmus sa teší z rôznosti obrazov transhorizontovej reality, ktoré nereduktívne usúvzťažňuje s tým, ako sa nám táto realita predkriticky dáva. Odmieťa stotožňovanie reality a jej obrazu, pretože je konfliktogénne. Navyše prijímanie pestrosti obrazov transhorizontovej reality umožňuje myslieť ich prípadnú logickú inkompatibilitu a formálnologicky ju skúmať. Víťazstvom jediného logicky konzekventného obrazu reality by došlo k výraznému zúženiu predmetu i zmyslu formálnej logiky.

Cf ontológia synkriticistická, synkriticizmus.

Lit. Piaček, J.: Problémy perichronozofie, in: Filozofia roč. 63, 2008, č. 3, s. 206 – 218.

riešenie problému

– štvrtý krok na chronickej (časovej) ceste vyrovnávania sa s ťažkosťou, nadväzujúci na odpoveď a predchádzajúci odstráneniu ťažkosti. Riešeniu problémov sa venuje celý rad disciplín zhrnutých o. i. v umelej inteligencii. Riešenie problémov však vyvoláva nové problémy; to je jeden z dôvodov, prečo synkriticizmus otvára aj otázku perichronickej (bezčasovej) cesty vyrovnávania sa s ťažkosťami a otázku synkrízy chronickej a perichronickej cesty.

S

silá bytostná

– otvárajúco sa toho ktorého virtuálneho príbehu konania dobra alebo krásna človekom; *virtus* (cnosť) v synkriticistickom zmysle slova.

Cf synkriticizmus, virtualizácia pozitívna.

sloboda

– dobrovoľná, vedomá, mimoriadne fragilná uvoľnenosť alebo vystavenosť zmyslu determinujúcich okolností života človeka. Náplňou vedomia slobodného človeka nie sú len kognitívne významové útvary: k tomu, aby sme boli slobodní, nestačí nevyhnutnosť iba (intelektuálne) poznať, ale treba byť od nej aj emocionálne nezávislý. Ak napríklad svojho utlačovateľa alebo nejaký režim alebo nejakú chorobu nenávidíme, čiže ak nie sme od nich emocionálne nezávislí, neoslobodí nás iba intelektuálne ovládanie prostriedkov ich likvidácie, ale aj emocionálna nezávislosť od nich. Pokiaľ utlačovateľa alebo režim alebo chorobu nenávidíme, závisíme od nich, dokonca aj vtedy, keď už neexistujú. Nenávisť je klonom neslobody.

Cf lipnutie.

smrť

– sa v synkriticizme tematizuje na pozadí pestovania dvoch v tomto kontexte kľúčových umení (*artes*) – umenia umierať (*ars moriendi*) a umenia žiť (*ars amandi*): umenie umierať nie je nič iné, ako umenie žiť; tieto umenia rozčleňujeme vlastne iba z dôvodov výkladu alebo analýzy, v skutočnosti však prvý nádych je prvý krôčik na ceste k smrti. Najdôležitejším motívom synkriticistickej tematizácie smrti je strach z nej.

Cf smrť civilizácie, strach zo smrti.

smrť civilizácie

(čes. [smrť civilizace](#))

– neschopnosť civilizácie transformovať sa na kultúru alebo preváženie non-participantov-na-kultúre nad participantmi-na-kultúre v dôsledku nerozlišovania medzi polemizmom a agapizmom, ich vzájomnej redukcie alebo zauzľovania sa; preváženie nekrofilnej orientácie civilizačných procesov, premena dialógu medzi spoločnosťou a prírodou na pretváranie prírody spoločnosťou na technologicky účinné (v podstate cieľavedomo smrtonosné) repliky prírody; ustávanie obrazov participovať na kultúre; smrť civilizácie nespočíva v jej zániku, ale v jej smrtonosnej* replikácii korešpondujúcej s replikáciou ega.

Už Georgovi Traklovi koncom 19. a začiatkom 20. storočia je smrť civilizácie – povedané slovami L. Kunderu (105;11) – “brutalitou a bezduchosťou sveta, jenž se břeskně i tiše rozkládá” a pred čím je mu už iba nežné šílenstvo “možností uchýlit se do bezčasí, do záhřmotí” (tamže)**. Synkriticizmus si okrem “jemného, hebkého, mírného, tichého, něžného, ba lahodného šílenství” a zatemnenia mysle, jej obostretia nocou (*Umnachtung*) (tamže) predstavuje a nacvičuje aj dobrovoľné stiahnutie sa do bezčasia a záhřmotia pri plnom vedomí a zdravom rozume (pozri cesta perichronická), čo je samozrejme podstatne ťažšie a menej pravdepodobné než zbláznit sa alebo dať sa na drogy tvárou v tvár tomu, čo nás obklopuje a nami preniká pri dobrovoľnom ničení si svojho vlastného životného prostredia.

Cf bázeň, pokora a takt v poznaní, bezčasie, synkriticizmus, vzťah kultúry a civilizácie.

societas syncritica

– pozri: spoločenstvo kultúrne.

spoločenstvo kultúrne

(= [societas syncritica](#))

– skupiny kultivovaných ľudských individuí; výsledok kultivácie spoločnosti. Synkriticizmus sa zaoberá odhaľovaním, skúmaním a rozširovaním podmienok premeny spoločnosti na kultúrne spoločenstvo a ľudského individua na člena kultúrneho spoločenstva.

Cf [homo culturalis](#),

spoločnosť

(čes. [společnost](#))

– možnosť kultúrneho spoločenstva. Synkriticizmus skúma podmienky premeny tejto možnosti na skutočnosť. Spoločnosť je predmetom synkriticistickej sociálnej filozofie osnovanej na synkriticistickej ontológii sociálnej reality.

spôsob života synkritický

– ustálenie sa praktikovania zmysluplných foriem života či na úrovni ľudského individua (v tomto prípade člena kultúrneho spoločenstva) alebo na úrovni spoločnosti (v tomto prípade kultúrneho spoločenstva). Synkritický spôsob života je výsledkom/produktom synkritizovania tej ktorej formy/línie/prúdu života ľudského individua alebo spoločnosti v dvoch smeroch: *intra* a *inter* resp. *trans*, napríklad intrapersonálne a interpersonálne, intrakulturálne a inter/transkulturálne (cf interkulturalita) a podobne. Synkritický spôsob života je posledný zmysel synkritickej filozofie.

Cf prax synkritická, synkritizácia.

Stály seminár Integrácia (SSI)

– pracovnokreatívne zoskupenie učiteľov, vedeckých pracovníkov, doktorandov, študentov a predstaviteľov mimoakademickej sféry, ktoré na jeseň roku 1986 založil a viedol (do začiatku deväťdesiatych rokov 20. stor.) Jozef Piaček na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave; hlavným postupom činnosti SSI bola meditácia nahlas; produktom činnosti SSI bol synkriticizmus.

strach zo smrti

– dôsledok schizmy žitia a umierania. Jedným z najväčších omylov človeka a jedným z hlavných zdrojov jeho strachu je to, že v mysli oddelil tieto dva procesy a chronologicky ich zoradil, hoci v skutočnosti je to proces jediný, pretože prvý nádych (prvý krôčik na ceste života) je totožný s prvým krôčikom na ceste umierania. Žitie je totožné s umieraním. Umierame od toho istého okamihu, od ktorého sme začali žiť.

Cf smrť, synkriticizmus.

Lit. Piaček, J.: Prečo sa bojíme smrti? Úvaha z pohľadu synkriticizmu, in Psychiatria – psychoterapia – psychosomatika, 16, 2009, č. 4, s. 180 – 182.

superpozícia

(čes. [superpozice](#))

– kvantovou fyzikou inšpirované pomenovanie bezčasovostnej väzobnosti medzi ľudským pobývajúcim na svete zvanými *homo* a ostatných perichronických vzťahov; bezčasovostný aspekt synkrízy.

súvislosti štruktúry externé nevyhnutné

– otvorený súbor súvislostí štruktúry nejakého systému s okolím tohto systému.

Cf analýza systémová.

svet

(čes. [svět](#))

– otvorený súbor udalostí cishorizontovej, horizontovej a transhorizontovej reality; jeho otvárajúcnosť sa človeku je vedomie. Významotvorné procesy v rámci všetkých foriem osvojovania si sveta človekom sedimentujú v obraze sveta. Jednou z úloh synkriticizmu tvárou v tvár vzťahu sveta a

obrazu sveta je pestovanie vedomia odlišnosti ich ontologických statusov a odhaľovanie kultúrotrvorného potenciálu obrazu sveta a jeho vzťahu k svetu.

Cf ontológia synkriticistická.

svet životný

(čes. [životní svět](#))

– svetová súvislosť, ktorá predchádza všetkej objektívne-logickej vede, intersubjektívne je zakúšaná v pôvodnej evidencii a overuje sa v praxi. Pojem životného sveta v tomto zmysle zaviedol a rozpracoval E. Husserl.

synkriticizmus

(angl. [syncriticism](#), čes. [synkriticismus](#))

– filozofia v pozadí budovania Pomocného slovníka filozofa. Synkriticizmus sa skladá z filozofie človeka, filozofie lásky a filozofie bezčasia; predstavuje nielen učenie, ale i spôsob života. Je to maximum súsrdečnenia. Synkriticizmus treba odlišovať od synkritizmu J. A. Komenského, hoci naň nadväzuje. Osnovu synkriticizmu tvorí desať téz (pozri: tézy synkriticizmu).

Synkriticizmus je výskumom podmienok možnosti kultúry, výskumom podmienok premeny civilizácie na kultúru a jedna z ciest praktikovania tejto premeny. Synkriticizmus je pokus o superpozíciu teoretických a praktických aspektov tohto výskumu. Napríklad pochopenie bez reálnej premeny chápaného je podľa synkriticizmu pseudopochopenie a chápaní sa iba javí alebo vyhlasuje za chápaného, no v skutočnosti bez sebazmeny nepochopil nič. Toto sa vzťahuje v prvom rade na interpersonálny dialóg, na dialóg so sebou samým (napríklad o škodlivosti môjho fajčenia som nepochopil nič, ak som neprestal fajčiť), na dialóg intersexuálny, intergeneračný, interkultúrnozonálny (čiže dialóg v rámci jednej kultúry napríklad medzi vedou a náboženstvom), interpolitickostranícky, interreligiózny, interkultúrny.

Termín *synkriticizmus* zavádza (pravdepodobne ako prvý) Novalis v prípravných textoch *Das Allgemeine Brouillon: Materialien zur Enzyklopädistik 1798/99* (najmä §§ 457, 486) ako synonymum názvu svojej filozofie – magického idealizmu. V paragrafe 457 uvedeného textu Novalis o synkriticizme píše:

“Der Synkriticismus ist das Höchste. Es gibt einen realen und idealen Kriticismus – dieser wird durch Synkriticismus vereiningt. (Synkriticizmus je to najvyššie. Existuje kriticizmus reálny a ideálny – oba zjednocuje synkriticizmus.”

(Novalis: *Das Allgemeine Brouillon: Materialien zur Enzyklopädistik 1798/99*. Hamburg, Felix Meiner Verlag 1993, S. 333.).

Termín *synkriticizmus* (ako sa už naznačilo) treba odlišovať od termínu *synkritizmus*, ktorým sa označuje Komenského kľúčová metóda (synkríza) a jej aplikovanie. Synkritizmus Jana Amosa Komenského je pritom jedným z hlavných ideových zdrojov a inšpirácií synkriticizmu.

Synkriticizmus sa odlišuje aj od synkretizmu. Synkriticizmus sa síce utvára synkritickou recepciou alebo synkritizáciou fenomenológie, existencializmu, marxizmu, jógovej filozofie a praxe atď., čiže smerov a tradícií ako vidno nezriedka sa vzájomne vylučujúcich. Aby však nevyúsťoval do synkretizmu, eklektizmu a podobne, synkriticizmus aplikuje ako hlavný princíp recepcie a synkritizácie prianie inakosti, jej želanie a potešenie z nej. V predverí relativizmu by pritom mala synkriticizmus udržiavať najmä metóda rozkladu významu na totožné a odlišné, ale aj jeho hlavná metóda synkritika (cieľavedomé nereduktívne usúvzťažňovanie) a synkritizované postupy štrukturalizmu, fenomenológie, hermeneutiky, systémovej analýzy, špeciálnovedných a filozofických smerov analýzy jazyka atď. Synkriticizmus zotrúva cieľavedome na polceste k syntéze a uspokojuje sa so synkrízou.

Synkriticizmus neočakáva nasledovníkov, zmyslom jeho vytvorenia v tejto súvislosti je slúžiť ako jedna zo sebaidentifikačných platforiem pre toho, kto sa so synkriticizmom stretne. Kľúčovou vecou podľa synkriticizmu je pestrosť prístupov a svetonázorových pozícií: ich zjednocovanie alebo vzájomné kritické vyrovnávanie sa medzi nimi je nabité konfliktom s tendenciou k smrti civilizácie alebo (čo je ešte horšie) jej premeny na smrtonosno medzi ľuďmi navzájom a voči prírode.

Bezprostredne historickofilozoficky synkriticizmus vyrastá z dvoch zdrojov:

1. z asubjektívnej fenomenológie Jana Patočku;
2. z myšlienkového diania bratislavskej filozofickometodologickej školy osnovanej Igorom Hrušovským a Vojtechom Filkornom, najmä z rozpracúvania Hrušovského štrukturalológie a idey holého bytia a Filkornovej polymorfistickej ontológie.

Chronologicky spadá vznik synkriticizmu do druhej polovice 80. rokov 20. storočia, kedy sa na pôde Stáleho seminára Integrácia na Univerzite Komenského v Bratislave utvorili jeho kontúry tak filozoficky (svetonázorovo) ako aj metodologicky. Zakladateľom synkriticizmu je Jozef Piaček.

synkriticizmus a svetonázor

Z tvrdenia existencie predpriestorovostného, predčasovostného, predhmotnostného podľa synkriticizmu nevyplýva, že nevyhnutne musí ísť o nehmotné. Tvrdenia o povahe sféry alebo "etapy" pred vznikom času, priestoru alebo hmotnosti, závisia podľa synkriticizmu od svetonázorového rozhodnutia, od toho, aké kategórie ako jadrové a v akom pomere necháme intervenovať v našich úvahách o prabytí. Pri používaní fyzikálnych pojmov musíme zachovávať ich disciplinárny (rozumej: fyzikálny) status, nemôžeme podľa tých ktorých svetonázorových postulátov meniť ich disciplinárny status na status filozofický, t. j. raz ich považovať za termíny referujúce k materiálnym inokedy zasa k ideálnym entitám. A pokiaľ ide o filozofickú (svetonázorovú) interpretáciu referovaných entít, synkriticizmus sa pridŕža princípu žičenia inakosti. Čím pestrejší je svet svetonázorových postojov, tým lepšie. A pokiaľ ide o svetonázorové postoje, z ktorých vyplývajú požiadavky konania zla čiže škodenia, synkriticizmus sa zasa pridŕža princípu zbytočnosti konania zla (zbytočnosti škodenia) a teda aj zbytočnosti takých postojov, ktoré k zlu (ku škodeniu) vedú.

synkritika

– metóda synkriticizmu, cieľavedome uskutočňovaná synkríza; postup napolceste medzi analýzou a syntézou; synkritiku tvorí otvorený súbor nereduktívne usúvzťažňovaných výskumných postupov najmä fenomenologickej, hermeneutickej, transcendentalistickej (kriticistickej), v širokom zmysle štrukturalistickej a dekonštruktivistickej proveniencie systémovoanalyticky uskutočňovaných a organizovaných.

Učenie o synkritike sa rozvíja rozpracúvaním 5. tézy synkriticizmu.

synkritizácia

= synkritizovanie = synkritizujúcnosť

– uvoľnenie eventuálneho synkritického obsahu transformácie na synkritickú disciplínu, pretváranie tej ktorej činnosti človeka na činnosť synkritickú, napríklad transformácia vedy na synkritickú vedu, bežného spôsobu života na synkritický spôsob života atď. Synkritizácia stojí na princípe 1. rozlíšenia obrazu a toho, čo sa zobrazuje (napríklad obraz sveta a sveta), a 2. prajnosti inakosti.

Cf interpretácia reality transhorizontovej.

synkritizmus Komenského, J. A.

(čes. [synkritismus Komenského, J. A.](#))

– vedno s Husserlovou fenomenológiou a v Patočkovej recepcii primárny zdroj inšpirácie pri tvorbe synkriticizmu; Komenského synkritizmus predstavuje koncepciu harmonizácie všetkých poznatkov človeka do jednej jedinej sústavy, opierajúcu sa o synkritickú metódu; táto “metóda vychádza z toho, že celé univerzum má spoločné princípy, a preto ak sa dačo nedá poznať priamo, možno na to usudzovať z iných podobných javov. Zo synkritickej metódy však zároveň vyplýva, že všetky ľudské poznatky musia spieť k súladu. Pri porovnávaní medzi sebou nemôže viesť každý iným smerom, ale musia sa vzájomne dopĺňať, byť v harmónii tak, ako je harmonické celé univerzum. Používaním synkritickej metódy sa musí dospieť k univerzálnemu poznaniu. Pred Komenským tak vyvstal samostatný plán reformy ľudského vedenia, rozvrhovania a systematizácie vedy. A Komenský zároveň objavuje aj spôsob, ako tento systém uvádzať do praxe: nielen totiž technickým využívaním prírodovedného poznania, ale naozajstným univerzálnym vychovávatelstvom” (Kopecký, J. – Patočka, J. – Kyrášek, J.: Jan Amos Komenský. Nástin života a díla. Praha, SPN 1957, s. 45 – 46).

synkritizácia

= synkritizovanie = synkritizujúcnosť

– uvoľnenie eventuálneho synkritického obsahu transformácie na synkritickú disciplínu, pretváranie tej ktorej činnosti človeka na činnosť synkritickú, napríklad transformácia vedy na synkritickú vedu, bežného spôsobu života na synkritický spôsob života atď. Synkritizácia stojí na princípe 1. rozlíšenia obrazu a toho, čo sa zobrazuje (napríklad obraz sveta a sveta), a 2. prajnosti inakosti.

Cf interpretácia reality transhorizontovej.

synkríza

(= konferancia; čes. [synkrize](#))

– nereduktívne usúvzťažňovanie sa; jej cieľavedomým uskutočňovaním je synkritika; synkríza je opozitum diakrízy; synkrízou sa dostavuje v realite nový druh vzťahu a nová kvalita, ktorých tu pred synkrízou nebolo. Bezčasovostný aspekt synkrízy tvorí superpozícia.

Š

škodenie

– spôsobovanie utrpenia; cieľavedome ho konať je zbytočné, pretože k nemu dochádza aj mimo cieľavedomej činnosti, automaticky; zmierňovaniu utrpenia sa však naopak oddáva venovať, pretože zmierňovanie utrpenia nie je v takom rozsahu automatické ako šírenie utrpenia, slovom: je omnoho ľahšie utrpenie a škody spôsobovať ako utrpenie a škody zmierňovať a naprávať.

Cf synkriticizmus, ubližovanie.

škola bratislavská filozofickometodologická (BFŠ)

– škola slovenskej filozofie založená Igorom Hrušovským a Vojtechom Filkornom; BFŠ sa utvárala z odkazu Vedeckej syntézy v štyridsiatych rokoch 20. storočia a rozvinula v priebehu druhej polovice 20. storočia do vyhranenej filozofie centrovanej najmä okolo Hrušovského štrukturologie a idey holého bytia a Filkornovej polymorfistickej ontológie a metodológie; BFŠ je bezprostredným historickofilozofickým východiskom synkriticizmu.

šťastie lásky

– transcendingo akéhokoľvek zisku alebo straty; náplň nadoblačia mysle. Takzvané trápenia s láskou sa týkajú sféry závislostí, lipnutí, hrubo povedané hormónov, ale nie lásky. Hormóny fakticky s láskou nemajú nič spoločného: láska tu je bez ohľadu na to, či sú tu aj hormóny alebo nie.

Cf milujúco, nadoblačie mysle, synkriticizmus.

štruktúra

(čes. [struktura](#))

– usporiadanie entity, ktoré synkriticizmus tematizuje 1. z hľadiska synchronického, diachronického a perichronického a 2. z hľadiska momentálneho prierezu ňou, z hľadiska jej genetickej a dynamickej dominanty a nevyhnutných externých súvislostí.

Cf analýza systémová, synkriticizmus, štrukturujúco.

štrukturujúco

– uvádzajúco do štruktúry, poskytujúco štruktúry, generujúco a udržiavajúco štruktúry, princíp štruktúry, komplex podmienok vzniku, existencie a pretrvávajúca štruktúry. Napríklad logickým štrukturujúcom, generátorom a udržiavajúcim logických štruktúr (logického) je logos, štrukturujúcom lásky je milujúco atď. Dôležitou témou synkriticizmu je štrukturujúco významového univerza.

Cf logos, milujúco, synkriticizmus, štruktúra, štrukturujúco univerza významového, štrukturujúco zmyslu.

štrukturujúco univerza významového

– to, čo významovému univerzu dodáva štruktúru a čo túto štruktúru udržuje a rozvíja. Toto štrukturujúco má viacero dimenzií, rezov, napríklad logické alebo mimologické.

Cf synkriticizmus, štrukturujúco, univerzum významové.

štrukturujúco zmyslu

– to, čo zmyslu dodáva štruktúru a čo túto štruktúru udržuje a rozvíja. Toto štrukturujúco má viacero dimenzií, rezov, napríklad logické alebo mimologické.

Cf dimenzie zmyslu, logické, synkriticizmus, štrukturujúco, zmysel.

T

takt gnozeologický

– pozri: bázeň, pokora a takt v poznaní.

Tao

– Cestiacno (< cestiac < cestíť < cesta) – taoistická interpretácia transhorizontovej reality nechávajúce v sebe intervenovať ako hlavnú kategóriu pojem výcestujúčna (vydávajúčna na cestu a udržiujúčna na nej) alebo všezapríčiňujúčna čiže zapríčiňujúčna všetkých zmien a pohybov vo vesmíre.

t'ťažkosť

– prekážky, nepríjemnosti, bolesti v synkriticizme tematizované v dvoch smeroch – 1. v chronickom (časovom, štandardnom) a 2. v perichronickom (bezčasovom, neštandardnom). 1. Chronický (časovostný) smer tematizuje ťažkosť ako niečo, s čím sa vyrovnávame postupne, v čase, a to tak, že si ťažkosť najprv uvedomujeme vo forme problému alebo problémov, ktoré následne formulujeme v podobe otázky/otázok, na ktoré hľadáme odpoveď/odpovede, ktoré vyjadrujú naše pochopenie riešenia problému a napokon riešenie problému vyúsťuje do odstránenia ťažkosti. 2. Perichronická (bezčasovostná, neštandardná) cesta vyrovnávania sa s ťažkosťou spočíva v tom, že ťažkosť odstraňujeme už v procese jej nástupu; vznikanie ťažkosti, napríklad nádchy, transformujeme hneď (po angl. *in no time* = v nijakom čase) na zanikanie ťažkosti (napríklad nádchy): nastupovanie ťažkosti nechávame odohrávať sa ako ustupovanie ťažkosti, napríklad nástup choroby ako ústup choroby, nástup konfliktu ako zanikanie konfliktu, raňajší nástup nechuti vstávať realizujeme ako ústup nechuti vstávať, čo sa fakticky deje ako nástup chuti vstávať a podobne. Táto na prvý pohľad utopická alebo zázračná cesta anihilácie ťažkosti v okamihu jej zrodu sa zakladá na zbezodkladňovaní prerušenia konania zla (PKZ) čiže na anihilácii časového odkladu PKZ. Praktikovanie perichronickej cesty anihilácie ťažkostí je náplňou synkriticistickej disciplíny zvanej atemporalistika, čo je praktická zložka/vrstva perichronozofie. Atemporalistiku treba samozrejme cvičiť a praktikovať ju. Tejto problematike sa venuje synkritické poradenstvo. Väčšine z nás sa perichronická cesta anihilácie ťažkostí nedarí preto, lebo nám uniká **prvý okamih nástupu** ťažkosti. Bez transformácie prvého okamihu nástupu na prvý okamih zániku prechádzame do štandardného chronického riešenia ťažkosti (napríklad musíme absolvovať nádchu, konflikt, vstávanie v celom oblúku ich časového intervalu od začiatku do konca. Bezčasmo sa pritom realizuje povedzme túžba, aby choroba, konflikt, nechut' atď. "čo najskôr" pominuli, nechut', otrávenosť z toho, že sme ochoreli, že sa "musíme" hádať, vstávať z postele atď. Pôvab zbezodkladnenia spočíva v anihilácii tohto intervalu, v odstránení časovej vakuoly medzi začiatkom a koncom, kedy na túžby a negatívne emócie doslova niet času.

terminológia synkriticizmu

– filozofická terminológia, ktorá sa zakladá na pojmosloví obvyklom vo filozofickej spisbe. Okrem toho sa pri výklade synkriticizmu používajú pomerne nezvyklé termíny-novotvary, inšpirované

textami neskorého Heideggera. Zavádzanie novovytvorených výrazov je motivované podobne ako u Heideggera snahou nechať vystúpiť neobvyklosť bežne netematizovaných aspektov reality nezriedka kontinuálne unikajúcich pozornosti či vôbec chápaniu človeka. Touto okolnosťou bolo motivované už zavedenie azda najstaršieho “nezvyklého” termínu synkriticizmu – výrazu “unikajúcno”.

I sám termín “synkriticizmus” je dosť vzácny; ako prvý ho zaviedol pravdepodobne Novalis. Treba podčiarknuť odlišnosť slova “synkriticizmus” od trocha bežnejšieho výrazu “synkritizmus” používaného v súvislosti s výkladom Komenského základnej metódy synkrízy.

Veľmi (až šokujúco) nezvyklé sú termíny typu “výčlovečujúcno” jedným slovom naznačujúce ireducibilnosť spôsobov bytia niektorých súcien, ich aspektov, väzieb atď., v danom prípade neredukovateľnosť spôsobu bytia človeka: jeho dostavujúca sa na svet a jeho prebývajúcna na svete. Podobné “strašné” termíny sú “výumeňujúcno”, “výliterárňujúcno”, “výhudobňujúcno”, “výbytnujúcno” atď. Termíny tohto typu sa tvoria podľa vzorca

milovať → milujúc → milujúcno,

kedy môže byť neobvyklým či doposiaľ existujúcim iba virtuálne už samo prvotné sloveso, napríklad “umeniť”, “literárniť”, “hudobniť”, “bytniť” atď.

Od základu typu “milujúcno” sa potom tvoria ďalšie výrazy dôležité pre tematizáciu rôznych stránok a súvislostí špecifického spôsobu bytia človeka na svete, napríklad

milujúcno → milujúcnostný → milujúcnostnosť atď.

Hlavným dôvodom zavádzanie takýchto termínov je naznačiť jedným slovom superpozíciu substanciality a procesuality tematizovaného spôsobu bytia. Napríklad pri opise spôsobu bytia milujúcna sa takto zvoleným termínom chce vyhnúť odtrhávaniu toho, čo sa označuje slovom “láska”, od procesu milovania.

Hlavným dôvodom nezvyklosti synkriticistickej terminológie je však nahliadnutie povahy predmetu perichronozofie, ktorým je perichrónia čiže bezčasie.

Ešte poznámka k možno otravne pôsobiacemu pripájaniu slova “synkriticizmus” v zátvorke za názvami článkov o synkriticizme v týchto stránkach, napríklad už sám názov “synkriticizmus”. Dôvod objasňuje článok vykladajúci oindexovanie. Tu len uvedme, že motívom pripájania indexu “(synkriticizmus)” je prianie inakosti chápania ktoréhokoľvek aspektu reality a jeho spirituálneho dvojníka v našom vedomí v podobe významového útvaru. Pokiaľ ide napríklad o sám “synkriticizmus”, tak je takmer isté, že význam vyjadrovaný textom článku s týmto názvom, bude odlišný napríklad od článku s nadpisom “synkriticizmus (filozofia analytická)”, “synkriticizmus (filozofia marxistická)” a podobne: pohľad analytickej filozofie, marxizmu a určite väčšiny filozofov na synkriticizmus bude nepochybne (a chváľabohu*) odlišný od synkriticizmu.

tézy synkriticizmu

– desať základných myšlienok synkriticizmu, z ktorých prvé štyri sú základné; tézy sú usporiadané podľa princípu podstata-maximum:

1. Podstatou ľudského bytia je transcendencia (*homo transcendens*) (1TS).
2. Maximom ľudského bytia je kultúra (*homo culturalis*)(2TS).
3. Podstatou kultúry je inscendencia (*homo inscendens*) (3TS).
4. Maximom kultúry je zmysluplnosť (*homo significantia vivens*) (4TS).
5. Podstatou zmysluplnosti je synkritika (*homo syncriticus*) (5TS).
6. Maximom zmysluplnosti je láska (*homo amans*) (6TS).
7. Podstatou lásky je potešenie z inakosti alebo pranie inakosti (*homo benevolus*), jej žičenie (7TS).
8. Maximom lásky je konkordancia (súsrdečnenie) čiže opätovaná láska (*homo concordans*) (8TS).
9. Podstatou konkordancie je pozitívna virtualizácia (*homo virtus constituens*) (9TS).
10. Maximom konkordancie je synkriticizmus (*homo syncriticisticus*) (10TS).

Týchto desať téz synkriticizmu zodpovedá desiatim možným otvoreným skupinám príbehov človeka (*homo*) na ceste k oslobodeniu, k synkritickému spoločenstvu (*societas syncritica*), spoločenstvu anegoidných individuí (deegoizovaných ľudí, autonómnych osobností s rozpusteným egom a prepojených s nadoblačím mysle), medzi ktorými môžu vládnuť vzťahy (politologicky povedané) anegoidnej demokracie. Podľa týchto desiatich téz synkriticizmus načrtáva alebo skúma kroky/etapy/rezy kráľovskou cestou k slobode, k vymanenosti človeka z ťažkostí a utrpenia.

Cf človek, oslobodenie, spoločenstvo kultúrne (*societas syncritica*), synkriticizmus, ťažkosť, utrpenie.

tragika

– slobodné, dobrovoľné vedomé podstupovanie utrpenia, idenie do nešťastia či tvárou v tvár k smrti s kultúrnym poslaním a bytím omylným či inak limitovaným.

Trakl, Georg (1887 – 1914)

– rakúsky básnik, veľký inšpirátor zavedenia jednej z kľúčových tém synkriticizmu – témy smrti civilizácie. Výtvarnoumeleckú obdobu kľúčovej traklovskej témy možno nahliadať v diele Jakuba Schikanedera (1855 – 1924); pozri špeciálne napríklad tento obraz.

Sám Trakl napríklad v básni *Rozpadání* píše:

Vtom roztřásl mne závan rozpadání.

Kos zalkal na bezlisté sněti.

Psí víno na rzi mříže v rozevlání.

Jak tanec smrti tančili by děti,

tak ve větru se modré astry sklání

kol roubení, jež rozpdadá se v smetí.

[Trakl, G.: Básně. Praha, SNKLU 1965, s. 39]

Cf smrt' civilizácie

transcendencia

(čes. *transcendence*)

– prekračujúco alebo vykračujúco z časového súcna; transcendencia tvorí o. i. aj podstatu bytia človeka ako seba-prekračujúco človeka; jadrom tejto človečej formy transcendencie (seba-prekračujúca) je deegoizácia čiže sebarozpúšťajúco, od-ja-ujúco (angl. *de-selfing*); transcendencia smerom dovnútra (človeka) je inscendencia; pozri: 1. téza synkriticizmu.

transcendovanie

– procesuálny aspekt transcendencie.

U

ubližovanie

– spôsobovanie utrpenia. Vzhľadom na nevyčerpatelnosť zdroja utrpenia je zbytočné.

Cf synkriticizmus, škodenie.

udalosť

(angl. [enowning](#), nem. [Ereignis](#), čes. [úvlast](#), [uvlastňování](#), [uvlastnění](#))

– rovno-onto-tvorný prvok diania alebo procesu; emergujúcno udalostí je realita; postupnosť udalostí je dianie alebo proces; udalosťou je aj ľudské individuum (ten ktorý konkrétny človek) ako príležitosť kultivácie. K udalosti človeka synkriticizmus pristupuje ako k výčlovečujúcnu, k udalosti umenia ako k výumeňujúcnu, k udalosti dostavenia sa vlastnosti ako k vývlastnostňujúcnu, k udalosti dostavenia sa vzťahu ako k vývzťahujúcnu, k udalosti dostaveniu sa bytia ako k výbytňujúcnu atď.

Cf ontológia synkriticistická.

umenie

(čes. [umění](#))

– ten ktorý z prvkov množiny umení (artes) vrátane umenia ako diania synkrízy, diania prepletania sa tak či onak zastúpených/intenzívnych podprocesov tvorivého, praktickointerpretatívneho a receptívneho pretvárania esteticky neutrálneho alebo škaredého na krásne alebo menej krásneho na krajšie bez ohľadu na to, či toto dianie sedimentuje do podoby ustáleného (umeleckého) diela alebo zostane iba pri performancii, ktorá sa už trebárs ani nikdy nezopakuje. Zopakovanie performancie (jej replikácia) by bolo vlastne ukončením výumeňujúcna. Stávať sa umeleckým dielom a byť ním je len jedným z príbehov výumeňujúcna (napríklad výliterárňujúcna, výhudobňujúcna, vývýtvarňujúcna, výarchitektujúcna, výdramatičňujúcna atď.) čiže umeleckej udalosti. Umelecké dielo je kolaps výumeňujúcna ako univerzálnej umeleckej udalosti, presnejšie jedným z jej možných kolapsov, ktorých je otvorená množina. Ďalšími typmi výumeňujúcna je recepcia umeleckého diela a jeho interpretačnopraktická realizácia a mimodielové typy výumeňujúcnien. Dramatickými mílnikmi vývinu na hranici medzi dielovými a mimodielovými formami výumeňujúcnien je egoizácia v podobe zrodu autora a deegoizácia v podobe jeho rozpúšťania. Umenie ako prienik nekonečného počtu príbehov výumeňujúcna je predmetom synkritickej umenovedy i synkritickej estetiky, ktorých filozofickým základom je synkriticistická filozofia umenia. Synkritickej umenovede a estetike v podstate exponujú ematiku jednotlivých typov a druhov výumeňujúcnien, synkriticistická filozofia umenia fundovaná synkriticistickou ontológiou umenia je jej intenzifikáciou a systematizáciou. Synkriticistická filozofia umenia bazíruje jednak na ireducibilite jednotlivých foriem výumeňujúcna medzi sebou a na ireducibilite toho ktorého výumeňujúcna a jeho teoretického obrazu.

unikajúcno

– pozri: realita transhorizontová.

univerzum významové

– súbor významových útvarov a významových procesov; synkriticizmus tematizuje synchronický, diachronický a perichronický rez štruktúrou významového univerza a historické typy významového univerza s ich príslušnými historickými typmi racionality, emocionality, volitivity a konania najmä vzhľadom na podmienky možností dialógu medzi nimi.

Cf štrukturujúcno univerza významového, útvar významový, význam.

utrpenie

– nevyčerpatelný zdroj príležitostí pomáhať druhým. Utrpenie je bežné, ba až triviálne: na to, aby sme trpeli, nepotrebujeme mať nijaký osobitný talent. Talent si vyžaduje umenie odstraňovať utrpenie, pomáhať druhým. Odstraňovanie utrpenia, pomáhanie na ceste jeho odstraňovania je omnoho zriedkavejšie ako utrpenie. Smrteľník sa utrpeniu nevyhne, no stále viac sa vyhýba napomáhaniu tomu, aby utrpenie ustalo. Rafinovanou (a pravdu povediac pohodlnou) formou vyhýbania sa pomáhaniu trpiacim je túžba, aby utrpenie nebolo. Tvárou v tvár utrpeniu je dôležitý čin bezodkladnej pomoci (pozri cesta perichronická).

útvar významový

– pri prvom priblížení statická zložka významového univerza, napríklad pojem, kategória, predstava, teória, súd, pocit krásy, zážitok zdesenia atď. Významové útvary sú formy alebo jednotky manifestácie sveta a nášho života vo svete v našom živote. Významové útvary sa členia na kognitívne, emocionálne a volitívne, no v autenticknej existencii sú zmiešané. Do čistých (čistejších) tvarov sa triešťa v existencii neautentickej a ľahšie sa stávajú nástrojmi manipulácií.

útvar významový emocionálny

– významový útvar, ktorý je výsledkom emocionálnej aktivity vedomia.

útvar významový kognitívny

– významový útvar, ktorý je výsledkom poznávacieho procesu; filozofickoheuristicky sú veľmi dôležitými kognitívnymi významovými útvarmi kategórie, najmä filozofické kategórie a spomedzi nich jadrové filozofické kategórie, pretože majú kľúčovú tvarotvornú (štruktúrotvornú) funkciu pri utváraní sa toho ktorého historického, kultúrnookruhového a kultúrneho typu významového univerza, najmä tej jeho zložky, ktorá sa nazýva obraz sveta.

útvár významový volitívny

– významový útvár, ktorý je výsledkom volitívnych aktivít vedomia.

V

veda synkritická

([scientia syncritica](#))

– súbor synkritizovaných vedeckých disciplín čiže vedeckých disciplín (vied) 1. participujúcich na procesoch transformácie zla na dobro, škaredého na krásno, menej dobrého na lepšie a menej krásneho na krajšie a 2. stojacich na princípe nereduktívneho usúvzťažňovania čiže synkritiky svojho obrazu príslušnej oblasti reality a tejto oblasti samej; pozri napríklad *historia syncritica*, synkritická pedagogika, synkritická umenoveda, synkritická politológia, synkritická antropológia a ďalšie synkritizované disciplíny.

vedomie

– otvárajúcnosť sveta človeku v podobe zmyslu; podmienkou tejto otvorenosti čiže podmienkou (re)kreovania zmyslu človekom je popri samozrejmej materiálnej (telesnej a sociálnej) zabezpečení normálneho fungovania vedomia človeka jeho prepojenosť s nadoblačím mysle.

virtualizácia pozitívna

– podporovanie rozvoja bytostných síl (lat. *virtutes*) človeka.

Cf 9. téza synkriticizmu.

vojna

– jeden z najmarkantnejších prejavov polemizmu, masovovražedné ustanie kultúrnosti; vakuola v diania spoločnosti vyplnená organizovaným šírením smrti.

výbytnenie

– bezčasové nastávanie bytia samého; nastávanie (emanovanie) bytnenia samého bytia z prabytia alebo nadbytia.

Cf bytie, ontológia synkriticistická.

výbytňujúcno

– spôsob prabytnenia (nadbytnenia) ako dávajúca bytia; procesuálny aspekt výbytňujúcna je výbytnenie.

Cf bytie, ontológia synkriticistická, realita.

výčlovečňujúcno

resp. výčlovečňujúcno sa

– spôsob dostavovania sa (= nastávania a stávania) človeka ako dynamický aspekt (fundament) bytneria človeka – človečenia/človečňujúcna. Výčlovečňujúcno (presnejšie povedané: výčlovečňujúcno svetu) je predmetom synkriticistickej ontológie človeka ako základnej vrstvy synkriticistickej filozofie človeka čiže synkriticistickej antropológie.

Cf bytie človeka.

výhudobňujúcno

– výumeňujúcno na hudobný spôsob, emergencia umeleckohudobnej reality samozrejme v hudobnom tvorivom procese skladateľa ale aj (a možno ešte viac) za jeho hranicami v rámci hudobnej recepcie okrem iného aj hudobného diela.

Z hľadiska synkriticizmu a najmä perichronozofie je mimoriadne inšpirujúcim podnetom skúmania výhudobňujúcna Janáčkova koncepcia súčasujúcna (*sčasovaci*) s jej fundamentálnou terminologickou výbavou: *sčasovka*, *sčasování*, *nápěvky mluvy* a *spletna* a otvorením otázky predhudobnočasového (i bezčasového, predčasového vôbec?) zdroja hudobnej časovosti a jej štrukturujúcna (Vainiomäki, T.: *The Musical realism of Leoš Janáček. From Speech Melodies to a Theory of Composition*. Imatra, The International Semiotics Institute 2012, s. 242 an.).

Cf hudba.

výliterárňujúcno (synkiticismus)

– výumeňujúcno na literárny spôsob, emergencia umeleckoliterárnej reality samozrejme v literárnom tvorivom procese “autora,” ale aj (a možno ešte viac) za jeho hranicami v rámci recepcie (čítania a interpretácie) literárneho diela. Znamenitým spôsobom túto výliterárňujúcnosťnú formu výumeňujúcna ilustrujú citáty z rozhovoru Jeana-Clauda Carrièra (J.-C. C.) a Umberta Eca (U. E.) (pozri: Carrière, J.-C. & Eco, U.: *Knih se jen tak nezbavíme* (2010), 118 – 120):

“J.-C. C.: “... Největším spisovatelem je možná člověk od nějž jsme nic nečetli. I když je na vcholu slávy, musí očividně zůstat v anonymitě. Vzpomínám si na ony glosy o Shakespearových nebo Molièrových dílech, které se ptaly – hloupá otázka –, kdo je psal. Záleží na tom? Skutečný Shakespear se ztrácí v Shakespearově slávě. Bez svého díla by nebyl ničím. Shakespearovo dílo bez Shakespeara zůstane Shakespearovým dílem (červeným zvýraznil J. P.).

U. E.: Možná na naše otázky existuje odpověď. Na každé knize v průběhu let pevně ulpívají všechny naše interpretace (červeným zvýraznil J. P.). Nečteme Shakespeara tak, jak to napsal. Náš Shakespear je mnohem bohatší než ten, kterého četli v době, kdy žil. Aby bylo mistrovské dílo mistrovským dílem, stačí, že je známe, to znamená, že absorbuje všechny interpretace, které podnítilo a které přispějí k tomu, aby z něj udělali to, čím je. Neznámé mistrovské dílo

nemělo dost čtenářů, dost způsobů čtení, dost interpretací. Zkrátka nakonec bychom mohli říci, že Bibli zplodil Talmud.

J.-C. C: Každé čtení knihu pochopitelně modifikuje, stejně jako události, kterými procházíme. Velká kniha zůstane vždycky živá, roste a stárne zároveň s námi a nikdy nezemře. (...) Kniha se nezrodí jako mistrovské dílo, ale teprve se jím stane. Musíme dodat, že velká díla sa našim prostřednictvím vzájemně ovlivňují. Nepochybně můžeme vysvětlit, jaký vliv měl Cervantes na Kafku. Ale můžeme také říct ..., že Kafka ovlivnil Cervantese. Jestliže čtu Kafku dříve než Cervantese, pozmění skrze mne Kafka mou četbu *Quichota*, aniž bych si to uvědomoval. Stejně jako naše životní osudy a zkušenosti, doba, v níž žijeme, informace, které dostáváme, prostě všechno, dokonce naše osobní pohromy nebo problémy našich dětí, všechno ovlivňuje naši četbu starých děl.”

A Umberto Eco pasus ilustrující naše výliterárňujúcno dopĺňa ešte komparatívne o vývýtvarňujúcno na príklade z Vinciho:

“To je případ *Giocondy*. Vinci udělal věci, které já považuji za krásnější, například *Madonnu ve skalách* nebo *Dámu s hermelínem*. Ale *Giocondě* se dostalo více interpretací, které se podobně jako vrstvy sedimentu časem uložili na plátno a proměnily jej.”

výumeňujúcno

– umelecká udalosť, dostavovanie sa umeleckej reality participáciou na umeleckej tvorbe, umeleckej recepcii, umeleckej performancii; synkriticky autentické umenie ako udalosť tvorená superpozíciou otvorenej množiny možných umeleckých príbehov alebo diania, spomedzi ktorých sú dielové formy len jedným z typov. Umenie ako výumeňujúcno tematizujú synkritizované umenovedné disciplíny, synkritizovaná estetika (cf. synkriticistická estetika) a synkriticistická filozofia umenia.

Výumeňujúcnom nastáva i sám umelec: umelca by sme mohli chápať ako miesto výumeňujúcna. Keď človeku začne výumeňujúčniť, začína byť umelcom, osobou, ktorej “umení” alebo “ktorej to umení” (1. os. j. č. umení (mi), 2. os. j. č. umení (ti), 3. os. j. č. umení (mu, jej), 1. os. m. č. umení (nám), 2. os. m. č. umení (vám), 3. os. m. č. umení (im)). Umelec je miestom, kadiaľ na svet prichádza toto deegoizované “umení”, umenie, umeňujúcno. Keď niekomu začne napríklad výhudobňujúčniť, môže sa stať hudobným skladateľom alebo hudobným interpretom. “Veľkosť” umelca závisí od miery toho, ako mu výumeňujúčni, napríklad veľkosť hudobného skladateľa závisí od miery alebo intenzity výhudobňujúcna mu. Umelecká tvorba je intenzifikované sústredené výumeňujúcno. Umelecký čin je jeho atómom. Dramatizujúcim, ba povedzme priamo: ohrozujúcim momentom výumeňujúcna je zrodenie ega. Egocentripetalizácia umelca je jeho koniec. Formou egocentripetalizácie je napríklad komercializácia. Stabilizáciou umelca je jeho deegoizácia, ktorú však nemožno chápať ako deštrukciu ega (povedzme drogami), ale ako jeho **ustanie** vyúsťujúce do znovuoobnovenia (renesancie) výumeňujúcna. Povahu výumeňujúcna a jeho mohutnej expanzie za hranicami tzv. pôvodnej autorskej tvorby možno dobre ilustrovať rozsiahlymi citátmi z rozhovoru J.-C. Carriera a U. Eca o výliterárňujúcne (pozri v hesle: výliterárňujúcno). Svet možných príbehov umenia a výumeňujúcna je otvorený. A otvorený je aj svet hovorenia o ňom, ako sa pokúšame naznačiť “šokujúcimi” hrobonizujúcimi alebo heideggerizujúcimi jazykovými inováciami, šokujúcimi naozaj len prechodne, pretože v skutočnosti sú v genetickom kóde slovenčiny a je len otázkou času, kedy sa

aktivizujú aj navonok alebo napovrch a my si na ne napokon privykneme ako na čosi, čo už nemôže byť prirodzenejšie. Zmyslom týchto jazykových “ekvilibrísk” je vyhmatávanie zákutí umeleckej nereduktívnosti na mimoumelecké, pomenúvanie ireducibilnej autentickosti deegoizovanej umeleckosti čiže jej zakotvenosti do kultúry ako pretvárania zla na dobro, škaredého na krásne atď.

význam

– prvok manifestácie sveta v našom vedomí vyjadrený jazykovými alebo mimojazykovými prostriedkami; jadrom významu je dôležitosť.

Cf metóda rozkladu významu na totožné a odlišné, univerzum významové, útvar významový, zmysel.

vzťah kultúry a civilizácie

– dedič vzťahu zákona Noci a zákona Kreontovho (k tomuto cf text *Človek tvárou tvár k sporu inštitúcií*); v dnešných časoch vzťah s azda najväčším potenciálom dramatickosti, pretože ide o vzťah živého s umierajúcim (alebo mŕtvym): neustále tu hrozí utváranie sa hybridných živomŕtvych figúr typu “Heideggerov nacizmus”, “zločiny komunizmu”, “genocída Palestínčanov” a podobne. Zdrojom dramatickosti tu je blízkosť kritickej hranice výbušnosti konštituovanej našimi “posvätnými” záujmami (záujmami sociálnych skupín a indivíduí). Hlavnou ťažkosťou tu je oslepujúca sila egocentripetálnej záujmovosti, ktorá má tendenciu zmraziť priamy predmet reflexie do ľadovej krychle jeho obrazu v intenciách našich vlastných záujmov. Preto sa napríklad kritika nacizmu kladie na iný list než niečo podobné robené nami samými. Znervózňujúco diskurzu o našej egocentripetálnosti vyplýva z obáv nášho ega o svoju vlastnú existenciu, s obáv o to, či s deštrukciou priameho predmetu nedôjde aj na deštrukciu predmetu našej sebareflexie. To je azda aj dôvod, prečo hovoriť o páľčivých témach sa necháva zväčša žurnalistom, ktorým sa únik sebareflexie prepečuje a o háklivých témach sa možno takmer beztriestne – žurnalisticky povedané – “baviť” donekonečna. Vo filozofii sa vyhýbame páľčivým témam zo strachu nášho ega o seba samé. Prakticky sa toto vyhýbanie realizuje kritikou “tých druhých”. Za (nezriedka finančnú) efektívnosť tejto kritiky však platíme upevnením pozícií vlastného ega. Tematizácia vzťahu kultúry a civilizácie tvorí v synkriticizme pozadie úvah o podmienkach možnosti synkritizácie agapizmu a polemizmu, synkritizácie cesty chronickej a perichronickej atď.

Ťažkosť civilizácie spočíva v tom, že sa odtrhla od kultúry, že ju “predstihla”, že ďalej postupuje nekultúrne – vojensky, okupačne, vykorisťovateľsky, bezohľadne, nominálne (zväčša len proklamuje práva a podobne) atď. Civilizácia sa prestala prispôsobovať “pomalej” kultúre. “Stíhajú” (sa prispôbiť) už zväčša len nekultúrni: prispôsobenie za cenu nekultúrnosti, napríklad za cenu pravopisnej negramotnosti, citovej neohrabanosti, za cenu rozvodu, nevhodnosti detí, za cenu platobnej neschopnosti miest, za cenu neustávajúceho napätia a stresu “úspešných”, za cenu kontinuálnej roztržitosti, za cenu nedívania sa do tváre jedného človeka na druhého (rodiča na dieťa, spolupracovníka na spolupracovníka), za cenu zahltenia informáciami a nechápania zmyslu (za cenu nedostatku času na chápanie zmyslu) atď.

Cf smrť civilizácie.

Z

záčasie

(= metachrónia)

– útvar alebo proces bezčasia bezčasovo (bezčasmo) nastupujúci s ustávaním času.

zápas

– pozri: boj.

zbezodkladnenie prerušenia konania zla (PKZ)

– fenomén bezprostredne viazaný na konanie zla: prestať konať zlo nemôže ten, kto zlo nekoná. Iba ten, kto zlo koná, môže prestať zlo konať. Zákernosťou triviality tohto nahliadnutia alebo poznatku je, že prerušenie konania zla (PKZ) a jeho hlboké pochopenie preskočíme smerom k odporúčaniu (najmä druhým) nekonať zlo alebo smerom k nechceniu konať zlo. Je ľahšie odporúčať nekonanie zla ako zlo nekonať; je ľahšie nechcieť konať zlo ako zlo nekonať. Nie je ťažké prijať opatrenia proti korupcii, ťažké je korupcie sa nedopúšťať. Zlo trvá preto, lebo namiesto jeho prerušenia tvoríme zákazy a príkazy, úrady na prerušenie konania zla a úrady, ktoré kontrolujú tieto úrady. Nijaký zákaz ani príkaz ani úrad nemôže prerušiť konanie zla; zlo môže prerušiť konať iba to ktoré konkrétne individuum, ktoré zlo koná. Fajčiť môže prestať iba ten, kto fajčí, prestať biť svoju ženu môže iba ten, kto svoju ženu bije, prestať kraďnúť môže iba ten, kto kraďne. Pritom medzi konaním zla a nekonaním zla musí byť bezčasový interval.

zdanie

– mäťucno nás, generujúco ilúzií, napríklad majetok.

zlo

– škodenie (najmä druhým). Na strane konania zla je väčší stupeň automatizmu, než na strane konania dobra. Napríklad nevychovať dieťa je podstatne ľahšie než ho vychovať, na zničenie domu stačí triviálna nepozornosť, na jeho vybudovanie treba vynaloženie obrovského úsilia. Boj proti zlu zlo replikuje. Princíp žičenia inakosti hovorí, že máme byť miestom prerušenia konania zla, nemusíme napríklad opakovať chyby rodičov alebo nepriateľov. Môžeme nekonať tieto chyby. Môžeme nefajčiť, neopíjať sa, nevraždiť atď. Boj proti chybám chyby replikuje: stačí, keď sa chýb nebudeme dopúšťať. Ľudské individuum je **miesto možného prerušenia** konania zla. Zastaviť konanie zla mnou je ľahšie, ako zastaviť v konaní zla niekoho druhého. Podmienkou premeny možnosti prerušenia konania zla na skutočnosť prerušenia konania zla je deegoizácia.

Cf zbezodkladnenie prerušenia konania zla (PKZ).

zmysel

– vyjadrená alebo nevyjadrená (napríklad len prežívaná) náplň manifestácie sveta v ľudskom vedomí; vyjadrené zložky zmyslu sú významom; jadrom zmyslu je dôležitosť; svet je ontologicky bohatší o zmysel a chudobnejší, keď zmysel chýba; svet môžeme obohacovať už tým, že ho chápeme, že ho rozmnožujeme o zážitky jeho krásy alebo o súcit s trpiacimi alebo o pochopenie Higgsovho mechanizmu (cf Higgs mechanism (Wiki angl)); vnímanie umeleckého diela je tvorivý proces (hovori J. Albrecht)! Vedomie je nepostrádateľné pre úplnosť bytia sveta; nie pre jeho bytia, ale pre úplnosť jeho bytia, završenie bytia. Bytie a úplnosť bytia sú odlišné udalosti.

Ľahostajnosť, cynizmus, uzavretie sa svetu a pod. je zasa ochudobňovanie sveta; ono obohatenie bytia sveta zmyslom súvisí s tým, že ak niečo pochopíme, t. j. vygenerujeme alebo regenerujeme (rekreujeme) zmysel, tak sa aj zmeníme a ak sa zmeníme, tak ináč v kontexte súcien, ktoré nás vo svete obklopujú, účinkujeme; zmyslom súcien sa tak svet nebohacuje len o duchovných dvojníkov týchto súcien, ale aj o zmenu nás samých (ako špecifických (re)kreujúcnién súcien.

Otvorenie sa zmyslu je sloboda.

Fenomenologickosť synkriticizmu spočíva v tom, že sleduje len zmysel. Podľa synkriticizmu zmysel má len zmysel. Preto aj odporúča zvoliť si slobodne zmysel ako manifestáciu čohokoľvek v našom vedomí ako završovateľovi bytia. Bez završenia vo vedomí je iba fragment; završením vo vedomí sa aj fragment stane úplným bytím. Toto platí o čomkoľvek dobrom i zlom, krásnom i škaredom, o umení i vede, náboženstve i o čomkoľvek v každodennom živote, aj tá najnepatrnejšia udalosť dostáva úplnosť bytia (samozrejme, že nie bytie samo!) jej uvedomením si čiže jej manifestáciou vo vedomí. Ak by sme si napríklad dielo, ktoré umelec vytvoril s tým, že to bude umelecké dielo, neuvedomili, zostalo by v istom zmysle v predsieni bytia, bolo by to stále iba možné umelecké dielo, no nie umelecké dielo skutočné. Nezastupiteľnosť vedomého završujúca vystúpi pred našim zrakom veľmi ostro vtedy, keď si uvedomíme, že k plnému etablovaní sa bytia umeleckého diela patrí završenie jeho bytia v podobe kreatívnej konštitúcie zmyslu tohto diela vo vedomí druhého/druhých ľudského jednotlivca/ľudských jednotlivcov. V tomto zmysle je produkcia každého umeleckého diela koprodukciami.

Bytie je dávané výbytnujúcnom, završenie bytia výbytnujúcnom zvaným vedomie, presnejšie totalita jeho konštitutívnoinštitutívneho diania. Bytie človeka je dávané výčlovečňujúcnom, završenie bytia človeka konštitúciou jeho duchovného dvojníka zvaného zmysel človeka prinajmenšom vo vedomí tohto človeka samého; ďalším stupňovaním bytia človeka môže byť konštitúcia zmyslu človeka vo vedomí druhého človeka atď. Podobné je to napríklad s bytím hudby, ktoré je dávané výhudobňujúcnom, pričom završenie bytia hudby je konštitúcia zmyslu hudby vo vedomí vnímateľa hudby... . Takto si môžeme brať rad za radom bytie čohokoľvek, bytie akéhokoľvek súcna, bytie akejkoľvek veci do nekonečna. Podľa Rilkeho niet z tohto pravidla výnimky dokonca ani pre Boha:

Was wirst du tun, Gott, wenn ich sterbe?

Ich bin dein Krug (wenn ich zerscherbe?).

Ich bin dein Trank (wenn ich verderbe?).

*Bin dein Gewand und dein Gewerbe,
mit mir verlierst du deinen Sinn.*

(Rilke, R. M.: Werke. Auswahl in zwei Bänden. Erster Band Gedichte. Insel Verlag, 1957, s. 29.)

Ukazuje sa, že pravidlo završujúca bytia zmyslom tvorí stržeň múdrosti. Dôjsť by nám to určite mohlo na príbehu *Jíst moudře*:

Někteří mí kamarádi rádi chodí na večeri do restaurací. Občas si takhle večer vyjdou do nějaké velmi drahé restaurace a jsou odhodláni zaplatit spoustu peněz za výtečné jídlo. Současně si ale zážitek kazí tím, že nevěnují pozornost chuti potrawy, protože se soustředí na konverzaci, kterou vedou se svým partnerem.

Kdo by konverzoval při koncertu v provedení vynikajícího orchestru? Brebentění by jistě kalilo váš prožitek nádherné hudby, a nejspíš by vás i vyhodili (Poznámka: Hovorí sa tu o Anglicku, Austrálii a pod., nie o dnešnej Bratislave. J. P.). Dokonce i když se díváme na skvělý film, nesnášíme (pozri predchádzajúcu poznámku, J. P.), když nás při tom někdo vyrušuje. Tak proč lidé tak rádi melou pantem, když jdou na večeri?

Pokud restaurace za moc nestojí, pak je to možná dobrý nápad, začít si povídat, abyste odvedli pozornost od nemastného neslaného pokrmu. Ale když je jídlo opravdu lahodné, a navíc hodně drahé, pak říct partnerovi, aby chvílku pomlčel, abyste si přišli na své peníze, znamená jíst moudře.

A dokonce i jestliže jíme mlčky, často si tu chvíli ani nevychutnáme. Místo toho zatímco žvýkáme sousto, naši pozornost rozptyluje pohled na talíř, kde si už vyhlížíme další objekt, který hodláme napíchnout na vidličku. Někteří se dokonce předcházejí o dvě tři sousta – jedno mají v puse, jedno čeká na vidličce, další už je urovnáno a připraveno na talíři a v duchu už pracují na dalším, které chtějí nabrat.

Abychom si užili chuť potrawy a poznali život v jeho plnosti, měli bychom vychutnávat v tichu a klidu ten jediný okamžik. Pak si teprve můžeme přijít na své peníze v pěťhvězdičkovém restaurantu zvaném život.

(Brahm, A.: Kráva, která plakala a jiné buddhistické příběhy o štěstí. Praha, Alternativa 2007, s. 136 – 137)

Vedomie ako završujúca bytia je pozoruhodné aj pri veciach, ktoré neexistujú, pri veciach, ktorých existenciu si vedomie len vymýšľa. K završeniu bytia neexistujúcich vecí patrí uvedomenie si ich neexistencie. Ak si napríklad nejakú vec vymyslíme, pričom si neuvedomíme, že neexistuje, alebo zabudneme na to, že vec sme si vymysleli a začneme žiť v súlade s týmto faktom, môže to mať (a má to aj) neblahé následky pre všetkých zúčastnených. Minucióznym rozborom tejto problematiky sa už vyše 100 rokov venuje analytická filozofia (počnúc Russellovou kritikou Meinonga), pričom vyvinula široko aplikovateľný precízny analytický pojmovoterminologický aparát (pozri diskusie v ostatných číslach analytickofilozofického časopisu *Organon F*).

Synkriticizmus skúma pravidlo obohacovania bytia o jeho duchovného dvojníka v podobe zmyslu najmä v rámci svojej disciplíny zvanej ponematika (umenie doťahovať do podoby diela alebo jednoducho náuka o dokončovaní a jeho zmysle) a jej subdisciplín, napríklad v ponematike kultúrnosti.

Cf človek, dimenzie zmyslu, inscendencia, sloboda, synkriticizmus, štrukturujúcno zmyslu, univerzum významové, útvar významový, význam.

zmyslupnosť

– vyplnenosť života človeka alebo jeho jednotlivých činností zmyslom; zmyslupnosť je maximum kultúry. Problematiku zmyslupnosti synkriticizmus rozvíja rozpracúvaním 4. tézy synkriticizmu.

Ž

žičenie inakosti

– prajný vzťah k pestrosti sveta; chcenie, želanie si, aby niekto alebo niečo dosiahlo inakosť; princíp žičenia inakosti stelesňuje 7. téza synkriticizmu; v súčasnej vede je jednou z najambicióznejších foriem realizácie princípu žičenia inakosti rozvíjanie M-teórie, pretože M-teória prináša výhľad na desať na päťsto inakostí inakostí (spojenie “inakostí inakostí” nie je preklep).

Jednou z najčastejších otázok kladených synkriticizmu je, ako sa princíp žičenia inakosti zlučuje s tézou existencie zla. Synkriticizmus koncipuje odpoveď na túto otázku vychádzajúc z nahliadnutia **zbytočnosti konania zla**, na strane ktorého (sc. konania zla) je väčší stupeň automatizmu než na strane konania dobra: konať zlo je nosiť vodu do mora; konať zlo je zbytočné, pretože k nemu dochádza aj bez nášho pričinenia, “aj tak” (fenomén aj-tak-osti konania zla). Je zbytočné žičiť niekomu konať zlo, lebo samo konanie zla je zbytočné.

Žičenie inakosti je podproces súboru procesov emocionálnovolitívneho apriori, preto nevylučuje inakosť osnovanú na logickom apriori, napríklad opak/zápor/negáciu výroku niekoho iného, ako sme my. Žičenie inakosti otvára možnosť vidieť, ako výrok a jeho opak súvisia; žičenie inakosti nás neobmedzuje len na našu pravdu, ale otvára nám prinajmenšom možnosť vžiť sa do sveta, kde platí opak nami zastávaného výroku. Žičenie inakosti neimplikuje zastávanie nejakého výroku a jeho opaku, ale možnosť a ochotu myslenia ich logickej nezlučiteľnosti. Ľudovo povedané: iný názor v nás nemusí vyvolávať negatívne emócie. Synkriticizmus navyše požaduje, aby inakosť názoru niekoho iného v nás vyvolávala žičlivosť voči tejto inakosti, potešenie z inakosti. Boj proti inakosti koniec koncov inakosti ruší. Ba dokonca zničením protivníka sa nezriedka stávame ešte horšími než zničený protivník.

Cf boj, dialóg

LITERATÚRA

- Albrecht, J.: Človek a umenie. Bratislava, Národné hudobné centrum 1999. 574 s.
- Albrecht, J.: Eseje o umení. Bratislava, Opus 1986. 168 s.
- Albrecht, J.: Podoby a premeny barokovej hudby. Bratislava, Opus 1982. 206 s.
- Asma, S. T.: Bohové pijú whisky. Putování za osvícením v zemi rozprášeného Buddha. Praha, BB/art 2006. 296 s.
- Brahm, A.: Kráva, ktorá plakala a jiné buddhistické príbehy o šťastí. Praha, Alternativa 2007. 222 s.
- Carrière, J.-C. & Eco, U.: Kniha se jen tak nezabavíme. Rozhovor vedl Jean-Philippe de Tonnac. Praha, Argo 2010. 240 s.
- Krishnamurti: Vnitřní revoluce. Život a učení Jiddu Krishnamurtiho. Antologii sestavil K. Krishnamurti. Praha, Dharmagaia 1996. 246 s.
- Krishnamurti, J.: Volnost, která neví. Praha, Aquamarin 1997. 108 s.
- Krishnamurti: Selbstgespräche. Das letzte Tagebuch. Grafing, Aquamarin (bez vročenia) 184 s.
- Krishnamurti: Tázání po nemožném. Praha, Tost-Pragma 1995. 150 s.
- Krišnamurti: Komentáře o životě. Duchovní rozjímání o světě člověka. Olomouc, Votobia 1997. 288 s.
- Krishnamurti, J.: Krishnamurti to Himself: His Last Journal. San Francisco, Harper 1993. 134 s.
- Krišnamurtiho čítanka. Sestavila M. Lutyensová. Olomouc, Votobia 1999. 200 s.
- Libera, A. de: Středověká filosofie. Byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie. Praha, Oikúmené 2001. 552 s.
- Novalis: Das Allgemeine Brouillon: Materialien zur Enzyklopädistik 1798/99. Hamburg, Felix Meiner Verlag 1993.
- Novalis: Notes for a Romantic Encyclopaedia. Das Allgemeine Brouillon. Translated, Edited, and with an Introduction by David W. Wood. Albany, State University of New York Press 2007.
- Patočka, J.: Přirozený svět jako filosofický problém. Praha, Čs. spisovatel 1970. 240 s.
- Piaček, J.: Aplikačné možnosti synkriticizmu, in: Filozofia Roč. 64, 2009, č. 3, s. 183 – 194.
- Piaček, J.: Človek tvárou v tvár sporu inštitúcií, in: change|net.sk
- Piaček, J.: Filozofia, kultúra a spoločnosť v 21. storočí. In: Filozofia, kultúra a spoločnosť v 21. storočí. Recenzovaný zborník vedeckých článkov. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, SZF pri SAV 2012, s. 8 – 15.
- Piaček, J.: Filozofia synkriticizmu, in: Maco, R. (ed.): Znak a fenomén. Zborník z konferencie konanej dňa 8. februára 2007 (pri príležitosti životných jubileí Miroslava Marcelliho a Jozefa Piačeka) na

Katedre filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava, ALL ACTA s.r.o. 2007, s. 14 – 27.

Piaček, J.: Filozofické východiská teórie masovej komunikácie. (7 metateoretických otázok). Otázky žurnalistiky, 3, 1993, s. 141 – 144.

Piaček, J.: Historický typ racionality (HTR) ako predpoklad budovania znalostných systémov v oblasti filozofie. In: Stachová, J. (ed.): Filozofické, metodologické a spoločenské souvislosti umělé inteligence, III. díl, Praha, UFS ČSAV 1989, s. 24 – 32.

Piaček, J.: Hyperdokument FILIT. Knižnice a informácie, roč. 24, 1992, č. 7, s. 289 – 291.

Piaček, J.: Hypertextová encyklopédia FILIT – nástroj transformácie filozofických poznatkov do školského vzdelávania a výchovy. In: Technológie vzdelávania tretieho tisícročia. Nitra, VŠP 1995, s. 303 – 306.

Piaček, J.: Marxizmus a kríza fenomenológie. Bratislava, Pravda 1984, 216 s.

Piaček, J.: Prečo sa bojíme smrti? Úvaha z pohľadu synkriticizmu, in Psychiatria – psychoterapia – psychosomatika, 16, 2009, č. 4, s. 180 – 182.

Piaček, J.: Predmet a metódy pedagogického filozofovania. Pedagogická revue, roč. XLVII, č. 9 – 10, 1995, s. 3 – 15.

Piaček, J.: Problémy perichronozofie, in: Filozofia roč. 63, 2008, č. 3, s. 206 – 218.

Piaček, J.: Recepčia Husserlovej filozofie v seminári "Integrácia" na FF UK v Bratislave. In: O Edmundu Husserlovi. Prostějov, Muzeum Prostějovska 1991, s. 121 – 137.

Piaček, J.: (Seba)reflexívny sprievod výskumu jazyka. Jazykovedný časopis, 1, 1989, s. 51 – 56.

Piaček, J.: Spoločnosť, zmena a morálka z pohľadu synkriticizmu. Etika, 2, 1991, s. 22 – 26.

Piaček, J.: Syncriticism as the Philosophy of the Contemporary Being, in: Human Affairs, 1, 1991, 1, 4 – 15.

Piaček, J.: Synkriticizmus – filozofia konkordancie. Bratislava 2002.

Piaček, J.: Synkriticizmus ako filozofia a spôsob života, in: Filozofia roč. 57, 2002, č. 7, s. 475 – 492.

Piaček, J.: Toward Syncritic and Integrative Character of the Current Philosophical Reflection of Science. Philosophica XXIX. Bratislava, FF UK 1993, s. 7 – 20.

Piaček, J.: Úvod do synkriticizmu, in: Farkašová, E. – Bohunická, L. – Marcelli, M. (ed.): Brnianske prednášky. prednášky členov Katedry filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Brno, Masarykova univerzita v Brně 2003, s. 230 – 248.

Piaček, J.: Využitie hypertextových encyklopédií vo vedeckej práci. In: INFOS '95. Zborník z jubilejného 25. informatického seminára konaného v dňoch 3. – 6. apríla 1995 v Jasnej pod Chopkom. Bratislava, Slovenská technická knižnica – Centrum VTI SR 1995, s. 128 – 132.

Piaček, J. & Betík, V.: Budovanie znalostných báz vo filozofii. In: Problémy výstavby automatizovaných informačných systémov v spoločenských vedách a v oblasti ich aplikácie. Košice, Dom techniky ZSVTS 1990, s. 99 – 103.

Piaček, J. & Krištofičová, E.: Integrácia hypertextov do tradičného vzdelávania. Pedagogická revue č. 7 – 8, roč. XLV, 1993, s. 411 – 420.

Rilke, R. M.: Werke. Auswahl in zwei Bänden. Erster Band Gedichte. Insel Verlag, 1957. 412 s.

Vainiomäki, T.: The Musical realism of Leoš Janáček. From Speech Melodies to a Theory of Composition. Imatra, The International Semiotics Institute 2012. 356 s.

DODATOK

Ako porozumieť Krišnamurtimu

Táto otázka, otázka z nadpisu tohto článku, je zle postavená. Niet nijakej cesty totiž, nijakého “ako”, ktoré by nás mohlo priviesť k pochopeniu Krišnamurtiho, k pochopeniu Krišnamurtiho textov. Pokiaľ je tu cesta potiaľ je tu vzdialenosť medzi nami a Krišnamurtim, je tu nasledovanie Krišnamurtiho, čiže jeho nechápanie, pretrvávajúce tohto nechápania, povedzme už len chcením pochopiť, úsilím porozumieť, pričom samo chápanie nám uniká. Cesta je vecou mysle, vecou postupov a metód, vecou prostriedkov a krokov, vecou fragmentu, zatiaľ čo chápanie je vecou ustania celého tohto časového sprostredkujúca udržujúceho nás v odstupe od Krišnamurtiho. Nejde preto o to, “ako” porozumieť Krišnamurtimu, ale o zbečasovanie priestoru medzi nami a Krišnamurtim, o ustanie času chcení a postupov, týchto generujúcien času, o otvorenie sa alebo uvoľnenie sa bezčasiu tvoriaceho (samozrejme, že bezčasmo) zmysel Krišnamurtiho textov, presnejšie zmysel (ako taký), pretože koniec koncov (sc. na transcendentálnej úrovni) niet toho či onoho zmyslu, niet čiastkového zmyslu, zmyslu Krišnamurtiho alebo zmyslu nás samých, zmyslu toho či onoho textu. Je zmysel a text je jeho (empirická) fragmentácia, deformácia, zničenie. Nadpis tohto článku by mal znieť: “Byť zmyslom”. Celistvosť zmyslu je koniec otázky, je apriórna odpoveď, je niečo také, čím bol na počiatku človeka mýtus. Krišnamurtimu nejde o Krišnamurtiho, rozumej: nejde o Krišnamurtiho, ale ide o nás, ide o celistvosť každého z nás, a iba ako celistvosti sme spolu, bezcestno, bezčasmo a bezpriestorovostne. Sme jedným. Vy, ja, Krišnamurti a ktokoľvek ďalší. A vtedy už nejde o to, ako si vzájomne pozorujeme, pretože byť jedným je ako byť rastlinou a jej listom, telom a jeho rukou, rukou a prstom atď. Byť celkom predchádza porozumeniu. Chcieť porozumieť (vrátane: chcieť porozumieť Krišnamurtimu) znamená štiepiť celok na *membra disiecta*. Snáď by sme nadpis mohli ešte tak preformulovať nasledovne: “Čo znamená porozumieť Krišnamurtimu”. A odpoveď by znela: byť celistvý, byť celkom, byť cestou, nie na nej. Byť cestou, jej začiatkom i koncom. Vtedy niet putovaní, ani úsilí porozumieť, vtedy niet cieľov ani ich dosahovaní. Vtedy je bytie pri celi od začiatku, je chápanie, ako keď jeden druhého bezpodmienečne milujeme.